

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2011

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2011

PUBLIKASJONEN INNEHOLDER BUDSJETTINFORMASJON FRA:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):
Arbeidsdepartementet (AD):
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD):
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD):
Justis- og politidepartementet (JD):
Kommunal- og regionaldepartementet (KRD):
Kulturdepartementet (KUD):
Kunnskapsdepartementet (KD):
Landbruks- og matdepartementet (LMD):
Miljøverndepartementet (MD):
Samferdselsdepartementet (SD):
Utenriksdepartementet (UD):

www.regjeringen.no/bld
www.regjeringen.no/ad
www.regjeringen.no/fad
www.regjeringen.no/hod
www.regjeringen.no/jd
www.regjeringen.no/krd
www.regjeringen.no/kud
www.regjeringen.no/kd
www.regjeringen.no/lmd
www.regjeringen.no/md
www.regjeringen.no/sd
www.regjeringen.no/ud

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes arbeidsområder.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep, 0030 Oslo

Publikasjonen kan siteres fritt
med tydelig angivelse av kilde.

INNHold

FORORD	9
KAPITTEL 1	
KUNNSKAP, RETTIGHETER OG INNFLYTELSE	11
1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING	12
1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER	12
FNs konvensjon om barnets rettigheter	13
Barneombudet	14
Menneskerettigheter i opplæringen	15
Rettigheter i arbeidslivet	15
1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET	16
Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet	16
Offentlig informasjon, medier og IKT	18
Bevisste forbrukere	20
KAPITTEL 2	
FAMILIE OG OMSORG	23
2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE	24
Barnetrygd	24
Kontantstøtte	24
Foreldrepenger	25
Adopsjonsstøtte	26
Bostøtte	26
2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN	26
Samlivstiltak og foreldreveiledning	27
Familievern	27
KAPITTEL 3	
OPPLÆRING OG UTDANNING	29
3.1 BARNEHAGE	30
Investeringsstilskudd og lån	31
Et mangfoldig barnehagetilbud	32
3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN	33
En tilpasset opplæring	33
Tema- og fagspesifikke satsinger	36
3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET	38
Språklige minoriteter i skole og utdanning	38
Samiske barn og unges opplæringstilbud	39
3.4 HØYERE UTDANNING, FAGSKOLEUTDANNING, VOKSENOPPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING	39
Høyere utdanning	40

Fagskoleutdanning	40
Voksenopplæring	41
Studiefinansiering	41

■ KAPITTEL 4

FRIVILLIG ENGASJEMENT, KULTUR OG IDRETT 43

4.1 FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR	44
Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	44
Kunst og kulturopplevelser	46
Barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke	50
Mangfold og minoriteter	51
4.2 IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT	53
Idrett og fysisk aktivitet	54
Friluftsliv og miljø	56

■ KAPITTEL 5

NÆRMILJØ OG INKLUDERING 59

5.1 ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ	60
Inkludering av utsatt ungdom	60
Et godt skolemiljø	61
Innsats mot mobbing	62
5.2 INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER	62
Opptappingsplan for rusfeltet	62
Lokalt rusforebyggende arbeid	64
5.3 INNSATS MOT KRIMINALITET	65
Kriminalitetsforebyggende handlingsplan	65
Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT)	65
Barn og unge i rettssystemet	66
5.4 INNSATS FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE DISKRIMINERING	68
Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering	68
Holdningsskapende arbeid i skolen mot rasisme og diskriminering	69
Bedre livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	69
Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda	69

■ KAPITTEL 6

HELSE OG SOSIALE FORHOLD 71

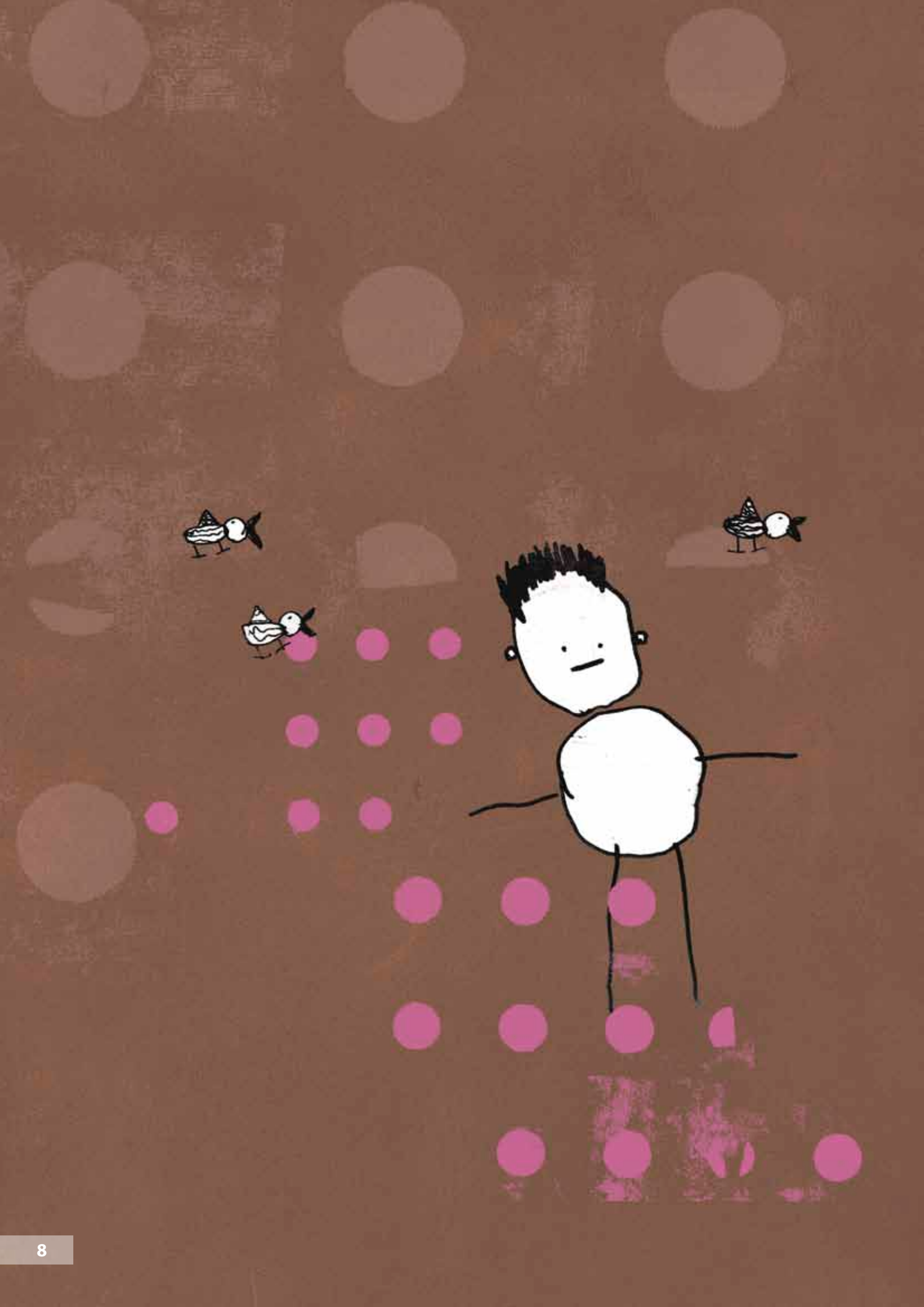
6.1 HELSEFREMMENDE OG FOREBYGGENDE ARBEID	72
Folkehelse	72
Forebygging av uønsket svangerskap og abort	75
Trafikksikkerhet	76
6.2 INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER	77
Statlig forvaltning av barnevernet	78

Tiltak i barne- og ungdomsvernet	78
Innsats mot barnefattigdom	82
Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn	85
6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE	87
Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner	89
Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	90
Tiltak mot menneskehandel	90
6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID	91
Kommunale tjenester	91
Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse	92
Innsats mot selvmord	93
6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE	93
Universell utforming og økt tilgjengelighet	93
Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler	95

KAPITTEL 7	
ETABLERING, BOLIG OG ARBEID	99
Entreprenørskap og etablering	100
Boligetablering	102
Alle skal gis mulighet til å komme i arbeid	103

KAPITTEL 8	
INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND	107
8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID	108
Samarbeid i Norden og nærområdene	108
Samarbeid i EU/EØS-området	109
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid	110
8.2 UTDANNINGSSAMARBEID	111
Nordisk utdanningssamarbeid	111
Europeisk utdanningssamarbeid	112
Internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom FN	113
8.3 BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID	113
Barn og ungdoms rettigheter	114
Utdanning	115
Barne-, mødre- og kvinnehelse	116
Beskyttelse av barn	117

VEDLEGG	
KORTVERSJON AV FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER	121
ÅRETS BARNE- OG UNGDOMSKOMMUNE	124

FORORD

Alle barn og unge skal ha muligheter til å delta og utvikle seg uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon. Alle skal bli sett og få utnyttet sine ressurser. Ingen politisk oppgave er viktigere enn å sikre alle jenter og gutter en trygg oppvekst. For å sikre et godt og trygt oppvekstmiljø for alle, er det viktig med gode tilbud og tjenester lokalt knyttet til blant annet barnehage, skole, barnevern, helse og fritidstilbud. God samordning av tjenester rettet mot barn og unge, og deres familier, er en forutsetning for å sikre et inkluderende oppvekstmiljø. Derfor må alle som har et ansvar knyttet til barn og unge jobbe målrettet og i fellesskap.

Et godt oppvekstmiljø avhenger blant annet av at vi lar barn og unge selv være med å bestemme. Gjennom å gi barn og unge innflytelse og eierskap over sine egne lokalmiljøer, skaper vi trygghet og tilhørighet. Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal utrede unges makt og deltakelse i et bredt perspektiv. Utvalget skal vurdere forslag og tiltak som kan bidra til å øke unges innflytelse. I tillegg til de tradisjonelle kanalene for innflytelse er unges makt over, og mulighet til å mestre sine egne liv, et viktig utgangspunkt for utredningen, som skal leveres i 2011.

Denne publikasjonen inneholder en samlet oversikt over regjeringens innsatsområder i 2011. Her finnes nyttig informasjon om ulike satsinger som kommunene kan bruke i sitt barne- og ungdomsarbeid.

Lykke til med utvikling av en enda bedre barne- og ungdomspolitikkl!

Tora Aasland (konst.)
barne-, likestillings- og inkluderingsminister

Kapittel 1

KUNNSKAP, RETTIGHETER OG INNFLYTELSE

Å sikre et godt oppvekstmiljø handler om å utvikle fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter i samsvar med barn og ungdoms behov. En god barne- og ungdomspolitik må være basert på kunnskap om deres behov, interesser og muligheter for utvikling. Gjennom forskning frambringes kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår.

Gjennom FNs konvensjon om barnets rettigheter har alle barn rett til liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse og omsorg og beskyttelse. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter gjennom overvåking av barnekonvensjonen.

Barn og ungdom er selvstendige individer som skal behandles med respekt. Rettigheter gitt i FNs barnekonvensjon understreker deres rolle som medborgere i samfunnet, og at deres erfaringer og synspunkter må lyttes til. Slik dannes et viktig grunnlag for politikk på flere områder og på alle forvaltningsnivå. Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som i 2011 skal utrede unges makt og deltakelse.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 3:

TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

1.1 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING

Forskning og forskningsrelatert virksomhet danner et godt grunnlag for politikkutforming på barne- og ungdomsområdet. Forskning skal framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Både grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid er nødvendig for å ivareta behovene.

Forskning er viktig for alt barne- og ungdomsarbeid – både offentlig og frivillig engasjement. Det er av betydning at alle som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid. God forskningsformidling som når bredt ut er avgjørende for at forskningen skal ha samfunnsmessig betydning.

Regjeringen ser det som viktig å ivareta og utvikle et langsiktig perspektiv på forskning om barn og ungdom. En rekke departement og direktorat gir støtte til barne- og ungdomsforskning. Det gis støtte både til programvirksomheten innenfor Norges forskningsråd og direkte støtte til enkeltprosjekt, evalueringer og utviklingsarbeid. Videre gis det støtte til utvikling av statistikk om barn og ungdom, som blant annet kommuner og fylker kan nyttiggjøre seg av i sitt arbeid.

Regjeringen vil også i 2011 stimulere til en bredt anlagt barne- og ungdomsforskning, både gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene.

Mer informasjon

- www.forskningsradet.no
- www.forskning.no
- www.ssb.no/barnogunge

1.2 BARN OG UNGES RETTIGHETER

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk lov 1. oktober 2003. Konvensjonen er føyd til listen av menneskerettighetskonvensjoner som etter menneskerettsloven skal gjelde som norsk lov. Regjeringen jobber aktivt med å sikre og styrke barns rettigheter.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et overvåkings- og pådriveransvar når det gjelder implementering av barnekonvensjonen. Regjeringen sikrer også barns rettigheter gjennom barneombudsordningen og opplæring om menneskerettigheter i skolen.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 4:

STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

FNs barnekonvensjon er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern. Konvensjonen inneholder følgende hovedprinsipper:

- hensynet til barnets beste
- barnets rett til medbestemmelse
- prinsippet om ikke-diskriminering
- barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling, som innebærer:
 - rett til helsetilbud
 - rett til omsorg og beskyttelse
 - rett til sosial trygghet og tilstrekkelig levestandard
 - rett til utdanning
 - rett til hvile og fritid

Barnets menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet.

Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, og har dermed en folkerettslig forpliktelse til å oppfylle alle bestemmelsene i konvensjonen. Som følge av ratifiseringen må Norge rapportere til FN hvert 5. år om vår oppfølging av konvensjonen. Norges 4. rapport ble sendt til barnekomiteen i februar 2008. Rapporten ble utarbeidet av Barne- og likestillingsdepartementet i samarbeid med berørte departement. Vedlagt Norges 4. rapport var rapporten *Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine*. I denne rapporten videreformidles barn og unges egne synspunkter på hvordan det er å vokse opp i Norge til FN.

Norske myndigheter ble eksaminert av FNs barnekomité i januar 2010, og komitéens avsluttende merknader ble levert 29. januar 2010. Merknadene er oversatt til norsk, og sendt ut til landets kommuner, statlige myndigheter, frivillige organisasjoner, høgschooler og universitet.

Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett i 2003. Det betyr blant annet at konvensjonen skal ha forrang dersom det oppstår motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lovgivning. Gjennom inkorporeringen har konvensjonen fått en

sterk stilling i norsk rett. Ved å gjøre barnekonvensjonen til en del av den nasjonale retten, har staten også sikret at alle myndigheter, enkeltpersoner og organisasjoner er direkte forpliktet av konvensjonens bestemmelser.

Regjeringen har styrket overvåkings- og pådriveransvaret i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet når det gjelder implementeringen av FNs barnekonvensjon. Det er satt i gang og gjennomført tiltak som kontaktforum mellom departementene, dialogforum mellom barne- og likestillingsministeren og ungdomsrepresentanter, kartlegging av opplæringsstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger, juridisk utredning om barnekonvensjonen, informasjons- og kompetanseutviklingstiltak i barnerettigheter for departementene/statlig sektor, informasjonsstrategi for barnekonvensjonen i Norge, konferanse om barnekonvensjonen og synliggjøring av bevilgninger til barn og unge i statsbudsjettene.

Mer informasjon

- *FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet*, Q-1078 B
- Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom, Q-1095 B (bokmål), Q-1095 N (nynorsk) og Q-1095 S (samisk)
- Hefte med selve konvensjonsteksten og tilleggsprotokollene, Q-0648 B (bokmål), Q-0648 N (nynorsk), Q-0648 S (samisk)
- Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen, Q-0827 B (bokmål), Q-0827 E (engelsk)
- Norges andre, tredje og fjerde rapport, avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges tredje rapport og informasjon om FNs Spesialsesjon om barn, www.regjeringen.no/bld
- www.unicef.no
- *Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine* – vedlegg til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen – av Mona Sandbæk og Jona Hafdis Einarsson – Nova-rapport nr. 2/08
- *Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett* – av Karl Harald Søvig, UiB, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 115

- *En kartlegging av opplæringstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger* – av Simon Innvær mfl. HiO-rapport 2009 nr. 20.
- *Behandling av Norges fjerde rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen* – Avsluttende merknader for FNs komité for barnets rettigheter januar 2010. Q-1173 B. www.regjeringen.no

Andre konvensjoner:

Norge ratifiserte i 1980 International Labour Organisation, ILOs Minstealderkonvensjon (nr. 138), hvor den generelle aldersgrensen er satt til 15 år, men 18 år for spesielt farlig arbeid. Konvensjonen er innarbeidet i norsk rett.

Sommeren 1999 vedtok ILO en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnarbeid for barn under 18 år (nr.182) som supplerer minstealderkonvensjonen.

BARNEOMBUDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
11 233	12 423	12 912

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (Lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og å følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår. Som talsperson for barn og unge søker barneombudet å omforme barn og unges erfaringer og kunnskap til politisk og praktisk handling.

Barneombudets hovedoppgave i 2011 er å arbeide for at tilrådingene fra FNs barnerettskomité blir implementert i Norge. Barneombudet vil fortsatt arbeide for å fremme

rettighetene til samiske barn og unge og forholdene til barn og unge med minoritetsbakgrunn, herunder barnevernets oppfølging og ansvar for mindreårige asylsøkere og deres familier. Barneombudet skal arbeide for at barn skal ha rett til å uttale seg i saker som omhandler dem selv, og fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn. Barneombudet skal også følge med på at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter, og tiltak de har behov for.

Mer informasjon

- www.barneombudet.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

MENNESKERETTIGHETER I OPPLÆRINGEN

Kunnskapsdepartementet

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplanverkets generelle del som skisserer den verdimessige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnskole og videregående opplæring (grunnopplæringen). Menneskerettigheter er også forankret i læreplaner for fag i Kunnskapsløftet og det er et obligatorisk emne i *Rammeplanen for barnehager*. *Wergelandsenteret* er et senter for opplæring til interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Senteret

skal tilby etter- og videreutdanning og støtte for lærere og lærerutdannere om interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.theewc.org

RETTIGHETER I ARBEIDSLIVET

Arbeidsdepartementet

Arbeidsmiljøloven har et eget kapittel om arbeid av barn og ungdom, med tilhørende forskrift, som gir regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Bestemmelsene håndheves av Arbeidstilsynet.

Hovedregelen er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte, og ikke går utover skolegang, kan barn som har fylt 13 år likevel utføre lett arbeid. På samme vilkår kan barn som har fylt 14 år være i arbeid som ledd i barnets skolegang/praktiske yrkesorientering. Barn under 15 år, eller som er skolepliktige, kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrene må samtykke før skolepliktige barn eller barn under 15 år settes til arbeid. Utfyllende opplysninger finnes i lov og forskrift.

Økt arbeidsmiljøkunnskap hos unge arbeidstakere

Dette er ett av Arbeidstilsynets hovedsatsingsområder i perioden 2008–2012. Målet for satsingen er økt kunnskap hos unge arbeidstakere og deres arbeidsgivere, slik at de unge får best mulig forutsetning for en god start i arbeidslivet.

Arbeidstilsynet skal i 2011 videreføre det nasjonale prosjektet «Rett start for unge arbeidstakere» ved å gjennomføre informasjons- og veiledningsarbeid, samarbeide med relevante aktører samt føre tilsyn i utvalgte bransjer med høy andel unge arbeidstakere og lærlinger. Arbeidstilsynet skal videre gjennomføre tiltak og samarbeide med utdanningsmyndigheter både på nasjonalt og regionalt nivå med sikte på at helse, miljø og sikkerhet tas inn og vektlegges i de unges utdanninger.

Mer informasjon

- www.lovdatab.no (Forskrift nr 551 om arbeid av barn og ungdom av 30. april 1998)
- www.arbeidstilsynet.no/ung
- www.regelhjelp.no
- Arbeidstilsynets svartjeneste tlf 815 48 222

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 32:

BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

1.3 BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I SAMFUNNET

Barn og ungdom skal ha reell innflytelse over barne- og ungdomspolitikken. Deres ressurser og kunnskap er viktige bidrag i utforming og gjennomføring av politiske prioriteringer. Regjeringen ser det som viktig at barn og unge får økt innflytelse i saker som berører dem og deres hverdagsliv.

Barnas kommunestyre, lokale ungdomsråd, ungdommens fylkesting og andre tiltak som involverer barn og ungdom i lokalpolitiske prosesser, viser at det satses på medvirkning fra barn og ungdom i mange kommuner. Barn og ungdom må likevel i større grad enn i dag få tid og rom for deltakelse på egne premisser, og gis reelle muligheter for politisk påvirkning.

20 kommuner og Longyearbyen lokalstyre er valgt ut til en forsøksprosjekt med nedsatt stemmerettsalder til 16 år ved kommunestyrevalget 12. september 2011. Om lag 9 400 ungdommer får dermed muligheten til å være med på å påvirke hverdagen i sin kommune. Det vil bli gjennomført en grundig evaluering av forsøket.

STYRKE BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I LOKALSAMFUNNET

Barn og ungdom i kommunene

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I 2011 vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fortsette oppfølgingen av forslagene fra en ekspertgruppe som leverte sin utredning i 2009. Ekspertgruppen har utredet hvordan kommuner best kan legge til rette for positive fritids-tilbud for ungdomsgruppen, og har drøftet ulike spørsmål knyttet til demokrati, deltakelse og innflytelse fra ungdom lokalt.

Gjennom 2011 vil et offentlig utvalg utrede unges makt og deltakelse. Utvalget skal levere sin utredning i desember.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fortsette sin informasjonsvirksomhet overfor kommunene. Departementet vil bidra til idé- og erfaringsutveksling blant annet

gjennom kåring av «Årets barne- og ungdomskommune» og ved at temaet drøftes på konferanser, samlinger og andre kontaktmøter.

Mer informasjon

- www.ung.no
- Mer innflytelse til barn og ungdom – eksempler fra arbeidet i kommuner og fylker, Q-0302
- Deltakelse og innflytelse fra barn og ungdom – informasjon og veiledning for arbeidet i kommunene, rundskriv Q-27/2006 B
- Håndbok for ungdomsråd, Q-1122
- «Ungdoms Fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse» Q-1154

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 12:

Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

Kommunal planlegging for og med barn og ungdom

Miljøverndepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Hensynet til barn og unges oppvekstvilkår skal ivaretas i all planlegging enten det gjøres i regional eller kommunal regi. Det går frem av formålsparagrafen i ny plan- og bygningslov. Videre stilles det krav i loven til den som fremmer planer, enten det er kommunen selv eller en privat aktør, at de skal sørge for at berørte barn og unge blir hørt og får medvirke i planleggingen. Kommunen er gitt et ansvar for å kontrollere at private har gjennomført slik medvirkning, ved sin behandling av planene.

Mer informasjon

- Temaveileder: *Barn og unge og planlegging etter plan- og bygningsloven*
- *Rikspolitiske retningslinjer for barn og unge*, Rundskriv T-2/08
- www.planlegging.no
- www.dirnat.no/bu
- www.miljolare.no

Deltakelse og innflytelse i skole og opplæring

Kunnskapsdepartementet

I Kunnskapsløftet, under prinsipper for opplæringen, slås det fast at skolen og lærebedriften skal legge til rette for elev-medvirkning og for at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid.

Elever og lærlingers medvirkning i skolen er lovfestet i opplæringsloven § 11–2 blant annet med krav om elevråd ved skolen fra 5. årstrinn. Det er utviklet en egen læreplan i elevrådsarbeid og alle elever skal ha opplæring i faget på ungdomstrinnet.

Forskriften om miljørettet helsevern i skole og barnehage som trådte i kraft i 1996 gjelder det fysiske arbeidsmiljøet for barn og unge. Opplæringslovens kapittel 9a, *Elevane sitt skolemiljø*, som trådte i kraft i 2003, gjelder det psykososiale miljøet. Kapitlet blir ofte betegnet som «elevenes arbeidsmiljølov». Opplæringslovens § 11–1a *Skolemiljøutvalg ved grunnskoler* og § 11–5a *Skolemiljøutvalg ved videregående skoler* skal sikre deltakelse fra elevene, foreldrene, skolen og de ansatte i arbeidet med skolemiljøet.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.lovdatab.no

Ungdom og lokaldemokrati

Kommunal- og regionaldepartementet

Som tiltak for å styrke politisk deltakelse og engasjement blant ungdom vil det bli gjennomført forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år ved kommunestyrevalget i 2011. Forsøket gjennomføres i 20 kommuner og Longyearbyen lokalstyre. Disse kommunene er med; Marker, Lørenskog, Hamar, Vågå, Sigdal, Re, Porsgrunn, Grimstad, Mandal, Gjesdal, Stavanger, Austevoll, Luster, Ålesund, Osen, Namdalseid, Tysfjord, Kåfjord, Hammerfest og Kautokeino. Det vil bli gjennomført en omfattende evaluering av forsøket i regi av Institutt for samfunnsforskning i samarbeid med Uni Rokkansenteret.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) har fått støtte til å gjennomføre kampanjen «Stem 12. september 2011». Målet med kampanjen er å få flere unge engasjerte i politikk og til å stemme ved valget.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 13:

FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

OFFENTLIG INFORMASJON, MEDIER OG IKT

Offentlig informasjon er viktig for å kunne delta og øve innflytelse i samfunnet. Barn og unges bruk av Internett gir offentlige myndigheter bedre muligheter til å nå frem med informasjon og tilrettelegge for kommunikasjon med barn og unge.

Medie- og IKT-utviklingen representerer muligheter, men også utfordringer som det er viktig at voksensamfunnet tar grep om. Barn og unge skal sikres tilgang til gode medietilbud,

deres behov for informasjon og ytringsmuligheter skal ivaretas og de skal beskyttes mot skadelig medieinnhold.

Barn og unge er aktive forbrukere av ulike typer medier og ny teknologi, og kan i stor grad dra nytte av den raske teknologiske utviklingen for å dekke sine behov for musikk, film, spill, underholdning og for kommunikasjon. I denne situasjonen er det viktig at de nye mediene inngår som en naturlig del av undervisningen i skolen.

Ung.no

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barn og unge skal sikres offentlig informasjon og gode muligheter for kommunikasjon om rettigheter, muligheter og plikter. Nettstedet *ung.no*, som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for, står sentralt i regjeringens helhetlige informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Bufdir vil i 2011 samarbeide med aktuelle instanser om utvikling av offentlig informasjonsarbeid.

Mer informasjon

- www.ung.no

Film og medier

Kulturdepartementet

Det er en viktig statlig oppgave å sørge for at barn og unge i Norge også har tilgang til medieinnhold på norsk som er av god kvalitet, språklig og innholdsmessig. Et av målene i St. meld. nr. 22 (2006–2007) *Veiviseren*, er at film skal ha en sterk posisjon blant barn og unge som publikum og utøver i skole og fritid.

Organisasjonen Film & Kino har hovedansvaret for filmtiltak rettet mot barn og unge. Norsk filminstitutt (NFI) har ansvar for bl.a. tilskudd til produksjon av barne- og ungdomsfilm, formidling av film til barn og barn og unges egen produksjon.

Norsk filminstitutt og Film & Kino har utarbeidet *Handlingsplan for filmsatsingen på barn og unge* (2009–2011).

Mer informasjon

- www.filmweb.no/filmogkino/barnefilm
- www.nfi.no/barnunge

Barn, unge og Internett

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Kunnskapsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Tilgjengeligheten til Internett kombinert med billig forbruker-teknologi, har åpnet for nye problemstillinger og utfordringer knyttet til barn og unges digitale mediebruk. Blant annet gjelder dette risikoen for å bli utsatt for mobbing, sjikanering samt å bli eksponert for krenkende innhold på nettet.

Norge deltar i EU-programmet *Safer Internet*, som skal legge til rette for tryggere bruk av Internett for barn og unge. Programmet skal bidra til å motvirke ulovlig og skadelig innhold og innhold som er uønsket av brukerne. Norges bidrag til programmet utgjør til sammen ca. 11 mill. kroner fordelt over programperioden på fem år (2009–2013). Gjennom støtte fra programmet har Medietilsynet etablert *Trygg bruk*-prosjektet (tidligere SAFT-prosjektet), som er det nasjonale koordineringsorganet for arbeidet med trygg bruk av digitale medier for barn og unge i Norge.

Departementenes tiltaksplan *Barn, unge og Internett* vil i tilknytning til *Trygg bruk*-prosjektet bli videreutviklet i perioden 2010–2011 for å øke oppmerksomheten rundt risikofaktorer relatert til barn og unges Internettbruk, i tillegg til å få foreldre og skole til å ta barns digitale hverdag på alvor. Gjennom Utdanningsdirektoratets femårige satsing *Bedre læringsmiljø* (2009–2014), er det lagt ut informasjon om nettressurser på dubestemmer.no mot digital mobbing til bruk i skolen.

Mer informasjon

- www.tryggbruk.no
- www.medietilsynet.no

Du bestemmer-kampanjen

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Du bestemmer-kampanjen ble startet opp i 2007 i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Teknologirådet. Kampanjen innebærer et undervisningsopplegg der barna tar aktiv del i undervisningen. Målet med kampanjen er å skape bevissthet rundt ulike personvernrelaterte problemstillinger ved bruk av digitale medier. Kampanjen førte også med seg en filmproduksjon rettet mot personvernrelaterte problemstillinger blant barn og unge, der ungdommen selv fikk lage filmene. Det ble til sammen produsert 12 filmer om personvern knyttet til kampanjen.

Regjeringen ønsker en fortsatt satsing på ekstra kommunikasjons tiltak for å skape oppmerksomhet om personvernet og øke kunnskapen om plikter og rettigheter etter lovgivningen og god skikk og bruk ved bruk av digitale medier. Satsingen på kampanjen videreføres.

Slettmeget.no ble lansert i 2010 som et prøveprosjekt. Dette er en råd- og veiledningstjeneste for å få hjelp til å slette/rette krenkende opplysninger om seg selv på for eksempel facebook eller andre nettmedier.

Mer informasjon

- www.dubestemmer.no
- www.datatilsynet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.slettmeget.no

Trygg bruk av dataspill

Kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Kulturdepartementet la i 2008 frem St.meld. nr. 14 (2007–2008) *Dataspill* som slår fast at dataspill er et eget kulturuttrykk. Dataspill gir også arbeids- og utviklingsmuligheter for blant annet kunstnere og programmerere og er blitt en viktig internasjonal industri. Et viktig ledd i dette arbeidet er bevisstgjøring om problematisk innhold i spillene – især voldsskildringer. Departementet støtter derfor Medietilsynets *Trygg Bruk*-prosjekt, som gir informasjon om innhold i dataspill. Et viktig ledd i dette arbeidet er bevisstgjøring omkring den europeiske merkeordningen for dataspill: *Pan European Game Information* (PEGI). Ordningen gir informasjon om aldersgrenser og innhold i spillene.

Det har kommet flere henvendelser til blant annet *Hjelpelinjen for spillavhengige* om problemskapende bruk av online rollespill. Kulturdepartementet har derfor, i samarbeid med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, nedsatt en arbeidsgruppe som skal kartlegge problemer og komme med forslag til tiltak.

Mer informasjon

- www.tryggbruk.no
- www.medietilsynet.no
- www.peginfo.no

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 17:

MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

Innkjøpsordning for dataspill i bibliotekene

Kulturdepartementet

Dataspill er en viktig del av barn og unges kultur- og medie-hverdag. Markedet domineres i dag av utenlandske spill. Det er derfor behov for å sikre barn og unge tilgang til alternative produksjoner med norsk språk og innhold. I St.meld. nr. 14 (2007–2008) *Dataspill* og i St.meld. nr. 23 (2008–2009) *Bibliotek*

foreslås det å etablere en innkjøps- og utlånsordning for dataspill i bibliotekene. Regjeringen ønsker å innføre en slik ordning fra 2011, og bevilger 2 mill. kroner til dette formålet i statsbudsjettet for 2011 (kap. 334, post 71).

BEVISSTE FORBRUKERE

Undervisning i forbrukeremner

Kunnskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Forbrukeremner inngår i Kunnskapsløftet og dekker forbrukerrettigheter og plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse og bærekraftig forbruk. Utdanningsdirektoratet har laget veiledninger for skolene for opplæring til et solidarisk og klokt forbruksmønster. Opplæringen skal bidra til økt bevissthet om at forbruksmønster påvirker bruk av jordas naturressurser. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samarbeider med utdanningssektoren for å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og videregående opplæring. Det er utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter, *Foreldrepraten*, som har som mål å skape diskusjon og refleksjon om barn og unges forbruk, reklame og mediebruk.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.forbrukerportalen.no
- www.miljolare.no/forbruk
- www.forbrukerombudet.no
- www.foreldrepraten.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling 2005–2014

Kunnskapsdepartementet

FNs generalforsamling har proklamert 2005–2014 til *FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling*. UNESCO har fått i oppdrag å koordinere tiåret. Målet med FNs tiår er å forsterke individenes og samfunnets kapasitet til å vurdere og foreta valg til fordel for en bærekraftig utvikling. UNESCO understreker at mange tema gir bærekraftig utvikling et innhold, blant annet kampen mot fattigdom, demokrati, menneskerettigheter, fred, miljøvern, forvaltning av naturressurser, produksjons- og konsumpsjonsmønstre, likestilling og kulturelt mangfold. I forbindelse med åpningen av tiåret, ble *Nettverk for miljølære* relansert i mars 2005 med flere nye tema. I 2009 lanserte Miljøverndepartementet og Kunnskapsdepartementet i samarbeid *Den naturlige skolesekken* i grunnopplæringen, der læreplaner i fag knyttes til bærekraftig utvikling og uteskole.

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.miljolare.no
- www.naturesekken.no

Kapittel 2

FAMILIE OG OMSORG

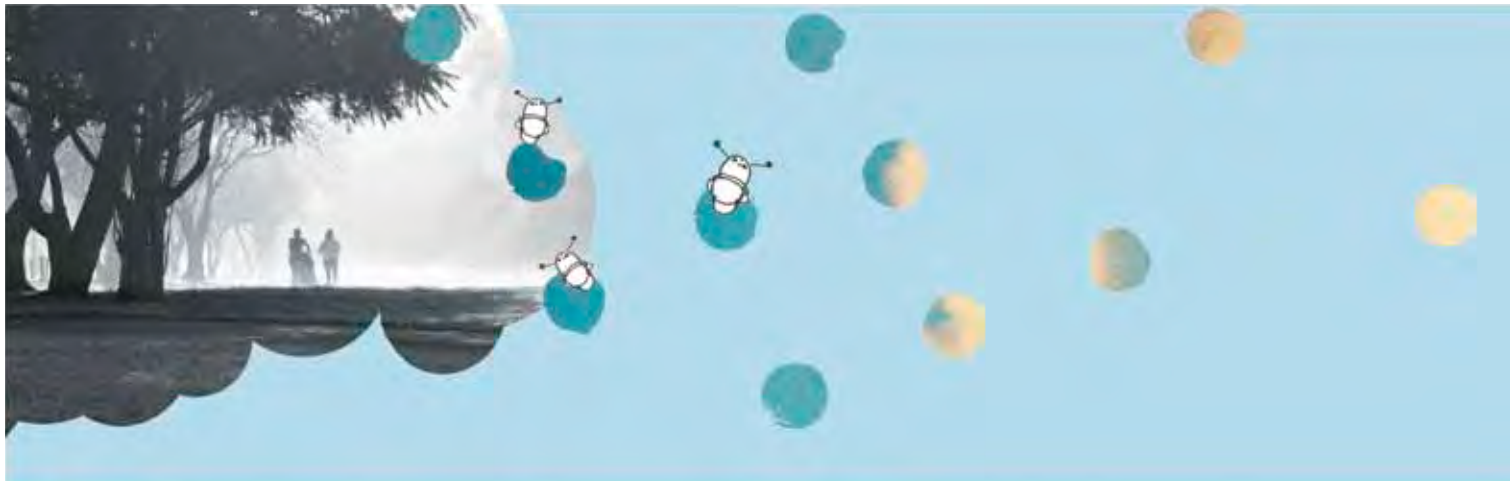
En viktig oppgave for regjeringen er å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. En politikk som satser på å styrke familiens omsorgsfunksjon vil også bidra til å gjøre storsamfunnet bedre å leve i, og vil medvirke til å sikre den nye generasjonen et trygt oppvekstmiljø. Økonomisk handlefrihet og mulighet for både mor og far til å tilpasse sin tid til barnas behov er en forutsetning for gode oppvekstvilkår.

Barneloven ble endret i 2010 med sikte på å bedre foreldresamarbeid og legge til rette for at barn skal ha god kontakt med begge foreldre etter et samlivsbrudd. Det er også tydeliggjort at barn ikke skal utsettes for noen form for vold, heller ikke for eksempel lette klaps, selv om det skjer som ledd i barneoppdragelsen. I tillegg er det presisert at barn heller ikke skal utsettes for skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 27:

LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

2.1 ØKONOMISKE VILKÅR FOR BARNEFAMILIENE

Regjeringen ønsker å skape gode materielle vilkår for barnefamiliene slik at omsorgen for barn og unge kan ivaretas på best mulig måte. Barnetrygden skal fortsatt være den viktigste kontantytelsen til familier med barn. Gode permisjonsordninger sikrer god kontakt mellom barn og foreldre i barnets første leveår og gjør det mulig for foreldrene å beholde tilknytning til arbeidslivet. Regjeringen vil styrke fedrenes foreldrepengerettigheter ved å øke fedrekvoten fra 10 til 12 uker. Den totale stønadsperioden økes med 1 uke.

BARNETRYGD

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet *kap. 845 post 70 (i 1 000 kroner):*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
14 782 318	14 820 000	14 950 000

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn. Barnetrygd ytes for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Det foreligger rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Retten til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen i 2011 er 11 640 kroner per barn årlig. Det utbetales et småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven. Tillegget utgjør 7 920 kroner per år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger. Familier i Finnmark og Nord-Troms og på Svalbard får et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn årlig.

Mer informasjon

- www.nav.no

KONTANTSTØTTE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet *kap. 844 post 70 (i 1 000 kroner):*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 514 046	1 418 000	1 437 000

Kontantstøtten skal bidra til at familiene får mer tid til selv å ta omsorgen for egne barn, at familiene gis reell valgfrihet når det gjelder omsorgsform for barn, og at det blir mer likhet i overføringene den enkelte familie mottar til barneomsorg fra staten.

Kontantstøtte gis for ett- og toåringer som ikke har fulltids barnehageplass. De som har en deltids plass i barnehage, kan få redusert kontantstøtte. Full kontantstøtte er 39 636 kroner per barn per år i 2011.

Mer informasjon

- www.nav.no

Fra 1. januar 2011 gjelder følgende satser

Avtalt oppholdstid i barnehage	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Utbetaling
Ikke bruk av barnehageplass	100	39 636 pr barn pr år
Til og med 8 timer	80	31 704 pr barn pr år
9–16 timer	60	23 784 pr barn pr år
17–24 timer	40	15 852 pr barn pr år
25–32 timer	20	7 932 pr barn pr år

33 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte

FORELDREPENGER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 2530 (i 1 000 kroner):

Post	Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
70 Foreldrepenger ved fødsel	12 992 338	13 351 500	14 163 000
71 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon	418 446	409 500	405 000
72 Feriepenger av foreldrepenger	358 805	380 000	410 000
73 Foreldrepenger ved adopsjon	80 695	75 000	105 000

Formålet med foreldrepengeordningen er å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon av barn under 15 år.

For å ha rett til foreldrepenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Foreldrepengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, og er begrenset oppad til en årsinntekt som svarer til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (453 846 kroner fra 1. mai 2010). Stønadsperioden ved fødsel er 46 uker med 100 prosent inntektskompensasjon eller 56 uker med 80 prosent. For barn født fra og med 1. juli 2011 er stønadsperioden hhv. 47 og 57 uker.

Foreldrene deler stønadsperioden hvis begge har opptjent rett til foreldrepenger. 10 uker er forbeholdt far (fedrekvoten). For barn født fra og med 1. juli 2011 er fedrekvoten 12 uker.

Far kan for øvrig motta foreldrepenger hvis mor etter fødselen eller adopsjonen går ut i arbeid, tar offentlig godkjent utdanning, deltar i introduksjons- eller kvalifiseringsprogram eller er for syk til å ta seg av barnet. Far får fra og med 1. juli 2011 rett til å ta ut permisjon i 12 uker der mor mottar uførepensjon.

Kvinner som ikke fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, får en engangsstønad ved fødsel eller adopsjon. Stønaden er 35 263 kroner i 2011.

Mer informasjon

- www.nav.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

ADOPSJONSSTØTTE

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 852, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
13 192	16 677	14 896

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjoner knyttet til foreldrenes

økonomi på grunn av de høye kostnadene. I 2011 utgjør tilskuddet 42 560 kroner per barn. Tilskuddsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

BOSTØTTE

Kommunal- og regionaldepartementet

kap. 580, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
2 701 592	3 592 200	3 830 000

Bostøtten skal sikre husstander med lav inntekt og høye boutgifter en egnet bolig. Støtten skal hjelpe vanskeligstilte

både til å etablere seg og til å beholde boligen de har. Fra 1. juli 2011 blir blant annet boutgiftstaket for husstander med flere medlemmer økt. Det vil si at flere barnefamilier får lagt til grunn en høyere andel av boutgiftene sine til grunn når bostøtten skal beregnes.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

2.2 STØTTE I SAMLIV OG I OMSORGS- OG OPPDRAGERROLLEN

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver og tilby råd og veiledning og hjelp til familier som sliter med ulike vansker, kriser og konflikter. Råd og veiledning ved familievernkontorene, støtte til samlivstiltak og foreldreveiledning er viktige tilbud til familier. Samtidig er regjeringen opptatt av at den videre utviklingen av disse tiltakene tilpasses de endringer som skjer i familiestrukturen og i samlivsmønsteret og at tilbudene kan utformes slik at de når innvandrerfamilier og andre minoritetsgrupper.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 5:

FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

SAMLIVSTILTAK OG FORELDREVEILEDNING

Foreldreveiledning

Bufo har hovedansvaret for iverksetting og videreutvikling av *Program for foreldreveiledning*, og skal sørge for at det er veileder- og trenerkompetanse i alle regioner. Foreldreveiledningsprogrammet er tilpasset spesielle målgrupper.

Mer informasjon

- www.bufetat.no/foreldreveiledning
- www.fug.no
- www.foreldrenettet.no

Samlivstiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 841 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
5 352	4 572	4 344

Bufo gir støtte til lokale samlivskurs og midler til utviklingsarbeid på området. Tiltakene er primært rettet mot voksne (foreldre), som ved å styrke kvaliteten i samliv også vil være en del av satsingen overfor barn og unge.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Tiltak etter samlivsbrudd for barn i konfliktfylte familier

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 841 post 71 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010*:	Saldert budsjett 2011:
3 000	2 853

* Posten var ny i 2010.

Det er igangsatt et pilotprosjekt for å styrke tilbudet til barn som lever i høy konflikt etter foreldrenes samlivsbrudd. Målsettingen med prosjektet er å skape et bedre og helhetlig tjenestetilbud til barn og foreldre som opplever store konflikter i forbindelse med samlivsbrudd. Prosjektet vil styrke familievernets rolle som både en samarbeidspartner til og en veileder ovenfor berørte tjenester.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

FAMILIEVERN

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 842 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
323 241	324 563	337 730

Familievernet er en statlig finansiert spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt og utgjør grunnstammen i tilbudet om hjelp for par- og familieproblemer. Tjenesten omfatter 64 familievernkontorer på landsbasis. Familievernkontorenes kjerneoppgaver er behandling og

rådgivning for par og familier, samt foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Dette er et gratis lavterskeltilbud. De fleste familievernkontorer driver også utadrettet, forebyggende virksomhet om familierelaterte tema i form av gruppevirksomhet, samlivskurs, veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

Kapittel 3

OPPLÆRING OG UTDANNING

Utdanning og kunnskap er høyt prioritert av regjeringen. Gjennom opplæringen og videre utdanning skal barn og unge tilegne seg kunnskap og ferdigheter, lære å få ansvar, vise omsorg, utvikle kritisk sans og selvtillit.

Førskolealderen er en læringsintensiv periode, og barnehage er både et pedagogisk tilbud og et omsorgstilbud for barn. Innfrielse av lovfestet rett til barnehage, høy kvalitet og lav pris er prioriterte mål og satsingsområder for regjeringens barnehagepolitikk. Det er videre tre mål for regjeringens satsing på høy kvalitet: likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager, at alle barnehager skal være en god læringsarena, og at alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap.

Å satse videre på at lærere og skoleledere øker kompetansen sin, er et sentralt mål i 2011. Regjeringen legger opp til å bruke om lag 400 mill. kroner til tiltak for kompetanseutvikling i 2011. Å forbedre den lokale kapasiteten til kvalitetsutvikling gjennom statlige støttetiltak er også et sentralt mål. Regjeringen legger opp til å tildele om lag 290 mill. kroner til statlige støttetiltak i 2011. Dette finansierer blant annet nasjonale sentre, vitensenter, veiledningskorps og ulike nasjonale strategier og utviklingsprogrammer.

Satsingen *NY GIV* (Gjennomføring i videregående opplæring) er økt med 175 mill. kroner. Midlene skal blant annet brukes til tiltak rettet mot overgangen mellom ungdomstrinnet og videregående opplæring, til å gi et etterutdanningstilbud for lærere på ungdomstrinnet og til bedre yrkesretting av den videregående opplæringen. Regjeringen foreslår å føre videre tilskuddet til lærebedrifter på samme nivå (195 mill. kroner) gjennom rammetilskuddet til fylkeskommunene. Totalt er det foreslått å bruke om lag 425 mill. kroner til tiltak for økt gjennomføring av videregående opplæring.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 29:

MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

3.1 BARNEHAGE

I statsbudsjettet for 2011 er det avsatt om lag 130 millioner kroner til kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Midlene skal i hovedsak benyttes til å følge opp forslag i St.meld. nr 41 (2008–2009) *Kvalitet i barnehagen* og videreføring av allerede igangsatte tiltak.

Fra 2011 går barnehagesektoren over fra øremerking til rammefinansiering. Følgende tilskudd til barnehager – totalt 28,1 milliarder – vil da innlemmes i rammetilskuddet til kommunene:

- ordinært driftstilskudd til barnehager
- skjønnsmidler til barnehager
- tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage

I og med at Svalbard ikke er en del av inntektssystemet, tar Justis- og politidepartementet over ansvaret for *Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard*. Justis- og politidepartementet tar også over ansvaret for midler til barnehagetilbud til barn av asylsøkere. *Tilskudd til tiltak for barn av nyankomne flyktninger* overføres til Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet og vil der inngå i ordningen med integreringstilskudd.

Fra 1. januar 2009 innførte regjeringen en lovfestet rett til barnehageplass for alle barn som fyller ett år innen utgangen av august det året det blir søkt om plass. For 2011 er målet å sikre at kommunene innfrir retten til barnehageplass og at alle som ønsker barnehageplass skal ha råd til å betale for det. Maksimalgrensen for foreldrebetaling blir videreført på samme nominelle nivå som i 2010.

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard

Kunnskapsdepartementet

Formålet med tilskuddet er å bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan gi et kvalitativt godt tilbud med lav foreldrebetaling til de som ønsker barnehageplass. Det utbetales tilskudd til drift av barnehager på Svalbard etter samme satser som gjelder for barnehager på fastlandet. Barnehageloven gjelder ikke for Svalbard. Driftstilskuddet utløses derfor ikke automatisk som for barnehager på fastlandet, men etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle.

Mer informasjon

- *Statstilskudd til drift av barnehager*, rundskriv F-02-10

Lønnstillegg for førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms

Kunnskapsdepartementet

Formålet med dette tilskuddet er å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms. Nærmere informasjon om mål, tildelingskriterier, saksbehandlingsregler, tidsfrister og klageadgang for statlige tilskudd til barnehager finnes i rundskrivet.

Mer informasjon

- Se retningslinjer gitt av Kunnskapsdepartementet

INVESTERINGSTILSKUDD OG LÅN

Investeringstilskudd

Kunnskapsdepartementet
kap. 231, post 61 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
193 037	189 600	137 000

Tilskuddsordningen er et viktig virkemiddel for å sikre fortsatt full barnehagedekning. Investeringstilskuddet er et engangstilskudd til nyetablerte barnehageplasser. Tilskuddet skal dekke deler av anleggskostnadene (tomte- og byggekostnader) ved nybygg, tilbygg eller ombygging. Maksimalsatsene for investeringsstilskuddet blir videreført på samme nominelle nivå som i 2010.

Mer informasjon

- Se retningslinjer gitt av Kunnskapsdepartementet

Tilskudd til midlertidige lokaler

Kunnskapsdepartementet
kap. 231, post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
46 701	42 000	30 400

Tilskudd til etablering av faste barnehageplasser i midlertidige lokaler inntil permanente barnehagebygg er ferdig, er et virkemiddel for å øke kapasiteten i barnehagesektoren. Tilskuddsordningen er midlertidig og skal stimulere barnehageeiere til å legge til rette for lokaler som gir barn fast plass i en barnehage før den planlagte barnehagen er på plass. Tilskuddssatsene er på kr 20 000 per barn som får heltidsplass (33 timer eller mer per uke) og kr 10 000 per barn som får deltidsplass (under 33 timer per uke).

Mer informasjon

- Se retningslinjer gitt av Kunnskapsdepartementet

Lån til barnehager fra Husbanken

Kommunal- og regionaldepartementet

Lån gis til bygging, kjøp og utbedring av barnehager hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstille barnehagelovens krav. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 18:

FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utarbeidende foreldre.

ET MANGFOLDIG BARNEHAGETILBUD

Gratis kjernetid i barnehage

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
kap. 821, post 62 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
50 000	60 000	68 800

Denne tilskuddsordningen utgjør en del av en større bevilgning til kommunale innvandrertiltak på i overkant av 107 millioner kroner i 2011. Denne delen, *Gratis kjernetid i barnehage*, er direkte innrettet mot barn i førskolealder. Formålet er, gjennom økt deltakelse i barnehage, å forberede barna på skolestart, å bidra til sosialiseringen generelt og å bedre norskkunnskapene for minoritetsspråklige barn. En målrettet oppfølging av foresatte vil også sikres, slik at disse kan bidra til at barna kan følge ordinær undervisning på skolen.

Gratis kjernetid for alle fire- og femåringer i Groruddalen og Søndre Nordstrand i Oslo kommune videreføres i 2011. Forsøket i Bydel Gamle Oslo blir videreført i dialog med Oslo kommune. Forsøket med treåringer i Drammen blir videreført og utvides til å omfatte fireåringer. I tillegg utvides satsingen til områder i Bergen kommune med høy andel barn med innvandrerbakgrunn.

Tilskudd til samiske barnehagetilbud

Kunnskapsdepartementet
kap. 231, post 50 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
12 925	13 339	13 753

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet blir forvaltet av Sametinget og omfatter tilskudd til samiske barnehager, samiske barn i norske barnehager og midler til informasjons- og utviklingsarbeid.

Mer informasjon

- www.samediggi.no

Tilskudd til tiltak for nyankomne flyktningers barn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Formålet med tilskuddet er å gjøre kommuner og private barnehageeiere i stand til å gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen. Tilskuddet er fra 2011 innlemmet i integreringstilskuddordningen, jf. kap. 821, post 60, *Integreringstilskudd*.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- *Integreringstilskudd for år 1 og år 2–5 2011*, Rundskriv 01/2011

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Kunnskapsdepartementet
kap. 231, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
111 149	115 098	118 551

Tilskuddet gis til tiltak i kommunene for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Ordningen har to delmål; å bidra til at minoritetsspråklige barn går i barne-

hage og å bidra til at kommunene utarbeider helhetlige tiltak på tvers av tjenestetilbudene. Tilskuddet tildeles kommunene ut fra antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Tilskuddet følger ikke barnet, og kommunene kan nytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak ut fra lokale variasjoner, ressurser og behov.

Mer informasjon

- Se retningslinjer gitt av Kunnskapsdepartementet

3.2 GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING – GRUNNOPPLÆRINGEN

Grunnopplæringen skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert for enten videre studier eller et yrke, og motivere for livslang læring. Grunnopplæringen blir finansiert gjennom statlige rammetilskudd og skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner. I tillegg kommer tilskudd til private skoler godkjent etter privatskoleloven og til særskilte tiltak i grunnopplæringen.

Kravet om at opplæringen skal være tilpasset elevenes, lærlingenes og lærekandidatenes evner og forutsetninger er nedfelt i opplæringslovens § 1–3. Elever som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning, jfr. opplæringsloven § 5–1. Barn under skolepliktig alder kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp, jfr. opplæringsloven § 5–7. Spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder skal omfatte tilbud om foreldrerådgivning.

Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet

Opplæringsreformen *Kunnskapsløftet* er fra skoleåret 2009–2010 innført for hele grunnopplæringen.

Dette er de viktigste endringene i grunnopplæringen som følge av Kunnskapsløftet:

- Grunnleggende ferdigheter styrkes
- Lese- og skriveopplæring vektlegges fra de første årstrinnene
- Nye læreplaner i alle fag, med tydelige mål for elevenes og lærlingenes kompetanse
- Faget utdanningsvalg og prosjekt til fordypning

- Ny fag- og timefordeling
- Ny tilbudsstruktur i videregående opplæring
- Lokal valgfrihet når det gjelder arbeidsformer, lærestoff og organisering av opplæringen

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å prøve ut nye evaluerings- og eksamensformer, forbedre vurderingssystemet og lærernes kompetanse til å vurdere. Målsettingen er å sikre en mer rettferdig og fagrelevant tilbakemelding til eleven for å fremme læring. Det er også utarbeidet et læreplanverk for samiske elever – *Kunnskapsløftet samisk*. Utgangspunktet for opplæringen for samiske elever skal være reell likeverdighet.

EN TILPASSET OPPLÆRING

Statlig spesialpedagogisk støttesystem (Statped)

Kunnskapsdepartementet

Statped er et nasjonalt nettverk av spesialpedagogiske kompetansesentre, styrt av Utdanningsdirektoratet. Sentrene gir tjenester til kommunene i deres arbeid med å realisere opplæringslovens mål om likeverdig, tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov. Statped skal bidra til å videreutvikle spesialpedagogisk kompetanse for lærere og andre fagfolk i skoleverket. Statped skal sikre heltids skole- og miljøtilbud for hørselshemmede elever i grunnskole og videregående opplæring.

Et bredt sammensatt utvalg, *Midtlyngutvalget*, har vurdert i hvilken grad vi har et statlig spesialpedagogisk støttesystem som sikrer tidlig innsats til førskolebarn, elever og lærlinger med særlige opplæringsbehov. Kunnskapsdepartementet planlegger å legge fram en melding til Stortinget i 2011 som blant annet skal vurdere de ulike forslagene utvalget har fremmet.

Mer informasjon

- www.statped.no
- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

Læremidler

Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for utvikling og produksjon av læremidler for elevgrupper som ikke ivaretas i det kommersielle markedet. Dette gjelder læremidler for barn, unge og voksne med behov for særskilt tilrettelegging, minoritetspråklige elever i grunnopplæringen (omfatter også voksne innvandrere), og læremidler for smale fag / små elevgrupper, særlig innen yrkesfag. Midlene tildeles på grunnlag av offentlige kunngjøringer. I 2011 er bevilgningen til dette formålet økt med 1,6 mill. kroner.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no/laremidler
- www.skolenettet.no/lexin
- www.morsmal.no
- www.statped.no

Oppfølgingstjenesten

Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet

Fylkeskommunens oppfølgingstjeneste har en lovfestet plikt til å følge opp all ungdom som ikke er i opplæring eller arbeid, fra de har avsluttet grunnskolen og til og med det året de fyller 21 år.

Oppfølgingstjenesten har primært tre oppgaver:

- ha oversikt over ungdom som til en hver tid befinner seg utenfor videregående opplæring
- ha kontakt med og følge opp ungdom i målgruppen
- sørge for at all ungdom i målgruppen tilbys opplæring, arbeid eller annen sysselsetting som kan føre til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse.

Oppfølgingstjenesten skal sikre tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og de statlige instanser som har ansvar for målgruppen. Oppfølgingstjenesten skal ha

oversikt over aktuelle tilbud for ungdommer. I tillegg kan OT også samarbeide med skolene for å forebygge avbrudd i opplæringen. Rådgivningstjenesten og NAV er sentrale samarbeidspartnere for OT i arbeidet med målgruppen. Ungdom i målgruppen som ikke tar imot tilbud gjennom oppfølgingstjenesten, og som ikke er i utdanning eller arbeid, skal kontaktes og gis tilbud hvert skoleår så lenge de er omfattet av den lovfestede retten til videregående opplæring.

Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet samarbeider nå om å bedre sammenhengen i de tilbud som gis av fylkeskommunens oppfølgingstjeneste og de tilbud NAV har for 16–19 åringene. Les mer om ungdomsgarantien i kapittel 7.

Mer informasjon

- *Satsing mot frafall i videregående opplæring*, NIBR-rapport 2004:19
- *Organisering av Oppfølgingstjenesten – sluttrapport fra kartleggingen*, SINTEF Teknologiledelse, 2004.
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no

Rådgiving i skolen

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnopplæringen har lovfestet rett til sosialpedagogisk rådgiving samt utdannings- og yrkesrådgiving. Denne delingen presiserer og tydeliggjør elevenes individuelle rett til to forskjellige former for rådgiving. Forsøk med en individuell utviklingsplan for utdannings- og yrkesrådgiving er i gang, og det skal vurderes om en slik plan skal implementeres i skolen for alle elever.

For å styrke utdannings- og yrkesrådgivingen er partnerskap for karriereveiledning igangsatt i hvert fylke. Det er inngått samarbeidsavtaler mellom fylker, kommuner, NHO, NAV, KS og Vox for å bedre støtte opp om lokale behov. Det er videre gitt rammetilskudd til fylkeskommunen med pålegg om å legge til rette for utdannings- og yrkesveiledning på ungdomstrinnet.

Økt fullføring

Kunnskapsdepartementet

Fullført videregående opplæring er en viktig plattform for å stå rustet til arbeidsliv og eventuell videre utdanning. Frafall og sosiale skjevheter er et problem på alle nivåer i utdannings-systemet. I dag oppnår rundt 70 prosent av elevene studie- eller yrkeskompetanse etter fem år i videregående opplæring.

Arbeidet med å øke gjennomføringen i videregående opplæring vil fortsette. Satsingen NY GIV er foreslått økt med 175 mill. kroner. Midlene skal blant annet brukes til tiltak rettet mot overgangen mellom ungdomstrinnet og videregående opplæring, til å gi et etterutdanningstilbud for lærere på ungdoms-trinnet og til bedre yrkesretting av den videregående opplæringen. Regjeringen foreslår å føre videre tilskuddet til lærebedrifter på samme nivå (195 mill. kroner) gjennom rammetilskuddet til fylkeskommunene. Totalt er det foreslått å bruke om lag 425 mill. kroner til tiltak for økt gjennomføring av videregående opplæring.

Mer informasjon

- *...og ingen stod igjen*. Tidlig innsats for livslang læring, 2006–2007, St. meld. 16
- *Kvalitet i skolen* 2007–2008, St. meld. 31
- *Utdanningslinja* 2008–2009, St. meld. 44

Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Kunnskapsdepartementet

kap. 225, Post 68 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
183 338	216 404	218 776

Tilskuddsordningen skal bidra til finansiering til fylkeskom-munene slik at det blir gitt opplæring på grunnskolenivå og videregående opplæring til innsatte eller løslatte som har rett til og ønsker det.

God opplæring er ett av de viktigste virkemidlene for å få straffedømte til å mestre livet etter endt soning og det er et viktig kriminalitetsforebyggende tiltak. I dag gis det skoletil-bud i fengsler der det er hensiktsmessig å ha det. Opplæringen som gis i fengselet er en del av den lokale videregående opplæringen. De siste årene har det vært fokusert på å få mer yrkesopplæring, og det har vært en god utvikling på dette området.

Mer informasjon

- *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, St.meld. nr 37 (2007–2008)
- *Om forvaltningssamarbeid mellom opplæringssektoren og kriminalomsorgen*, rundskriv G–1/2008
- *Opplæring innenfor kriminalomsorga* 2009, utgitt av Fylkesmannen i Hordaland

Tilskudd til lærebedrifter

Kunnskapsdepartementet

kap. 225 Post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
18 698	18 976	29 564

Lærebedrifter får tilskudd fra fylkeskommunene etter satser fastsatt av departementet. Tilskuddet gis per lærling eller lære kandidat for ett år med fulltidsopplæring.

Regjeringen foreslår å videreføre på samme nivå det midler-tidige tiltaket fra tiltakspakken med økt tilskudd til lære-bedrifter. Tilskuddet på 195 mill. kroner er foreslått tildelt gjennom rammene til fylkeskommunene. Det er åpnet for at tilskuddet kan bli brukt slik fylkeskommunene finner det mest hensiktsmessig for å stimulere bedriftene til å videreføre eksisterende lærekontrakter og opprette nye lære plassen. I tillegg gis det over Kunnskapsdepartementets budsjett et tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger og lære kandidater med særskilte behov.

IKT i opplæring og utdanning

Kunnskapsdepartementet

For å samordne innsatsen ble *Senter for IKT i utdanningen* opprettet 2010. Senteret har ansvar for IKT i barnehage, grunnopplæring og lærer- og førskolelærerutdanningen. Senter for IKT i utdanningen har blant annet ansvar for å formidle forsknings- og praksisbasert kunnskap om IKT og læring, og analysere det pedagogiske potensialet i ny teknologi.

I læreplanene for Kunnskapsløftet er bruk av digitale verktøy en av fem grunnleggende ferdigheter som er integrert i mål i alle fag både i grunnskolen og i videregående opplæring. Bruk av IKT i fagene er et av de prioriterte områdene for etter-

utdanning i kompetanseutviklingsstrategien *Kompetanse for kvalitet*. Utdanningsportalene tilbyr variert innhold rettet direkte mot utdanningssektoren. Senter for IKT i utdanningen utvikler veiledninger om IKT og teknologivalg, som kan være nyttige i planleggingen av teknologivalg. Skoleledere kan finne støtte i arbeidet med digital kompetanse i ressursen skolementor (tidl. ITU Mentor).

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no/grep
- www.utdanning.no
- www.iktsenteret.no

TEMA- OG FAGSPESIFIKKE SATSINGER

Det har de senere årene blitt satt i gang ulike tema- og/eller fagspesifikke satsinger innen grunnopplæringen:

Utvidelse av timetallet. Timetallet i matematikk, engelsk og norsk er utvidet for 1.–4. trinn fra skoleåret 2008/09. For skoleåret 2009/10 ble det innført 2 ekstratimer med fysisk aktivitet for 5.–7. trinn. Timetallet er også fra 2010–2011 utvidet med én time til fag. Det er opp til kommunen å bestemme hvilket fag som skal styrkes. For å øke lærernes kompetanse i opplæring i matematikk, engelsk og norsk/samisk er det utviklet fleksible og praksisnære etter- og videreutdanningstilbud.

Leksehjelp. Det er fra skoleåret 2010–11 innført rett til gratis leksehjelp for elever på 1.–4. trinn. Leksehjelp er et viktig virkemiddel når det gjelder målsettinger i skolen som økt læring, sosial utjevning og tidlig innsats.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver. I skoleåret 2008–2009 ble det gjennomført nasjonale prøver på 5. og 8. trinn i lesing på norsk, regning og engelsk. Det er videreført obligatoriske kartleggingsprøver i regning og lesing på 2. trinn, i lesing på 1. trinn og obligatorisk kartleggingsprøve i regning som grunnleggende ferdighet på Vg1. Fra 2010 ble det også

obligatoriske kartleggingsprøver i lesing på 1. trinn i videregående opplæring. I tillegg til de obligatoriske kartleggingsprøvene har Utdanningsdirektoratet utviklet flere kartleggingsprøver som skolen og kommunen kan bruke fritt.

Realfagstrategien, *Realfag for framtida* 2010–2014, har etterfulgt to tidligere strategier med det mål å styrke kompetansen til alle elever og studenter i realfag og øke rekrutteringen til realfaglige utdanninger og yrker. Den nye realfagstrategien er utviklet i samarbeid med arbeids- og næringslivet og omfatter alle nivåer fra barnehage, skole, høyere utdanning og til forskning.

Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008–2010/ ny handlingsplan for kjønnslikestilling 2011–2014. Kunnskapsdepartementets likestillingsarbeid vil bli fulgt opp i en ny handlingsplan for kjønnslikestilling som vil bli koordinert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Handlingsplanen Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009–2014. Planen viderefører og styrker satsingen på entreprenørskap i utdanningen som ble gjort gjennom strategiplanen *Se mulighetene og gjør noe med dem!*. Formålet med den nye handlingsplanen er å tydeliggjøre

entreprenørskap som utdanningsmål og opplæringsstrategi. Norge skal være ledende internasjonalt innenfor entreprenørskap i utdanningen.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no
- www.kunstkultursenteret.no
- www.utdanningsdirektoratet.no/grep
- www.fremmedspraksenteret.no
- www.naturfagsenteret.no
- www.matematikkssenteret.no
- www.lesesenteret.no
- <http://timss.bc.edu>

Smakens uke

Landbruks- og matdepartementet

Smakens uke har vært arrangert i Norge siden 2004. Smakens uke er en årlig begivenhet med arrangementer mange steder i landet. Som en del av arrangementet tilbyr Landbruks- og matdepartementet et eget undervisningsopplegg for 6. klassetrinnet og en matpakkekonkurranse for ungdomsskoletrinnet. Smakens uke blir arrangert den første uken i november.

Mer informasjon

- www.smakensuke.no

Fysisk aktivitet og måltider i skolen

Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Fysisk aktivitet og sunne skolemåltider er viktige komponenter i et helhetlig helseperspektiv og bidrar til at elevene får et læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Helsemyndighetenes retningslinjer for skolemåltidet og anbefaling om 1 time daglig fysisk aktivitet ligger til grunn for arbeidet. Alle skoler med ungdomstrinn skal tilby elevene frukt og grønt hver dag. Det er utarbeidet en idé- og ressursbank til hjelp for skolens arbeid med satsning på økt fysisk aktivitet.

Mer informasjon

- www.skolenettet.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.helsedirektoratet.no

Skolefritidsordningen

Kunnskapsdepartementet

Skolefritidsordningen (SFO) skal være et frivillig tilbud til barn på 1.–4. klassetrinn, som trenger omsorg og tilsyn utenom skoletiden og til barn med særlige behov på 1.–7. klassetrinn. SFO skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Alle kommuner skal ha et tilbud om SFO før og etter skoletid.

Utdanningsdirektoratet har fra 2009–2012 igangsatt et prosjekt for å utvikle og utprøve tre modeller for en skoledag med bedre sammenheng mellom SFO og skole, hvor daglig fysisk aktivitet, skolemåltid og leksehjelp er viktige elementer. Utdanningsdirektoratet har også her et nært samarbeid med Helsedirektoratet.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no
- www.skolenettet.no/fysiskaktivitet

3.3 MINORITETER I UTDANNINGSSYSTEMET

En god offentlig skole, der elever med ulike bakgrunn får et likeverdig opplæringstilbud, er et viktig bidrag til et framtidig inkluderende samfunn. Grunnlaget som blir lagt i barnehage og skole har store konsekvenser for videre utdanning og muligheter i samfunnet. Skolen står overfor store utfordringer i å gi et fullverdig tilbud og tilpasset opplæring til alle barn, også de med annen språklig bakgrunn enn norsk.

Innvandrere kommer til Norge med ulike bakgrunn og kompetanse, og ulike forutsetninger og behov. En sterk veldferdsstat skal gi et godt grunnlag for integrering. Dette inkluderer blant annet barnehageplass til alle og en god offentlig fellesskole. Et viktig fokusområde for 2011 er å forhindre at så mange gutter med minoritetsbakgrunn faller ut av utdanningssystemet.

SPRÅKLIGE MINORITETER I SKOLE OG UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

Elever i grunnskolen og i videregående opplæring med annet morsmål enn norsk og samisk har rett til særskilt norskkopplæring til de har tilstrekkelig ferdighet i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Om nødvendig har disse elevene også rett til morsmålsopplæring, tospråklige fagopplæring eller begge deler. Skoleeier er pliktig å kartlegge norskkunnskaper, før det blir gjort vedtak om særskilt norskundervisning. Det er utviklet læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og i morsmål. I tillegg er det utviklet kartleggingsverktøy, veiledningsmateriell og etterutdannings-tilbud for lærere som skal undervise i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har utviklet kartleggingsmateriell for å kartlegge skolefaglige ferdigheter hos nyankomne minoritets-språklige ungdommer.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.hio.no/nafo
- www.vox.no
- www.fug.no

Tilskudd til barn og unge i asylmottak eller på omsorgssentre

Kunnskapsdepartementet

kap. 225 post 64 Tilskudd til unge asylsøkere og barn av asylsøkere (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Budsjettforslag 2011:
96 104	159 359	141 973

Formålet med tilskuddet er å medvirke til finansiering slik at unge asylsøkere og barn av asylsøkere i asylmottak, samt enslig mindreårige asylsøkere i omsorgssentre får grunnskoleopplæring. Målgruppen er unge asylsøkere og barn av asylsøkere i grunnskolealder som har rettigheter etter § 2-1 i opplæringsloven, samt ungdom i alderen 16–18 år som ikke har utdanning tilsvarende norsk grunnskole.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.skolenettet.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

SAMISKE BARN OG UNGES OPPLÆRINGSTILBUD

Kunnskapsdepartementet

kap. 222 post 01 og 45 (i 1000 kroner)

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
134 870	101 406	105 137

kap. 223 post 50 (i 1000 kroner)

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
33 290	34 355	35 420

kap. 225 post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
46 772	49 787	51 643

kap. 226 post 21 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
4 300	6 500	6 700

Det er et mål å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet, og utvikle oppvekstmiljøer der samisk og norsk kultur i størst mulig grad oppleves som likeverdige. Tilskudd til samisk i grunnsopplæringen, kap. 225 post 63, skal bidra med finansiering til kommuner, fylkeskommuner og private skoler som gir samiskopplæring

i henhold til § 6–2 og § 6–3 i opplæringsloven. Tilskuddet kan også gis til kommuner som ønsker å styrke kompetansen for lærere i grunnskolen.

Utenfor samiske distrikt har samiske elever rett til opplæring i samisk. Dersom samiskopplæringen ikke kan gis av egne lærere ved skolen, kan alternative opplæringsformer tas i bruk, for eksempel fjernundervisning.

Over kap. 222 bevilges det særskilt økonomisk tilskudd til drift av tre samiske grunnskoler og to samiske videregående skoler. Videre bevilges det midler til utvikling av samiske tiltak over kap. 226 og midler til Sametinget over kap. 223. Tilskuddet til Sametinget skal bidra med finansiering til drift av utdanningsadministrasjonen i Sametinget, utvikling og produksjon av læremidler for samiske elever, herunder spesialpedagogiske læremidler, læreplanarbeid- og utvikling og tilskudd til råd og veiledning om samisk opplæring. Sametinget forvalter en stipendordning for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående opplæring. Årlig avsettes det 1,1 millioner kroner til denne ordningen. Maksimalt stipend som kan tildeles per elev per år er 10 000 kroner.

3.4 HØYERE UTDANNING, FAGSKOLEUTDANNING, VOKSENOPPLÆRING OG STUDIEFINANSIERING

Størrelsen på ungdomskullene vil øke betydelig i årene framover. Ifølge framskrivinger fra Statistisk sentralbyrå vil det være over 80 000 flere i aldersgruppen 19–29 år i 2020 sammenliknet med 2009, en økning på over 15 %. Kunnskapsdepartementet har gjennom St.meld. nr. 44 (2008–2009) Utdanningslinja vist hvordan utfordringene med antatt økt etterspørsel etter høyere utdanning kan løses. Løsningene ligger både i økt kapasitet, økt gjennomstrømning, redusert frafall og styrking av relevansen i utdanningen, samt mer samarbeid med arbeidslivet. Kapasiteten i høyere utdanning ble økt i forbindelse med statsbudsjettet og revidert nasjonalbudsjett for 2009 og i statsbudsjettet for 2011, med hhv. om lag 4 200 og 2 200 nye studieplasser. Med opptak av nye studentkull vil dette gi totalt 18 000 flere studieplasser i 2015 sammenliknet med våren 2009. Kapasiteten i offentlig finansiert teknisk fagskoleutdanning ble videre økt med om lag 400 plasser i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009.

HØYERE UTDANNING

Kunnskapsdepartementet

kap. 260/280/281 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
23 692 437	24 192 445	25 801 650

Det er behov for å videreutvikle et utdanningssystem som sikrer kvalitet og tilgang på høyere utdanning i alle deler av landet. Kunnskapsdepartementet har iverksatt tiltak for å stimulere til faglig samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon (SAK) med sikte på mer profilerte institusjoner og mer robuste fagmiljøer. Tiltakene har som formål å stimulere og støtte opp under institusjonenes eget SAK-arbeid. Blant

annet er det satt av 50 mill. kr. i strategiske SAK-midler, som fordeles etter søknad, både i 2010 og i 2011.

De siste årene har det vært en stadig økende andel kvinner blant studentene. Departementet arbeider for å redusere kjønnsforskjellene i fagene med størst ulikhet, og spesielt for å få flere kvinner til å studere teknologiske fag og realfag og øke andelen kvinner i faste vitenskapelige stillinger, især toppstillinger.

Mer informasjon

- www.samordnaopptak.no

FAGSKOLEUTDANNING

Kunnskapsdepartementet

kap. 276, post 70/72 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
358 704	0	55 158

* Hoveddelen av bevilgningene til fagskoleutdanning går over hhv. Kommunal- og regionaldepartementets og Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. I tråd med Forvaltningsreformen ble det statlige tilskuddet til fagskoleutdanning i 2010 flyttet fra kap. 276 på Kunnskapsdepartementets budsjett til kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommunene på KRDs budsjett. Rammen til fagskoleutdanning under KRD var om lag 393 mill. kroner i 2010, og i 2011 på om lag 360,5 mill. kroner. I tillegg bevilges det midler til helse- og sosialfaglig fagskoleutdanning over kap. 761 post 60 «Tilskudd til omsorgstjenester», under HOD.

Fagskoleutdanning er korte, yrkesrettede utdanninger som bygger på fullført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Yrkesrettet utdanning er i fagskoleloven definert som utdanning som gir kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere generelle opplæringstiltak. Fagskoletilbudene har mellom et halvt og to års varighet, og er et alternativ til høyere utdanning.

Fagskoleloven har som formål å sikre fagskoleutdanninger av høy kvalitet gjennom en offentlig godkjenningsordning. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er godkjenningsorgan. Loven tar utgangspunkt i at tilbudet av fagskoleutdanning primært skal være styrt av arbeidslivets etterspørsel etter kvalifisert arbeidskraft.

Antallet godkjente fagskoleutdanninger øker. I forbindelse med budsjettet for 2011 er det foreslått at tilskudd til fagskoler som tidligere lå under kap. 6A i privatskoleloven skal tilbakeføres fra fylkeskommunenes rammetilskudd til KDs budsjett. I 2010 ble det opprettet et nasjonalt fagskoleråd med sekretariat i Vox.

Mer informasjon

- www.fagskoleopptak.no
- www.fagskolen.info

VOKSENOPLÆRING

Kunnskapsdepartementet

kap. 254 og kap 257 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Forslag budsjett 2011:
260 760	285 139	297 978

Personer uten fullført grunnskoleopplæring har individuell rett til voksenopplæring fra fylte 16 år. Personer over 25 år har rett til videregående opplæring, dersom de ikke har fullført slik opplæring. Lov om universitet og høyskoler åpner for at søkere over 25 år uten videregående opplæring kan komme inn på universitet eller høyskole, dersom deres realkompetanse for vedkommende studium blir godkjent.

Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA) er rettet mot de gruppene som mangler den grunnleggende kompetansen de trenger for å fungere godt i arbeids- og samfunnslivet. Bedrifter og offentlige virksomheter kan søke om tilskudd både til motivasjonsarbeid og til opplæring i lesing, skriving, regning og IKT.

Mer informasjon

- www.vox.no

STUDIEFINANSIERING

Statens Lånekasse for utdanning Kunnskapsdepartementet

kap 2410, (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
29 088 893	26 071 415	28 195 101

Lånekassen administrerer de stipend- og låneordninger som er opprettet med hjemmel i lov om utdanningsstøtte. Det gis blant annet stipend og lån til elever i videregående opplæring, studenter på fagskoler og i høyere utdanning, samt til folkehøgskoleelever.

I 2011 viderefører regjeringen ordningen med gratis læremidler for unge elever i videregående opplæring. Siste innfasing var skoleåret 2009–10. En komponent i ordningen er et ikke-behovsprøvd utstyrstipend som gis gjennom Lånekassen. Rådgivere i videregående opplæring kan gi informasjon om lånekassens regler.

Alle satser i utdanningstøtteordningene økes med 2,0 prosent for undervisningsåret 2011–12. Justeringen innebærer at basisstøtten for studenter i høyere utdanning m.m. økes fra 89 000 kroner i undervisningsåret 2010–11 til 90 800 kroner i undervisningsåret 2011–12. Regjeringen ønsker å satse på

studenter med nedsatt funksjonsevne, og det foreslås derfor tiltak som skal legge bedre til rette for denne gruppen i studietilstanden. Forslagene omfatter et ekstra månedlig stipend samt tolv måneders støtteperiode til søkere som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke kan arbeide ved siden av studiene eller i sommerferien. Videre foreslås det å gi hele basisstøtten som stipend ved forsinkelse i utdanningen ut over ett år.

Mer informasjon

- www.lanekassen.no

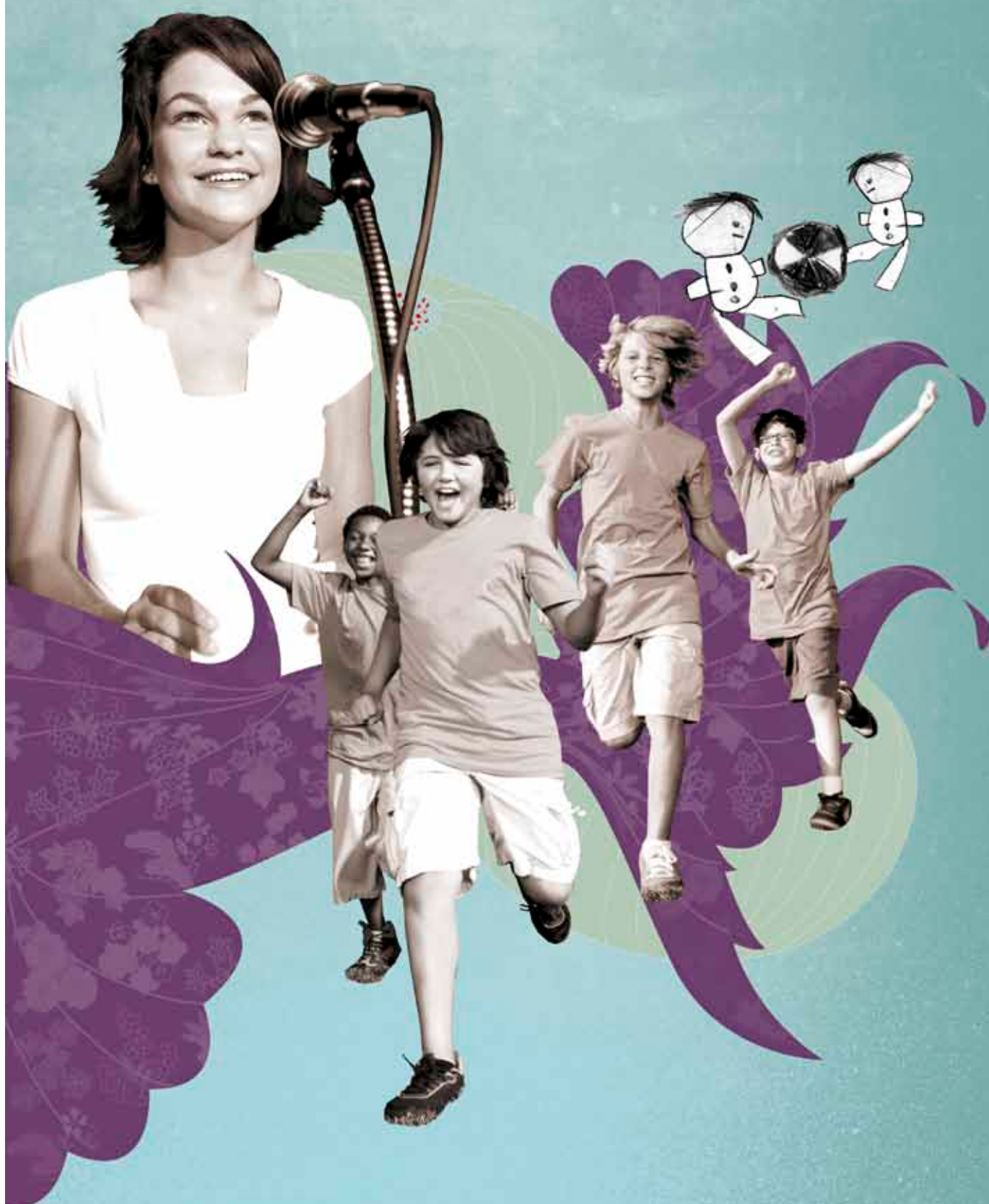
Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Arbeidsdepartementet

Arbeidsavklaringspenger skal kunne gis til studenter som har behov for aktiv behandling for å kunne gjenoppta studiene. Minste årlige ytelse pr. student er 2 G, dvs. tilsvarende 151 282 kroner per år (per 1. mai 2010).

Mer informasjon

- www.nav.no

Kapittel 4

FRIVILLIG ENGASJEMENT, KULTUR OG IDRETT

Fritidsaktiviteter og frivillig engasjement er av stor betydning for å skape trivsel og tilhørighet i lokalsamfunnet. Det er derfor viktig for regjeringen å gi alle barn og unge de samme mulighetene til å delta i meningsfylte kultur- og fritidsaktiviteter uavhengig av familiens bakgrunn eller den enkeltes kvalifikasjoner.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken og stimulerer barn og unge til aktivitet og engasjement både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonene er sosiale møteplasser hvor barn og unge kan drive med aktiviteter som de har interesse for. I tillegg er de viktige arenaer for unges læring, et talerør for barn og unges interesser og en kanal for innflytelse og makt. De bidrar således til å oppfylle regjeringens mål om at alle barn og unge skal ha like muligheter til en meningsfull fritid, og til å delta og ha innflytelse lokalt.

Aktiv deltakelse i kunst- og kulturaktiviteter blant barn og unge er en sentral del av kulturpolitikken. Den frivillige kulturvirksomheten spiller en sentral rolle i tillegg til at skolen er en viktig kulturformidler. Skolen gir unike muligheter for å nå alle barn og ungdom med et likeverdig kulturtilbud, uavhengig av sosiale, geografiske eller etniske ulikheter blant annet gjennom *Den kulturelle skolesekken*. Kulturelle aktiviteter i skolesammenheng er viktig for å stimulere interesse, forståelse og toleranse. Bibliotekene har også et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena.

Det offentlige legger også til rette for et allsidig tilbud av idrett, friluftsliv og annen fysisk aktivitet for barn og unge i fritiden. En aktiv hverdag kan danne grunnlag for økt livskvalitet, bedre helse og miljøvernengasjement.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 31:

LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

4.1 FRIVILLIG ENGASJEMENT OG EN MANGFOLDIG BARNE- OG UNGDOMSKULTUR

Det er avgjørende at det legges til rette for et bredt kulturtilbud som sikrer et mangfoldig organisasjonslandskap og som bidrar til at barn og ungdom kan delta i ulike aktiviteter ut fra egne behov, forutsetninger og interesser.

Regjeringen ser på de frivillige organisasjonenes virksomhet som vesentlig for trivsel, tilhørighet og aktiv deltakelse i lokalsamfunnet. I frivillighetspolitikken er det viktig med gode rammevilkår slik at de frivillige organisasjonene kan bruke tiden sin på aktivitet og ikke på administrasjon. Barne- og ungdomsorganisasjoner representerer et mangfold av aktiviteter for og med barn og ungdom. Gjennom frivillig engasjement gis barn og unge muligheter til å delta og utvikle seg i samfunnet uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon.

Hovedmålsettingen med regjeringens kulturpolitikk er at barn og ungdom får oppleve og aktivt ta del i ulike former for kunst og kultur, både i skolen og på fritiden. For å nå dette målet har regjeringen ulike ordninger som blant annet *Den kulturelle skolesekken*, *Rikskonsertene*, *de kommunale kulturskolene* og *Ungdommens kulturmonstring*.

FRIVILLIGE BARNE- OG UNGDOMSORGANISASJONER

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet *kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
95 543	97 596	100 621

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir nasjonal og internasjonal grunnstøtte til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Bevilgningen til organisasjonenes internasjonale arbeid tas over kap. 857 post 79. Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningen skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og

demokrati. Ordningen reguleres av en egen forskrift og forvaltes av Fordelingsutvalget som har sitt sekretariat i Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. Frist for å sende inn søknad om støtte er 15. september året før tilskuddsåret.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gir også nasjonalt driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid. I tillegg kan de samme paraplyorganisasjonene søke om internasjonalt driftstilskudd. Begge disse tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Mer informasjon

- www.lnu.no
- www.ungefunksjonshemmede.no
- www.fordelingsutvalget.no
- www.ungogfri.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 15:

ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

Tilskudd til de politiske partienes sentrale ungdomsorganisasjoner

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet *kap. 1530, post 76 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
6 598	6 862	7 075

Tilskudd til de politiske partienes fylkesungdomsorganisasjoner

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet *kap. 1530, post 75 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
17 292	18 367	18 936

Bevilgningen til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner gis til de organisasjoner hvor moderpartiet er et registrert politisk parti iht. partiloven (lov 17.6.2005 nr. 102) kapittel 2. Støtten gis som en fast sats per stemme moderpartiet oppnådde ved sist foregående fylkestings- og stortingsvalg.

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Kulturdepartementet *kap.315, post 72 (i 1000 kroner):*

Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
43 000	44 376	45 752

Tildeling av spillemidler ifølge overskuddsprognose

Tildelt 2009:	Tildelt 2010:	Prognose 2011:
125 000	125 000	125 000

Frifond er en tilskuddsordning som skal stimulere barn og unges aktivitet og deltakelse lokalt, gjennom frivillige organisasjoner samt frittstående grupper og foreninger. Ordningen skal bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners og grupper medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Det er et mål at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner og grupper med ulike formål og aktivitetsgrunnlag. Tilskuddsordningen har blitt styrket blant annet for å stimulere

til økt innsats i arbeidet med integrering og inkludering. Midlene fordeles gjennom Norsk musikkråd, Norsk teaterråd og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Paraplyorganisasjonene har ansvar for å fordele midlene videre, behandle eventuelle klager, samt å rapportere til departementet om bruk av midlene på lokalt nivå. Ordningen er ment å være enkel og ubyråkratisk, tilpasset lokal frivillig aktivitet.

Mer informasjon

- www.frifond.no

Støtte til Natur og Ungdom og Miljøagentene

Miljøverndepartementet

Natur og ungdom

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 326	1 428	1 462

Miljøagentene

kap. 1400, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 069	1 152	1 179

Tilskuddsordningen har som mål å bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde og landsomfattende miljøvernorganisasjoner. Dette for å sikre frivillig engasjement og styrke medvirkningen i miljøvernsspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt. Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvernengasjement.

Miljøagentene og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål. Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene bygger blant annet på en vurdering av organisasjonenes aktivitetsnivå sentralt og lokalt, deres økonomi og alternative finansieringsmuligheter, og ikke på medlemstall alene. Det gis ikke driftsstøtte til private stiftelser over denne posten.

Mer informasjon

- www.nu.no
- www.miljoagentene.no

Støtte til 4H Norge, Norges Bygdeungdomslag, Natur og Ungdom og Dyrevern Ung

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
7 200	7 200	7 200

Landbruks- og matdepartementet støtter en rekke ulike organisasjoner som arbeider innenfor landbruks- og matpolitiske satsingsområder, deriblant flere barne- og ungdomsorganisasjoner som 4H Norge, Norges Bygdeungdomslag, Natur og Ungdom og Dyrevern Ung. Se nærmere omtale på organisasjonenes nettsider.

Mer informasjon

- www.nbu.no
- www.dyrevern-ung.no
- www.nu.no
- www.4H.no

Tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter til skolekorps

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
10 000	10 000	10 250

Ordningen for tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter for skolekorps ble opprettet i 2006. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd, men utbetales til Norges Musikkorps Forbund som fordeler tilskuddet til skolekorps etter søknad, uavhengig av organisasjonstilknytning.

Mer informasjon

- www.musikkorps.no

Tilskuddsordning for musikkutstyr

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
36 500	30 000	30 930

Formålet med ordningen er å sikre tilgang til øvingslokaler over hele landet og gode tekniske vilkår for framføring av rytmisk

musikk. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd og fordeles av organisasjonen Musikkutstysordningen til framføringsutstyr, øvingsutstyr, akustiske tiltak og musikkbinge.

Mer informasjon

- www.musikkutstysordningen.no

KUNST OG KULTUROPPLEVELSER

Ungdommens kulturmønstring

Kulturdepartementet

kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
7 382	7 882	8 126

Ungdommens kulturmønstring er et landsomfattende kulturtiltak for barn og ungdom fra 10 år og oppover. Gjennom små og store lokale og regionale kulturmønstringer får deltakerne

opptre med ulike innslag og treffe andre kulturinteresserte ungdommer. Juryene velger ut vinnere fra de lokale og regionale mønstringene på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet. Det legges også vekt på at de utvalgte deltakerne skal speile bredden i mønstringen.

Mer informasjon

- www.ukm.no

Kommunale musikk- og kulturskoler

Kunnskapsdepartementet

I ett av satsningspunktene i Kulturløftet II, som går frem til 2014, heter det at det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved en solid kommuneøkonomi, statlige stimuleringsmidler og videreutvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skoledagen.

Som en del av Kulturløftet II, er det satt av 40 millioner kroner til øremerkede stimuleringsstilskudd til kulturskoler/kulturtilbud. Midlene ble i 2010 fordelt til modellforsøk med kulturskoletilbud/kulturtilbud på 1.–4. trinn innenfor rammen av helhetlig skoledag og til utviklingsprosjekter som medvirker til kvalitetsutvikling av kulturskoletilbudet/kulturtilbudet. Midlene videreføres i statsbudsjettet for 2011.

Mer informasjon

- www.kunstkultursenteret.no
- www.kulturskoleraadet.no

Kulturkort for ungdom

Kulturdepartementet

kap. 320, post 78 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
3 900	3 900	3 900

Formålet med kulturkort for ungdom er å få ungdom til oftere å benytte seg av kulturtilbudene og å rekruttere nye publikummere. Kulturkortet skal gi ungdom billigere billetter til et bredt spekter av kulturarrangementer. Det ble etablert en prøveordning med kulturkort for ungdom i 2006. Ordningen er videreført og for 2011 er bevilgningen fordelt på Oslo, Hedmark, Østfold, Buskerud, Aust-Agder, Vest-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Nordland. *International Research Institute of Stavanger* har kartlagt og evaluert prøveordningen.

Mer informasjon

- www.iris.no

Norsk kulturråd

Kulturdepartementet

kap. 320, post 55 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
14 780	15 780	*

* Avsetningen til formålet fordeles av Norsk kulturråd

Norsk kulturråd forvalter Norsk kulturfond. Fondet har som formål å stimulere skapende virksomhet innenfor litteratur og kunst, verne om kulturarven og formidle kulturgodene til så mange som mulig. Barne- og ungdomskultur er et prioritert område for Norsk kulturråd og omfatter både voksenproduserte kunst- og kulturtiltak og barn og ungdoms egne kulturuttrykk.

Kulturrådet avsetter midler til barne- og ungdomskulturformål, både som særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter blant annet innkjøpsordninger for barne- og ungdomslitteratur. Kulturrådet har også produksjonsstøtte for bildebøker og tegneserier.

Mer informasjon

- www.kulturrad.no

Fond for lyd og bilde

Kulturdepartementet

kap. 320, post 51 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
27 222	28 222	29 612

Fond for lyd og bilde er en kollektiv kompensasjon til rettighetshavere for den lovlige kopiering av rettighetshaveres verker som skjer til privat bruk. Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde og skal fordeles til beste for rettighetshavere innenfor musikk, scene og film, tekst, foto og billedkunst. Tiltak som stimulerer en levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold skal vektlegges ved tildelinger fra fondet.

Mer informasjon

- www.fondforlydogbilde.no

Musikkformål

Kulturdepartementet kap. 323 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
807 070	901 686	966 310

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området.
Tiltak for barn og unge er ikke mulig å skille ut.

De statsstøttede musikk institusjonene har en viktig oppgave i å presentere og utvikle et tilbud av musikk som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Å utvikle forestillingsformer og formidlingstiltak, særlig overfor barn og unge, er et av Kulturdepartementets resultatmål for musikkområdet. Foruten Rikskonsertene, som er omtalt under eget punkt, omfatter ordningen symfoniorkestre, festspill og festivaler, Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge og en rekke faste tiltak og avsetning til musikk under Norsk kulturfond.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.rikskonsertene.no
- www.kulturrad.no

Rikskonsertene

Kulturdepartementet kap. 323, post 01 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
156 942	159 297	167 445

* Bevilgningen gjelder Rikskonsertenes totale virksomhet.
Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Rikskonsertene har i samarbeid med fylkeskommunene ansvaret for skolekonsertordningen. Skolekonsertene skal ivareta tradisjonsmusikken samtidig som nye musikkuttrykk formidles. Alle kommuner får tilbud om skolekonserter for sine grunnskoleelever. Rikskonsertene samarbeider også med flere fylkeskommuner om konserter for barn i førskolealder.

Mer informasjon

- www.rikskonsertene.no

Scenekunstformål

Kulturdepartementet kap. 324 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 374 850	1 524 623	1 630 106

Scenekunstformål omfatter teater, opera og dans innenfor institusjoner og fri scenekunst. De statsstøttede scenekunst institusjonene har en viktig oppgave i også å presentere og utvikle et tilbud som er tilpasset barn og unge i alle aldre. Gjennom denne bevilgningen skal et profesjonelt tilbud av teater-, opera- og danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk nå ut til hele befolkningen.

Mer informasjon

- www.nto.no
- www.danseogteatersentrum.no
- www.scenekunstbruket.no

Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom

Kulturdepartementet kap. 322 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
378 892	407 799	389 249**

* Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. I tillegg kommer tilskudd til flere kunstmuseer under KUDs kap. 328 Museum og andre kulturvernformål.

** Nedgangen i bevilgningen på kap. 322 skyldes at en rekke tiltak er flyttet til kap. 320, post 74 (Norsk kulturråd).

Det er et mål å sikre at flest mulig skal få tilgang til, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design av god kvalitet. Det skal utvikles former og formidlingstiltak særlig rettet mot barn og unge.

Nasjonalmuseet har ansvaret for formidling av skoleutstillinger over hele landet og kunstmuseene må vektlegge utstillings-tilbud for barn og unge. Oppgavene blir ivaretatt innenfor en handlingsplan for landsdekkende formidling av billedkunst. Norsk Form har som langsiktig strategi å arbeide med utvikling av lokalmiljø og offentlig rom, der det bl.a. legges vekt på barn og unges rolle. Institusjonen bidrar til nyskapende

løsninger for skoler ved sitt arbeid med arkitektur og design og bidrar til å styrke formundervisningen i grunnskole og videregående opplæring. Gjennom prosjektet *Digitalt barne-tråkk* integrerer Norsk Form barns perspektiv som brukere av nærmiljøet i kommuneplanleggingen. Norsk Form driver i tillegg et arkitektur- og designverksted for barn og unge, FormLab, og arrangerer sommerleir for barn i alderen 8–12 år.

Mer informasjon

- www.nasjonalmuseet.no
- www.norskform.no

Språk, litteratur og bibliotekformål

Kulturdepartementet

kap. 326 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
723 517	757 803	805 264

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom, både som litteratur- og kulturformidler, som lokalt møtested og som læringsarena. Ved siden av utlån av litteratur, musikk og film gjør bibliotekene et omfattende arbeid med litteraturformidling til skoleelever, barnehager og andre grupper, ofte som samarbeidsarrangementer med skolene gjennom *Den kulturelle skolesekken*. Kulturdepartementet gir tilskudd til institusjoner og organisasjoner som arbeider med å stimulere leseinteressen blant barn og unge. Norsk Barnebokinstitutt er et spesialbibliotek for barne- og ungdomslitteratur. Norsk kulturråds innkjøpsordninger for ny norsk skjønn- og faglitteratur for barn og unge, skal bidra til at det skapes og spres gode norske bøker i disse sjangrene.

Mer informasjon

- www.kulturnett.no
- www.kulturrad.no
- www.barnebokinstituttet.no
- www.forfattersentrum.no
- www.foreningenles.no
- www.nb.no

Skolebibliotek

Kunnskapsdepartementet

Alle elever i grunnsopplæringen har lovfestet tilgang til skolebibliotek. Kunnskapsdepartementet iverksatte i 2009 et 4-årig program for skolebibliotekutvikling i grunnskolen. Hensikten med programmet er å utvikle skolebiblioteket både som kulturbærer og som allsidig og tverrfaglig læringsarena. Skoleeiere/skoler som deltar i programmet, skal utvikle skolebiblioteket slik at det bidrar til å utvikle leseferdigheter, utjevne sosiale og digitale skiller og fremme personlig vekst hos den enkelte elev. Utdanningsdirektoratet har inngått avtale med Universitetet i Agder som gjennomfører programmet. For skoleåret 2010/2011 har 40 skoler fått prosjektstøtte.

Mer informasjon

- www.skolebibliotek.uia.no

Den kulturelle skolesekken

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

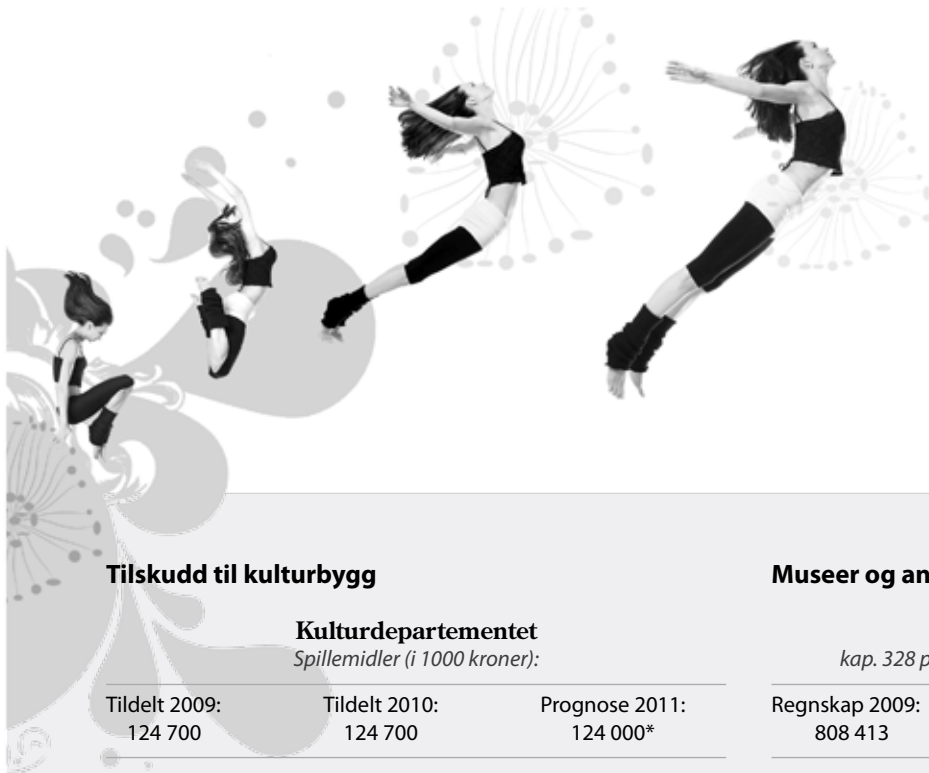
Tildelt 2009:	Tildelt 2010:	Prognose 2011:
167 000	167 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene medio april 2011.

Den kulturelle skolesekken (DKS) skal gi barn og ungdom i grunnskole og videregående opplæring et profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. *Den kulturelle skolesekken* skal bidra til en helhetlig innlemmelse av kunst- og kulturuttrykk i realiseringen av skolens læringsmål både i generell del av læreplanverket og i de ulike læreplanene. Arbeidet med DKS skal forankres i skolens ordinære virksomhet i et godt samarbeid mellom opplærings- og kultursektoren på alle nivå. Satsingen er et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Mer informasjon

- www.denkulturelleskolesekken.no

Tilskudd til kulturbygg

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Tildelt 2009:	Tildelt 2010:	Prognose 2011:
124 700	124 700	124 000*

* Tildelingen for 2011 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd fra 2010. Dette fastsettes våren 2011.

Forvaltningen av den desentraliserte tilskuddsordningen for kulturhus er delegert til fylkeskommunene. Barn og unge er viktige målgrupper. Flere steder er kulturbyggene bygget sammen med skole, barnehage eller egnede ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Ordningen for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur forvaltes av Kulturdepartementet.

Museer og andre kulturvernformål

Kulturdepartementet

kap. 328 post 55, 70 og 78, kap. 320 post 74 (i 1000 kr):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
808 413	871 916	921 656

Hovedformålet til museene er å skape kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn. Departementet legger til grunn at museene skal legge vekt på formidling til barn og unge og videreføre arbeidet med å utvikle innholdet i *Den kulturelle skolesekken*. Flere museer fungerer som vitensentre.

Mer informasjon

- www.digitalmuseum.no
- www.abm-utvikling.no
- www.kulturnett.no

BARNE- OG UNGDOMSARBEID I DEN NORSKE KIRKE

Tilskudd til diakoni, undervisning og kirkemusikk

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet kap. 1590, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
107 750	111 250	116 210

Tilskudd til trosopplæring

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet kap. 1590, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
130 665	170 000	197 000

Av bevilgningen på 197 mill. kroner til trosopplæringsreformen i 2011 er 19,13 mill. kroner bevilget under kap. 1590, post 01 *Driftsutgifter* og 177,87 mill. kroner er bevilget under kap. 1590, post 75 *Trosopplæring*. Bevilgningen under kap. 1590, post 01 skal dekke utgifter Kirkerådet og bispedømmerådene har på området.

Tilskuddene skal stimulere menighetene i Den norske kirke til innsats overfor barn og unge gjennom kirkelig undervisning, trosopplæring, og ulike aktivitets- og miljømessige tiltak. Tilskuddet under post 71 benyttes for en del også overfor andre aldersgrupper.

I landets 1 300 menigheter er det de fleste steder ulike tilbud til barn og unge i form av kor- og klubbvirksomhet, lederopplæring m.m. Enkelte tiltak foregår i samarbeid med offentlige og frivillige organisasjoner, for eksempel nettverksbygging for småbarnsforeldre i samarbeid med helsestasjonene og barne- og ungdomsarbeid knyttet til solidaritets-, misjons- og miljøorganisasjoner. Kirkens undervisningsprogram er også knyttet til kulturelle og miljømessige tiltak, som drama, konsertvirksomhet, leirer og lignende.

Mer informasjon

- www.kirken.no

MANGFOLD OG MINORITETER

Støtteordningen Mangfold og inkludering

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Tilskuddsordningen gir støtte til prosjekter med fokus på mangfold, holdninger og deltakelse. Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber, ungdomshus eller lokale ungdomsmiljø, kan søke om støtte. Formålet er å bidra til økt kunnskap om mangfold, holdninger og deltakelse, samt å utvikle og videreformidle nye metoder og aktiviteter for inkludering. Prosjekter som tar et oppgjør med fordommer og/eller diskriminering på bakgrunn av etnisitet, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering vil bli prioritert. Det samme vil samarbeidsprosjekter mellom flere aktører og prosjekter som er nyskapende og som tar sikte på å dele kunnskaper og erfaringer. I 2010 var rammen for denne bevilgningen på 1,3 millioner kroner.

Støtteordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og har tre søknadsfrister i året; 1. mars, 1. juni og 1. september.

Mer informasjon

- www.lnu.no

Støtte til innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 821, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
10 000	10 000	10 000

Denne tilskuddsordningen med en total bevilgning på 48,46 millioner kroner i 2011, er delt i fire. En del, *Frivillige organisasjoners holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap*, er direkte innrettet mot tiltak for barn og ungdom og har en bevilgning på 10 millioner kroner. Formålet med tilskuddet er å mobilisere frivillige organisasjoner til å forebygge tvangsekteskap gjennom å motarbeide undertrykkende holdninger og praksis i aktuelle miljøer, og dermed styrke de unges muligheter til å ta selvstendige valg. Målgruppen for tilskudd har primært vært eksisterende nasjonale og andre frivillige organisasjoner med kompetanse og nettverk i aktuelle miljøer. Ordningen er et tiltak i *Handlingsplan mot tvangsekteskap* (2008–2011).

Mer informasjon

- www.imdi.no
- *Handlingsplan mot tvangsekteskap*

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEBOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

Oppvekstvilkår for samiske barn og unge

Kunnskapsdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Gode oppvekstvilkår for samiske barn og unge er et prioritert område for regjeringen og Sametinget. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil fremme utviklingen av tilbud i kommunene sikrer et trygt grunnlag for utvikling av språk, kultur og identitet. Det er også viktig for utviklingen av den samiske kulturen og det samiske samfunnet.

Handlingsplan for samiske språk setter søkelyset på *språkarena-prosjekter* på kultur- og fritidsområdet. Som et samarbeid mellom Fylkesmannen i Nordland og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, er det fra 2009 satt i gang arbeid med sør- og lulesamiske språkleire. Innst. S. nr 12 (2008–2009) bad kirke- utdannings- og forskningskomiteen regjeringen om å vurdere permanent drift av Senter for samisk i opplæringen som et nasjonalt kompetansesenter. I løpet av prosjektperioden 2010–2011 vil det bli vurdert om tildelingen til senteret bør videreføres fra og med 2012.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) får bevilgning over Sametingets budsjett. Samiske ungdomsorganisasjoner er tilskuddsberettiget i forhold til midler til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Sametingets ungdomspolitiske utvalg vil spille en sentral rolle i utviklingen av ungdomssamarbeidet i Barentsregionen. Barents Regionale Ungdomsråd (BRYC) har representanter fra urfolksungdom. Forumet vil få en rolle som pådriver og initiativtaker til videre utvikling av samarbeid i regionen. Prosjektet *Samiske veivisere* blir videreført som en permanent ordning.

Mer informasjon

- *Samisk oppvekst – om tilbud til samiske barn og ungdom*, veiledningsbrosjyre Q–1066 B + S
- *Handlingsplan for samiske språk*, A–0024 B
- www.samediggi.no
- www.same.net
- www.barneombudet.no
- www.infonuorra.no

Barn og ungdom fra nasjonale minoriteter

Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

De nasjonale minoriteter i Norge er jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket/tatere og skogfinner. Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter har Norge forpliktet seg til å legge til rette for at personer som tilhører nasjonale minoriteter kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare sin identitet.

Arbeid med opplæring av barn og unge fra taterfolket videreføres og skal fokusere på utvikling av modeller for opplæring i barnehager og skoler. Videreføringen skal bygge på erfaringer fra prosjektet: *Taterfolket – fra barn til voksen* som ble avsluttet i 2009. Prosjektets målsetting er at barn og unge fra taterfolket gjennomfører grunnopplæringen med like stort utbytte som andre deler av befolkningen i Norge.

I 2009 ble *Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo* utarbeidet. Det arbeides med igangsetting av tiltakene omtalt i planen, og Oslo kommune vil være involvert i implementeringen av flere av tiltakene. Europarådet har utviklet en såkalt «teaching kit» for førskolebarn med rom-bakgrunn. Kunnskapsdepartementet vil få oversatt denne til norsk, og sørge for distribusjon til aktuelle instanser. Kunnskapsdepartementet vil sammen med Oslo kommune spre informasjon om romkulturen til aktuelle barnehager, både gjennom kompetanseheving for ansatte, og tilbud om kulturaktiviteter i barnehage.

Språkkartlegging av 4-åringer på helsestasjonene, gratis kjernetid i barnehage og Språkløftet utgjør en helhetlig tiltaks-kjede som blant annet skal sikre tilstrekkelige språkferdigheter til å mestre skolestart. Kunnskapsdepartementet vil utrede mulighetene for ambulerende pedagog som gir tilbud om språkstimulering til fire-fem åringer som ikke har barnehageplass. Målet er at tiltaket skal føre til rekruttering til ordinære barnehager.

Mer informasjon

- Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)
www.hio.no/nafo
- www.utdanningsdirektoratet

4.2 IDRETT, FYSISK AKTIVITET, FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT

Barn og ungdom er den viktigste målgruppen i den statlige idrettspolitikken. Gjennom støtte til den frivillige medlemsbaserte idretten kan idrettsorganisasjonene opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud. Det er først og fremst gjennom tilskudd til ulike anleggstyper, både i nærmiljøet og i lokalmiljøet for øvrig, at det legges til rette for at flest mulig barn og ungdom kan være aktive gjennom egeninitiert aktivitet og i organisert idrett.

Fysisk aktivitet i fritiden er av stor betydning for barn og ungdoms trivsel, helse og sosiale samvær. Nærmiljø med tilgang på grønne arealer og trygge områder for ulike typer aktiviteter er en forutsetning for lek og fysisk utfoldelse, sosialt samvær og god helse.

Barn og unge må få oppleve naturglede, få kunnskap om og respekt for naturen. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse og behovet for en bærekraftig utvikling.

Handlingsplan for fysisk aktivitet

**Helse- og omsorgsdepartementet
(sammen med syv andre departementer)**
kap. 719 post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
27 091	31 488	32 464

En OECD-rapport fra desember 2009 plasserte Norge blant tredjedelen av land som har lavest fysisk aktivitetsnivå blant 11–15-åringer. *Handlingsplanen for fysisk aktivitet (2005–2009)* er gjennomført og evaluert. Ett hovedmål er å fremme fysisk aktivitet i et folkehelseperspektiv. Det er også et mål å øke andelen barn og unge som er moderat fysisk aktive i minst 60 minutter per dag, samt bidra til å motvirke sosiale forskjeller i aktivitetsvaner og helse. Evalueringen gir et viktig grunnlag for videre strategikutvikling. Tiltak i handlingsplanen er videreført i 2010 og 2011.

Tilskuddsordningen til frivillige organisasjoner som arbeider med forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet videreføres i statsbudsjett for 2011. Tilskuddsmidler til lokale lag og foreninger vil bli kanalisert via regionale folkehelsepartnerskap ved fylkeskommunen. Norges idrettsforbund og

olympiske og paralympiske komité tildeles et tilskudd til satsing på forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet i regi av norsk idrett innenfor rammen av Stortingets føringer og formålet med posten. Midlene skal bl.a. gå til lokale tiltak rettet mot fysisk inaktive barn og unge som faller utenfor de ordinære idrettstilbudene. Friluftsliv som ledd i forebyggende helsearbeid følges opp med tilskudd til Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådernes Landsforbund. Midlene skal gå til friluft aktiviteter for barn og unge i regi av lokale lag og foreninger, og det legges vekt på å inkludere minoritetsgrupper.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.1-2-30.no

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
542 000	556 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes i april 2011 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) får hvert år statlig tilskudd fra spillemidlene. Det overordnede målet med det samlede tilskuddet til NIF er å bidra til å opprettholde og utvikle NIF som en frivillig, medlemsbasert organisasjon, å bidra til å opprettholde og utvikle et godt aktivitetstilbud gjennom den organiserte idretten, samt å bidra til å sikre NIF som en åpen og inkluderende organisasjon og til at idrettslagene framstår som arenaer for meningsdannelse og verdifulle rammer for sosialt fellesskap.

En del av spillemidlene til NIF går direkte til aktivitetstiltak for barn og ungdom (6–19 år). Det overordnede målet med denne delen av tilskuddet er å bidra til et godt tilbud for barn og ungdom innenfor den frivillige, medlemsbaserte idretten og bidra til gode rammebetingelser for de lokale idrettslagene.

Tilskudd til lokale idrettslag og foreninger

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
180 000	156 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes i april 2011 ved hovedfordelingen av spillemidlene til idrettsformål.

Målet for tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver med idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom (6–19 år). Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes, og det er et mål å understøtte den frivillige innsatsen i lagene.

Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Summen det enkelte idrettsråd har til fordeling bestemmes av antallet innbyggere i kommunen i aldersgruppen 6–19 år. Midlene skal i sin helhet tilfalle lagene, og ikke nyttes til administrasjon av ordningen. Frivillige medlemsbaserte lokal-lag som har idrett som hovedaktivitet kan motta tilskudd gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet for barn og ungdom. Fordelingen skal gjøres på bakgrunn av lokale behov og anbefalinger fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.

Idrettsanlegg i kommunene

Kulturdepartementet Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
676 600	676 600	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene i april 2011.

Tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg i kommunene skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige, medlemsbaserte idretten.

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag/organisasjonsledd i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og andre sammenslutninger kan søke om spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn, idrettslig aktivitet. Anlegg for barn og ungdom (6–19 år), samt anlegg med stort brukspotensial, vil bli prioritert. For å bli tildelt spillemidler, må anleggene inngå i en kommunal plan. Tilskudd til nærmiljøanlegg inngår i denne tilskuddsordningen.

Mer informasjon

- Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2010, V-0732 B

Rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg

Kunnskapsdepartementet

I 2009 ble det innført en ny åtteårig rentekompensasjonsordning for rehabilitering av skoleanlegg. I tillegg til bygging av nye skoleanlegg og rehabilitering og opprustning av eksisterende skoleanlegg, skal ordningen omfatte svømmeanlegg som brukes i opplæringsøyemed. Det tas sikte på en investeringsramme med en målsetning om en ramme på 15 mrd. kroner som innføres over en åtteårsperiode.

Nærmiljøanlegg

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
75 000	70 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene i april 2011.

Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. De 70 mill. kroner som er avsatt til nærmiljøordningen er midler fra tilskuddsordningen *Idrettsanlegg i kommunene*. Nærmiljøanlegg skal være allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom (6–19 år).

Mer informasjon

- *Bestemmelser om tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet – 2010, V-0732 B*

Tilskudd til inkludering i idrettslag

Kulturdepartementet

Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
8 000	8 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene i april 2011.

Det overordnede målet med tilskuddsordningen er å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. Tilskuddet skal benyttes til tiltak rettet mot barn (6–12 år) og ungdom (13–19 år) med innvandrerbakgrunn – med særlig vekt på jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne.

Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Tilskudd skal gå til prosjekter og tiltak i regi av idrettslag i utsatte bydeler i de største byene, herunder utsatte områder i randkommuner til Oslo hvor en relativt stor andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn. Det er et krav at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for deltakerne.

FRILUFTSLIV OG MILJØ

Tilskudd til friluftslivstiltak

Miljøverndepartementet
kap. 1427, post 74, (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
17 432	20 693	20 693

Tilskudd til friluftslivstiltak forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning. Målet med tilskuddsordningen er å medvirke til stimuleringsstiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, herunder tiltak som styrker allmennheten sine interesser. Målgruppe for ordningen er lokale lag og organisasjoner, Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO), interkommunale friluftsråd og andre landsdekkende organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde. Ordningen skal gi barn og unge, funksjonshemmede og barn av annen etnisk opprinnelse positive naturopplevelser og gode miljø- og helsevaner. Midlene skal fremme glede og mestring gjennom tilbud om fysisk aktivitet i natur. En del av bevilgningen blir fordelt av fylkeskommunene. Bevilgningen finansierer også de regionale nettverkene *Forum for natur og friluftsliv* (FNF).

Mer informasjon

- www.fnf-nett.no
- www.dirnat.no

Friluftstiltak for barn og ungdom

Kulturdepartementet
Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2009:	Avsetning 2010:	Avsetning 2011:
10 000	11 000	*

* Avsetningen for 2011 vil fastsettes ved hovedfordelingen av spillemidlene i april 2011.

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til fysisk aktivitet i form av friluftsliv for barn og ungdom (6–19 år). Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådenes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til Friluftstiltak for barn og ungdom. Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom blir stimulert og motivert til fysisk aktivitet gjennom friluftaktiviteter.

Mer informasjon

- www.frifo.no
- www.friluftsrad.no

Miljølæreprosjektet Lære med skogen

Landbruks- og matdepartementet

Lære med skogen er et undervisningsprogram som henvender seg til undervisningsinstitusjoner fra barnehage til høyskoler, med vekt på grunnskolen over hele landet. Programmet skal skape forståelse og interesse for skognaturen og dens mangfold. Videre skal *Lære med skogen* bidra til friluftsliv, rekreasjon og naturopplevelser, samt formidle kunnskap om skognæringenes bruk av fornybare ressurser.

Undervisningsprogrammet *Lære med skogen* er utviklet av Skogbrukets Kursinstitutt (SKI) i nært samarbeid med Land-

bruks- og matdepartementet, Det norske Skogselskap og skog- og trenæringen. Årlig er det omkring 140 000 elever som benytter undervisningsprogrammet *Lære med Skogen*. Det legges stor vekt på å bruke nye verktøy og metoder for læring.

Mer informasjon

- www.skoleskogen.no

Det norske Skogselskap – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom organisasjonsstøtte til Det norske Skogselskap bidrar Landbruks- og matdepartementet til informasjonsaktivitet rettet mot barn og unge om bærekraftig forvaltning av skogen, skogens mangesidige betydning og skog som grunnlag for verdiskaping. Skogselskapet arrangerer blant annet skoleskogdager for barneskolen, som består av en tur i skogen med både lek og læring.

Mer informasjon

- www.skogselskapet.no

Statskog – aktiviteter rettet mot barn og unge

Landbruks- og matdepartementet

Gjennom sin støtte til forvaltningsdrift av Statskog, gir Landbruks- og matdepartementet føringer for å sørge for at selskapet også skal ha tiltak rettet mot barn og unge. Statskog gjennomfører derfor hvert år aktiviteter for å stimulere til et aktivt friluftsliv hos denne målgruppen. Som et ledd i dette har Statskog i noen år gitt alle under 20 år mulighet til å fiske gratis på statens grunn.

Mer informasjon

- www.statskog.no

Nettverk for miljølære

Kunnskapsdepartementet

Ungdom er en viktig ressurs i miljøvernarbeidet, og skolen spiller en viktig rolle i arbeidet med *lokal agenda 21*. Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet mfl. har opprettet nettverk for miljølære – et møtested for skoler, forvaltning, forskning og andre samfunnsinteresser. Ansvar for oppfølging av nettverk for miljølære er lagt til Utdanningsdirektoratet.

Gjennom å bruke nettverk for miljølære aktivt, kan skolen hjelpe kommunen med å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og innneklimaet i skolen, praktisere energisparing m.m. 2005–2014 er FN's tiår for opplæring for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.miljolare.no

Kapittel 5

NÆRMILJØ OG INKLUDERING

Regjeringen arbeider for et inkluderende samfunn. Det er et mål at alle barn og unge skal ha tilgang til åpne og inkluderende møteplasser for samvær, hvor utfoldelse, kreativitet og aktivitet står sentralt. Alle skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet. Likeverd, solidaritet og rettferdighet er grunnstenene for å bygge et slikt samfunn.

Storbyene står overfor andre og større utfordringer enn andre deler av landet, blant annet når det gjelder fattigdom, rus, gjengdannelser og kriminalitet. Regjeringen er opptatt av å bedre oppvekst- og levekår for barn og unge i større byer. Det rettes en særlig innsats inn mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø.

5.1 ET SOSIALT OG INKLUDERENDE OPPVEKSTMILJØ

Regjeringen ser det som viktig å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. En samlet innsats mot vold, mobbing, rus og rasisme er en forutsetning i dette arbeidet.

Storbyene har særskilte utfordringer knyttet til integrering og inkludering av barn og unge med innvandrerbakgrunn. En større andel av barn og unge berøres av fattigdomsproblemer i de største byene. Gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* ønsker regjeringen å bidra til at kommunene kan sette i gang tiltak og aktiviteter overfor utsatte ungdommer og ungdomsgrupper. Innsatsen ses i sammenheng med arbeidet rettet mot fattigdom blant barn, unge og familier knyttet til barnevernet.

INKLUDERING AV UTSATT UNGDOM

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 857, post 60* (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
52 899	47 078	48 537

* Ny postering 2011 – tidligere post 73.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet forvalter tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*, som omfatter 23 bykommuner (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Ålesund, Larvik, Arendal, Tønsberg, Porsgrunn, Haugesund, Moss, Gjøvik, Halden og Hamar) samt syv prioriterte bydeler i Oslo.

Ordningen er todelt; en satsing rettet mot ungdom (ungdomstiltak) og en særskilt satsing rettet mot barn, unge og familier som berørt av fattigdomsproblemer (fattigdomstiltak). Offentlige og private instanser, bydeler, frivillige organisasjoner og ungdomsgrupper kan søke om tilskudd. Det er faste søknadsfrister og søknader sendes via bykommunen/bydelen. Se mer om fattigdomssatsingen under kapittel 6.2.

Mer informasjon

- Støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn – søknad om støtte for 2011, rundskriv, Q-10/2010

Innsats rettet mot ungdom utenfor opplæring og arbeidsliv

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Departementet har siden 2007 hatt et prosjekt kalt *Unge utenfor* rettet mot risikoutsatt ungdom som står i fare for å havne utenfor opplæring og arbeidsliv. I tillegg har departementet i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomført et utviklingsarbeid kalt *Utsatte unge 17–23 år i overgangsfaser*. Gjennom disse prosjektene har til sammen 16 kommuner fått støtte til å utvikle tiltak med fokus på utdanning, arbeid, bolig og meningsfull fritid for å hjelpe utsatte unge inn i en selvstendig voksentilværelse.

I 2011 vil BLD videreføre denne innsatsen gjennom et 3-årig forsøksarbeid kalt *Losprosjektet* som skal gjennomføres i et utvalg kommuner og regioner. Siktemålet er å styrke oppfølgingen av ungdom i målgruppen. Innsatsen på dette området ses i sammenheng med tilgrensende prosjekter i regi av andre departement og direktorat.

Mer informasjon

- *Veier tilbake til skole og jobb – eksempel fra arbeid med ungdom i 8 kommuner og bydeler*, Q-1167 B
- *Veiledningsmateriellet Det magiske øyeblikket – hvordan komme i kontakt med ungdom som sliter*, Q-1178 (veiledningshefte) og Q-1179 (film)

Tiltak for å nå ungdom i risikosonen

Arbeidsdepartementet

Som et ledd i regjeringens handlingsplan mot fattigdom er det igangsatt utviklingsarbeid overfor barn og unge i risikosoner. Målgruppen er ungdom i alderen 14–25 år som står i fare for eller har falt ut av videregående opplæring, utvikler kriminell adferd, tester ut rusmidler og minoritetsungdom.

Prosjektet *Ungdom i svevet* har omfattet 9 kommuner og 15 ulike delprosjekter i perioden 2007–2010. Formålet har

vært å kartlegge, prøve ut, dokumentere og formidle kunnskap om virksomme tilnærmingmåter, metoder og samarbeidsformer overfor ungdom i risikosonen. Prosjektet har vært forankret hos Fylkesmannen i Nordland og gjennomført i samarbeid med Høgskolen i Bodø. Det er etablert utviklingsarbeid i 11 andre kommuner/bydeler. Arbeidet er forankret i lokale utfordringer og representerer en variasjon i metodisk tilnærming.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no/ungdomisvevet

ET GODT SKOLEMILJØ

Rett til godt fysisk og psykososialt skolemiljø

Kunnskapsdepartementet

Opplæringslovens kapittel 9a gir alle elever en individuell rett til godt fysisk og psykososialt miljø på skolen. For å oppfylle elevenes rett til godt skolemiljø skal skolene aktivt drive et kontinuerlig og systematisk arbeid med skolemiljøet, både generelt overfor elevgruppen og spesielt overfor den enkelte eleven. Elevene skal engasjeres i planleggingen og gjennomføringen av skolens systematiske skolemiljøarbeid, og denne retten til medvirkning gjelder alle elevene ved skolen – ikke bare representanter i elevråd og skolemiljøutvalg. Elevrådet, foreldrerådet, samarbeidsutvalget, skoleutvalget og skolemiljøutvalget har uttalerett i alle saker som gjelder skolemiljøet, og skolen plikter å holde disse råd og utvalg løpende orientert om alle forhold som er av vesentlig betydning for skolemiljøet. Utdanningsdirektoratets brosjyre *Elevenes skolemiljø* redegjør for elevens rett til godt skolemiljø.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.lovdatab.no

Elevundersøkelsen og Lærlingundersøkelsen

Kunnskapsdepartementet

Elevundersøkelsen og *Lærlingundersøkelsen* er nettbaserte brukerundersøkelser der elever og lærlinger i videregående opplæring gis anledning til å si sin mening om forhold som

er viktige for å lære og trives på skolen og i lærebedriftene. Resultatene blir benyttet som en hjelp til å analysere og utvikle læringsmiljøet både på lokalt og nasjonalt nivå. Elevundersøkelsen er obligatorisk for skoleeier og skoleleder å gjennomføre i grunnskolen på 7. og 10. trinn og på Vg1. Elevene kan velge om de vil svare. Det er ikke obligatorisk for fylkeskommuner å gjennomføre Lærlingundersøkelsen.

Ved hjelp av Elev- og Lærlingundersøkelsen skal skolene og fylkeskommunene kunne kartlegge eventuelle forhold i opplæringen som ikke fungerer etter hensikten.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/undersokelser

Bedre læringsmiljø

Kunnskapsdepartementet

Med bakgrunn i St. meld. nr. 31 (2007–2008) *Kvalitet i skolen* har Utdanningsdirektoratet utarbeidet den femårige satsingen *Bedre læringsmiljø* (2009–2014). *Bedre læringsmiljø* hadde arbeidstittelen Program for inkluderende lærings- og oppvekstmiljø.

Det overordnede målet med *Bedre læringsmiljø* er at alle elever skal oppleve et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, helse, trivsel og læring. Videre skal satsingen bidra til at alle kommuner, fylkeskommuner og

skoleledere har et forsvarlig system som sikrer elevenes rettigheter etter opplæringsloven kapittel 9a.

Bedre læringsmiljø omfatter også veiledning om oppfølging av regelverket, veiledning om beredskap og krisehåndtering, idé – og ressursbank for fysisk aktivitet, rådgivningstjeneste for skoleanlegg og materiell for samarbeid mellom hjem og skole.

Videre gir Utdanningsdirektoratet støtte til lokale utviklingsprosjekter og noen forskningsbaserte programmer som skal bidra til bedre læringsmiljø, mindre problematferd og bedre psykisk og fysisk helse.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/laringsmiljo

INNSATS MOT MOBBING

Manifest mot mobbing (2011–2014) er et forpliktende samarbeid mellom regjeringen, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Utdanningsforbundet, KS, Fagforbundet, Skolenes landsforbund og Norsk skolelederforbund.

Partene har blitt enige om at manifestet skal fornyes for fire nye år (2011–2014). Gjennom manifestet forplikter partene seg til å arbeide for gode og inkluderende oppvekst- og læringsmiljøer for barn og unge, med nulltoleranse for mobbing. Som del av den nye satsningen vil partene årlig sette fokus på bestemte områder som er sentrale i arbeidet mot mobbing.

I 2011 vil fokusområdet være digital mobbing. Partene vil bidra til å forsterke det lokale arbeidet mot mobbing gjennom å invitere landets kommuner til å bli med på manifestsamarbeidet.

Mer informasjon

- www.fug.no
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.ks.no
- www.utdanningsforbundet.no
- www.fagforbundet.no
- www.skolenes.no
- www.nslf.no
- www.skolenettet.no/lom
- www.tryggbruk.no
- www.medietilsynet.no

5.2 INNSATS MOT RUSMIDDELPROBLEMER

Innsatsen mot rusmiddelproblemer må skje på mange arenaer og på flere nivå. Den handler både om å gi god behandling og oppfølging til personer med rusmiddelproblemer, og å forebygge at rusmiddelproblemer oppstår. Viktige innsatser er blant annet informasjonsarbeid, lokale forebyggingstiltak og tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid. Opptappingsplanen for rusfeltet reflekterer dette mangfoldet.

OPPTRAPPINGSPLAN FOR RUSFELTET

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen la høsten 2007 fram en opptappingsplan for rusfeltet med tiltak innen forebygging, behandling og rehabilitering, i tillegg til satsing på forskning og kompetanse. Planen forlenges til og med 2012. Planen legger opp til et faglig løft, både innenfor forebygging, behandling og oppfølging, og inneholder tiltak for å bedre samhandlingen da

dette er en av de største utfordringene rusfeltet står overfor. Videre er økt brukerinnflytelse et sentralt perspektiv. Pårørende, herunder også barn og søsken av rusmiddelavhengige, skal bli bedre ivaretatt. Det er anslått at 100 000–200 000 barn i Norge lider under voksnes rusmiddelbruk. Av tiltak som er rettet inn mot barn og unge kan nevnes at Helsedirektoratet

skal kartlegge situasjonen til barn og unge som er pårørende til personer med rusmiddelproblemer eller psykisk syke, og utgi en veileder for å ivareta barn av foreldre som er psykisk syke eller rusmiddelavhengige. Helse- og omsorgsdepartementet har gitt tilskudd til Oslo kommune til etablering av et eget akuttilbud til unge med rusmiddelproblemer i Oslo og bedre samordning av oppfølgingstjenester.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no

Tidlig intervensjon på rusfeltet

Helse- og omsorgsdepartementet

Veilederen *Fra bekymring til handling* ble lansert i 2009 og skal hjelpe offentlig ansatte til å gripe inn tidligere ved mistanke om rusproblemer. Veilederen henvender seg til medarbeidere i barnehage, skole, SFO, helsetjenesten, politiet, barnevern, familievern, NAV, fritidsklubber, krisesentre og i tjenesteapparatet for øvrig.

Tidlige intervensjonstiltak skal ses i sammenheng med det øvrige forebyggingsarbeidet. I rundskriv Q-16/2007 *Forebyggende innsats for barn og unge* framheves viktigheten av gode oppvekstmiljø der alle blir sett og hørt, og at man griper tidlig inn i forhold til en problemutvikling.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- www.sirus.no
- www.forebygging.no
- *Forebyggende innsats for barn og unge, rundskriv Q-16/2007*

Opplysningsarbeid om skadevirkninger av bruk av alkohol

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet gjennomfører kampanjer for å øke kunnskapen om alkoholens skadevirkninger, og hvilke politiske virkemidler som fungerer best. Ungdom og deres foreldre er viktige målgrupper for disse kampanjene.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Forebygging av rusrelatert kriminalitet blant unge

Justis- og politidepartementet

Politiet får ofte kunnskap om unge som er i risikosonen, og skal sammen med andre relevante instanser, legge til rette for tidlig intervensjon med sikte på å forebygge rusmiddelmisbruk og kriminalitet knyttet til dette. Samarbeid mot rusmiddelmisbruk, med andre offentlige instanser og frivillige organisasjoner, skal følges opp med forebyggende tiltak for å hindre tidlig debut med rusmidler og nyrekruttering til miljøer som kjennetegnes av misbruk av illegale rusmidler. Rusmidler omsettes også via Internett. Politiet skal styrke innsatsen for å utvikle metodene for å hindre ulovlig salg og kjøp av rusmidler via Internett, særskilt der unge er målgruppe. Politiet kan tilby utarbeidede opplegg og planer til bruk for det forebyggende arbeidet i skolen, overfor foreldre og i samarbeid med frivillige organisasjoner, blant annet kurset *Tegn og symptomer* eller kurset *Bry deg*.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.forebygging.no
- *Forebyggende innsats for barn og unge, rundskriv Q-16/2007*

Gravide rusavhengige og legemiddelassistert rehabilitering (LAR)

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet har utarbeidet forslag til nasjonal retningslinje for gravide i LAR og oppfølging av familiene inntil barnet når skolealder. En tredjedel av pasientene i LAR er kvinner, de fleste i fruktbar alder. Årlig får mellom 30 og 40 kvinner barn mens de er i LAR. En forskningsoppsummering fra Nasjonalt kunnskapssenter foreligger.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

LOKALT RUSFOREBYGGENDE ARBEID

Kommunalt rusforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718, post 63 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
19 545	27 299	28 118

Tilskuddsordningen skal stimulere til bruk av rusforebyggingskoordinatore i kommunene, gjerne sett i sammenheng med partnerskap for folkehelse og samhandlingsmeldingen. Den skal også stimulere til samarbeid med SLT-koordinatorene i kommunene (koordinatore for samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak blant barn og unge). Målet er en helhetlig politikk for forebygging av rusproblemer.

Mer informasjon

- www.kommunetorget.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.forebygging.no

Tilskudd til frivillig rusmiddelforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 718 post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
93 784	95 821	93 641

Formålet med posten er å styrke arbeidet i frivillige organisasjoner som arbeider for å redusere forbruk av rusmidler og skader forårsaket av rusmidler. Tilskuddsordningene skal stimulere til engasjement og ruspolitisk aktivitet både på nasjonalt og lokalt nivå gjennom støtte til drift, prosjekter og aktiviteter av nasjonal karakter som har rusforebygging som primært mål. Ordningene skal fremme kunnskapsbaserte strategier og demokratisk organisasjonsarbeid med frivillig innsats og lokalt engasjement. Tilskuddsordningen kunngjøres av Helsedirektoratet i juni med søknadsfrist 1. september.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

De regionale kompetansesentrene – rus

Helse- og omsorgsdepartementet

Kompetansesentrene har en viktig oppgave i å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet gjennom å gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdommers bruk av rusmidler. De kan ta initiativ overfor kommuner gjennom å foreslå aktuelle tiltak og bistå skolene i holdningsskapende arbeid. De regionale kompetansesentrene har også store oppgaver knyttet til å bidra til kompetanseheving og utviklingsarbeid i de kommunale sosial- og helsetjenestene og i tverrfaglig spesialisert behandling. Det samarbeides blant annet med Helsedirektoratet, fylkesmennene, høgskolene og de regionale helseforetakene.

Mer informasjon

- www.forebygging.no
- www.tiltak.no
- www.rustiltak.no
- www.kommunetorget.no

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet vil i samarbeid med Utdanningsdirektoratet i 2011 legge fram en veileder for det rusmiddelforebyggende og helsefremmende arbeidet i skolen. Dette arbeidet må ses i sammenheng med *Opptrappingsplanen for rusfeltet*, der ett av tiltakene er å videreutvikle det rusmiddelforebyggende arbeidet i skolen. Målet er å sikre en samlet og mest mulig ensartet tilnærming til skolens rusmiddelforebyggende arbeid. Målgruppen for veilederen vil være skoleeiere, rektorer og den enkelte lærer i tillegg til skolehelsetjenesten, PP-tjenesten og andre som samarbeider med skolen i dette arbeidet. Veilederen vil være tett knyttet til læreplaner og fagplaner, samt til Utdanningsdirektoratets satsing på et bedre læringsmiljø.

5.3 INNSATS MOT KRIMINALITET

Innsatsen mot kriminalitet i arbeidet for barn og unge har to perspektiver. På den ene siden skal vi forebygge at barn blir ofre for kriminalitet, og sørge for god hjelp til dem som blir det. På den andre siden må vi jobbe for å forhindre at barn og unge selv begår kriminalitet. Regjeringen har et helhetlig syn på forebygging, og ønsker å forebygge på et bredt grunnlag. Barn og unge som er på vei til å utvikle en kriminell karriere må sikres tilpasset hjelp og oppfølging. Blant annet er det viktig med alternative straffereaksjoner tilpasset barn og ungdom, som tydeliggjør konsekvensene av kriminelle handlinger og legger til rette for en tilbakeføring til «normalsamfunnet». For at hjelpen til barn og unge som er i faresonen for å begå kriminalitet skal være god nok, må ulike offentlige aktører samarbeide om å finne de løsningene som fungerer best i hvert enkelt tilfelle.

KRIMINALITETSFOREBYGGENDE HANDLINGSPLAN

Justis- og politidepartementet

Den kriminalitetsforebyggende handlingsplanen *Gode krefter* ble lansert i august 2009 og gjelder for perioden 2009 til 2012. Den inneholder 35 tiltak for økt trygghet fordelt på tre tiltakspakker; kunnskapsforankring, tidlig innsats rettet mot barn og unge, samt styrket samarbeid og samordning. Formålet med planen er at vi som samfunn, i fellesskap, skal forebygge kriminalitet bedre. Flere av tiltakene ligger derfor innenfor andre departementers ansvarsområder og reflekterer at handlingsplanen er blitt til og gjennomføres i et samarbeid mellom mange instanser, både statlige og private.

Når det gjelder tiltakene i handlingsplanen som retter seg direkte mot ungdomskriminalitet, følges disse opp innenfor rammen av arbeidet med NOU 15:2008 *Barn og straff*. En stortingsproposisjon med meldingsdel er under arbeid og er planlagt ferdigstilt våren 2011.

Mer informasjon

- *Gode krefter – Kriminalitetsforebyggende handlingsplan*, handlingsplan G-0417B

SAMORDNING AV LOKALE KRIMINALITETSFOREBYGGENDE TILTAK (SLT)

Justis- og politidepartementet

Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en modell for å samordne tiltak mot kriminalitet blant barn og unge opp til 20 år. Kriminalitetsforebyggende arbeid er ikke bare en oppgave for politiet. Det har vist seg at kriminalitetsforebyggende innsats fungerer best dersom den forankres på topp-plan i kommunen og politiet. Det kriminalitetsforebyggende råd – KRÅD, har utviklet modellen og har utarbeidet en veileder som beskriver prinsippene og organiseringen. Forskning viser at modellen virker forebyggende mot både enkeltpersoners og gjengers kriminalitet.

Justis- og politidepartementet deler ut stimuleringsmidler til oppstart av SLT-arbeid og drift de første tre årene. I 2010 skjedde dette i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, slik at stimuleringsmidler til lokalt kriminalitets- og rusforebyggende arbeid ble slått sammen og var på til sammen 13 millioner kroner. Samarbeidet vil bli videreført i 2011. KRÅD står for behandlingen av søknadene.

Mer informasjon

- www.krad.no

BARN OG UNGE I RETTSSYSTEMET

Sonings- og varetektstilbud til barn under 18 år

Justis- og politidepartementet

Regnskap 2009: 4 mill. kroner*	Saldert budsjett 2010: 16,425 mill. kroner.	Saldert budsjett 2011: 17 mill. kroner.
-----------------------------------	--	--

* Dette er utgifter til drift av ungdomsenheten i Bergen i 2009. Enheten startet opp 1. september 2009.

Regjeringens mål er at barn under 18 år skal ut av fengsel. Det skal benyttes alternative reaksjonsformer til fengsel så langt dette er mulig, slik at fengsel kun benyttes når alle andre alternativer er vurdert. Det vil likevel fortsatt være tilfeller der alternative reaksjonsformer til fengsel ikke er tilstrekkelig. Dette gjelder særlig der unge har begått gjentatte alvorlige lovbrudd.

For å imøtekomme de unges særskilte behov under frihetsberøvelse, og for å ivareta Norges forpliktelser for at barn og unge ikke skal sitte i fengsel sammen med eldre domfelte og varetektsinnsatte, er det under etablering to særskilte ungdomsenheter for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år underlagt kriminalomsorgen.

Enheten i Bergen åpnet 1. september 2009 i midlertidige lokaler. Etter ett års drift har 12 barn mottatt et tilbud i enheten. Justisdepartementet planlegger en ungdomsenhet ved Bjørgvin fengsel til erstatning for enheten som er etablert. Departementet tar også sikte på å etablere en ungdomsenhet i Østlandsområdet i løpet av 2012. Enhetene skal ta imot ungdom fra hele landet, og være et tilbud til både varetektsinnsatte og domssønte. Etableringen er et prøveprosjekt som skal evalueres. Prosjektet er forlenget ut 2013.

Samfunnsstraff

Justis- og politidepartementet

Samfunnsstraffen er en straffereaksjon som særlig kan være egnet for unge lovbrøyttere. Den åpner for en umiddelbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved brudd. Ordningen trådte i kraft i mars 2002. Innholdet i samfunnsstraffen kan bestå i samfunnsnyttig tjeneste, individuelle samtaler, behandling, megling i konfliktråd og andre relevante tiltak i forhold til den enkeltes kriminalitet. Innholdet i samfunnsstraffen «skreddersys» for den enkelte. Kontakten med Kriminalomsorgen kan være et viktig skritt for å kartlegge hvilke faktorer som utløste den unges kriminalitet. Denne informasjonen kan legges til grunn for innholdet i straffen og for å forebygge gjentakelse. Samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og det offentlige er viktig for å skaffe til veie tilpassede tiltak. Det er en målsetting å øke bruken av andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste, som megling i konfliktråd og tilrettelegte programmer.

Konfliktråd

Justis- og politidepartementet

Konfliktrådene utgjør en viktig del av rettspleien og tilbyr megling i straffesaker, i saker med gjerningspersoner under 15 år og i rene sivile saker, som nabo- eller familietvister. Tilbudet er gratis og tilgjengelig for hele befolkningen. Møter i regi av konfliktrådet, enten det er tradisjonelle meglingsmøter, stormøter eller andre tilrettelagte møter, skal bidra til å fremme dialog, økt forståelse, gjenoppretting og mulig forsoning. Bruk av stormøter som meglingsmetode har økt de siste årene. Her kan alle som er berørt av konflikten møtes, og det er særlig et velegnet tiltak i voldssaker der flere ungdommer er involvert. Regjeringen ønsker å øke antallet saker i konfliktrådene, særlig overfor unge lovbrøyttere, og det er derfor oppnevnt en arbeidsgruppe som skal gjennomgå konfliktrådsloven med tanke på dette.

Mer informasjon

● www.konfliktraadet.no

Oppfølgingsteam

Justis- og politidepartementet

Oppfølgingsteam er en formålsrettet og skreddersydd reaksjon som gir den enkelte unge lovbryster en tilpasset og individuell oppfølging for å ansvarliggjøre og forebygge videre kriminalitet. Reaksjonen retter seg mot unge lovbryster som har begått relativt alvorlig og gjentatt kriminalitet. Politiet, barnevernet, rusomsorgen, kriminalomsorgen og skolen er viktige deltakere. Ordningen med oppfølgingsteam er i dag etablert ved fem konfliktråd.

Mer informasjon

- www.konfliktraadet.no

Regjeringens kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD)

Justis- og politidepartementet

KRÅD – Det kriminalitetsforebyggende råd – ble etablert i 1980 og fungerer som hele regjeringens spesialorgan i spørsmål om kriminalitetsbekjempelse. Rådet er administrativt underlagt Justis- og politidepartementet, men er faglig uavhengig. Av rådets mandat fremgår det at det skal bidra til en samordning av forebyggende tiltak i kriminalpolitikken, gjennom god kontakt med både offentlig forvaltning og private organisasjoner. Rådets hovedinnsats skal være rettet mot barn og unge. De primære oppgavene er veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier, støtte til forebyggende arbeid sentralt og lokalt, konkrete oppgaver på oppdrag fra departementene og bidrag til å øke bevisstheten om nytten av forebygging på alle nivåer i samfunnet.

Mer informasjon

- www.krad.no

Sivile vernepliktige i voldsforebyggende arbeid (VOKT)

Justis- og politidepartementet

Vernepliktige som av alvorlige overbevisningsgrunner ikke kan gjøre militærtjeneste av noen art, kan etter søknad fritas for militærtjeneste og overføres til sivil verneplikt. En andel av de sivile vernepliktige arbeider innenfor volds- og konfliktforebyggende tjeneste (VOKT). Sivilarbeidere i VOKT arbeider på skoler, i ungdomsklubber, idrettsorganisasjoner, kulturinstitusjoner eller andre typer organisasjoner. VOKT-arbeideren skal konsentrere seg spesielt om å avdekke og forebygge mobbing, vold og konflikter i ungdomsmiljøet. Evalueringer viser at VOKT-tjenesten har en voldsforebyggende effekt.

Mer informasjon

- www.siviltjenesten.no

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Artikkel 40:

BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvd en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

5.4 INNSATS FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE DISKRIMINERING

Å arbeide for å fremme likestilling og hindre diskriminering har vært og er et prioritert område for regjeringen. Diskriminering er et brudd på menneskerettighetene som rammer både den enkelte og samfunnet. Regjeringen jobber for et ikke diskriminerende samfunn for alle, uavhengig av kjønn, seksuell orientering, alder, funksjonsevne, etnisitet og religion mv. Utviklingen i samfunnet når det gjelder rasisme og diskriminering må følges nøye. Det er særlig viktig å ha fokus på den diskriminering som rammer barn og ungdom med minoritetsbakgrunn i utdanning, på arbeidsmarked og i kultur- og fritidsaktiviteter. Regjeringen ønsker at mange aktører bidrar i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Frivillige organisasjoner og arbeidslivets parter spiller en viktig rolle i dette arbeidet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil i 2011 arbeide videre med oppfølging av Diskrimineringslovutvalgets innstilling NOU: 14 Et helhetlig diskrimineringsvern. Sentralt i arbeidet med å fremme likestilling står også oppfølging av *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009–2012)*, *Handlingsplan for bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (2009–2012)* og *Handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009–2013)*. Regjeringen tar sikte på å fremme en ny handlingsplan for likestilling mellom kjønn våren 2011.

HANDLINGSPLAN FOR Å FREMME LIKESTILLING OG HINDRE ETNISK DISKRIMINERING

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Innsatsen i *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009–2012)* er rettet mot å bekjempe den diskriminering som særlig innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter kan oppleve på grunn av etnisitet, religion mv. Planen omhandler blant annet områder hvor barn og unge kan være utsatt for diskriminering som for eksempel i barnehage, skole og boligmarkedet og diskriminering ved utesteder. Tiltakene i planen er forankret i ni departement.

Handlingsplanen skal bl.a. bidra til en god implementering av aktivitets- og rapporteringspliktene i diskrimineringslovgivningen. Videre skal den øke kunnskapen om art, omfang

og årsaker til diskriminering for å kunne sette i verk mer treffsikre tiltak. Planen inneholder også tiltak for å øke kunnskapen om den diskriminering som barn og unge utsettes for. NOVA skal innen februar 2011 utarbeide en kunnskapsstatus for forskning om etnisk diskriminering mot barn og unge, og gi anbefalinger om ny forskning og eventuell annen innsats. I 2011 vil arbeidet med å følge opp tiltakene i planen videreføres.

Mer informasjon

- *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering*, Q–1155 B

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

HOLDNINGSSKAPENDE ARBEID I SKOLEN MOT RASISME OG DISKRIMINERING

Kunnskapsdepartementet

Arbeidet med å motvirke problematferd, rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomsyre all virksomhet i skolene og lærebedriftene. Menneskeverd, rasisme og diskriminering er tema i læreplaner i flere enkeltfag.

Kunnskapsdepartementet opprettet våren 2010 en arbeidsgruppe som skal komme med forslag til hvordan skolen kan arbeide systematisk og helhetlig mot rasisme, antisemittisme

og diskriminering på bakgrunn av elevers etniske, religiøse eller kulturelle tilhørighet. Rapport fra utvalget vil bli lagt fram i begynnelsen av 2011.

Mer informasjon

- www.utdanningsdirektoratet.no/laringsmiljo
- www.utdanningsdirektoratet.no/grep

BEDRE LIVSKVALITET BLANT LESBISKE, HOMOFILE, BIFILE OG TRANSPERSONER

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil også i 2011 støtte Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) og Skeiv Ungdom.

Handlingsplanen *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner* (2009–2012) er utarbeidet i samarbeid med syv departementer og inneholder over 60 tiltak på en rekke samfunnsområder, blant annet skole og utdanning, barne- og familiepolitikk og fritid, idrett og frivillige organisasjoner. Ett av tiltakene i handlingsplanen er opprettelsen av et ressurs-senter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Bufdir

har fått i oppgave å opprette et slikt ressurs-senter i 2011. Bufdir skal videre utvikle og iverksette en plan for å øke fagkompetansen og bedre tilbudet ovenfor lesbiske, homofile, bifile og transpersoner innen barne- og familievernet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets tiltak for bedret livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner utgjør for 2011 over 16, 5 millioner kroner.

Mer informasjon

- www.llh.no
- www.skeivungdom.no

LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSOMBUDET OG LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSNEMNDA

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Likestillings- og diskrimineringsombudet håndhever flere lovverk med diskrimineringsvern, herunder diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, diskrimineringsloven, likestillingsloven, kapitlene om likebehandling i arbeidsmiljøloven og diskrimineringsvernet i boliglovene. Ombudet håndhever aktivitets- og rapporteringsplikten i diskrimineringslovgivningen. Ombudets lovhåndheverrolle innebærer å avgi uttalelser i klager om brudd på lover og bestemmelser under ombudets virkeområde, og å gi råd og veiledning om dette regelverket.

I tillegg skal ombudet være pådriver og drive dokumentasjonsarbeid. Ombudet skal også påse at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med Norges forpliktelser etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon. Likestillings- og inkluderingsnemnda behandler klager på Likestillings- og diskrimineringsombudets uttalelser og vedtak.

Mer informasjon

- www.ldo.no
- www.diskrimineringsnemnda.no

Kapittel 6

HELSE OG SOSIALE FORHOLD

Regjeringen har som ambisjon å styrke det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet. Forebyggende virksomhet er nedfelt i en rekke lover og regelverk og arbeidet er først og fremst et kommunalt ansvar, hvor staten skal bistå kommunene.

Fram til 2016 gjelder regjeringens strategi for barn og unges miljø og helse – Barnas framtid. Formålet er å løfte fram og synliggjøre de miljø- og helseutfordringene som betyr mest for barn og unge i Norge. Utfordringene må møtes gjennom tverrsektoriell innsats. Strategien skal bidra til å realisere vedtatt politikk og samtidig legge premisser for det videre arbeid på feltet. Barn og unge har selv bidratt i utarbeidelsen av strategien.

Gjennom tjenester rettet mot barn og unge vil regjeringen sikre at barn og ungdom som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får riktig hjelp til rett tid. Barnevernet, helsetjenesten og sosialtjenesten skal være pådrivere for å sikre barn og ungdom trygge livsforhold både fysisk, psykisk og sosialt.

Bekjempelse av fattigdom blant barn er viktig for å sikre barns velferd på kort sikt, og for å forebygge fattigdom på lengre sikt. Regjeringens mål er at alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldrenes økonomi, utdanning, etnisk bakgrunn og geografiske tilhørighet. Det er iverksatt tiltak for at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg som et ledd i regjeringens handlingsplan mot fattigdom.

God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som i barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for mange barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 24:

HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

6.1 HELSEFREMMEDE OG FOREBYGGENDE ARBEID

Et effektivt folkehelsearbeid utøves i alle samfunnssektorer og ved felles innsats på tvers av sektorene. Under ett omtales denne innsatsen som helsefremmende og forebyggende virksomhet.

Med folkehelse menes befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen. Det er betydelige helseforskjeller mellom sosioøkonomiske grupper som blant annet skyldes forskjeller i helseatferd og levekår. Selv om helsetilstanden i den norske befolkningen er god, er det utfordringer relatert til helseatferd og sykdom. Gode resultater i målrettet folkehelsearbeid, herunder fysisk aktivitet, tobakk, ernæring, ulykker mv. krever systematisk innsats og langsiktige strategier. Samarbeid på tvers av sektorer, kunnskap om og overvåking av helsetilstanden i kommunene, er forutsetninger for arbeidet med å skape et best mulig oppvekstmiljø for barn og unge. Dette innebærer blant annet ansvar for å opparbeide seg kunnskap om helseutfordringer og hvordan helsesvikt kan forebygges gjennom helsefremmende og forebyggende tiltak.

FOLKEHELSE

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762 post 60* (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
6 500	9 205

* Midlene på kap. 762, post 60 er tilskudd til skolehelsetjeneste i kommuner og bydeler med store sosiale helseforskjeller.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er et tilbud til gravide og barn og unge mellom 0 og 20 år. Tjenesten skal fremme psykisk og fysisk helse, i tillegg til å forebygge sykdommer og skader. Tilbudet skal omfatte helseundersøkelser, vaksiner, rådgivning, veiledning, opplysningsvirksomhet og forebyggende psykososialt arbeid. Tjenesten har særlig oppmerksomhet rettet mot gravide, barn og unge med spesielle behov, samt sårbare og utsatte grupper. Tjenestene finansieres i all hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter.

Mer informasjon

- *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, www.lovdato.no
- *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, veileder til forskrift IS-1154

- *Forskrift om stønad fra folketrygden til dekning av utgifter til jordmorhjelp*, rundskriv I-7/2004
- *Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn*, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- *Håndtering av legemidler i barnehage, skole og skolefritidsordning*, rundskriv I-5/2008 www.helsedirektoratet.no
- *Nasjonale faglige retningslinjer for primærhelsetjenesten – Forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos barn og unge* IS-1734
- HelseDirektoratets *Utviklingsstrategi for helsestasjons- og skolehelsetjenesten* IS-1798

Tilbud om utvidet nyfødtscreening

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 781 post 79 (i 1000 kroner)

Saldert budsjett 2011: 14 000

kap. 720 Helsedirektoratet, post 01 driftsutgifter

Saldert budsjett 2011: 1 000

Regjeringen innfører landsdekkende tilbud om utvidet nyfødtscreening for til sammen 23 sjeldne arvelige sykdommer i løpet av 2011. Gevinsten ved utvidet nyfødtscreening ligger

først og fremst i bedret helse for det enkelte barn med alvorlig medfødt sykdom og for familien og er derfor et viktig helse-tiltak. Det skal gis informasjon til befolkningen, foreldre og helsepersonell om formålet med nyfødtscreeningen.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Tannhelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Fylkeskommunen skal gjennom den offentlige tannhelsetjenesten både organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen og gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til barn og ungdom mellom 0–20 år. Det er fremdeles en del barn som har betydelige tannhelseproblemer. En av utfordringene for tannhelsetjenesten er å identifisere barn og unge med risiko for å utvikle tannsykdommer. Ifølge tannhelsetjenesteloven skal forebyggende tiltak prioriteres fremfor behandling. Den offentlige tannhelsetjenesten trenger hjelp fra andre typer personell for å kunne fange opp barn og unge med tannhelseproblemer og de som kan ha en større risiko for å få det. Viktige samarbeidspartnere er foreldre, skoler, barnehager, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, interesseorganisasjoner, PP-tjenesten, habiliteringstjenesten, sosialtjenesten og det lokale barnevernet mfl.

Helsedirektoratet har fått i oppdrag å bidra til at det etableres gode rutiner i den fylkeskommunale tannhelsetjenesten slik at mistanke om omsorgssvikt rapporteres til rette myndighet. Helse- og omsorgsdepartementet har startet arbeidet med revisjon av lov om tannhelsetjenesten i tråd med forslag fremmet i St.meld. nr 35 (2006–2007) *Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – framtidens tannhelsetjenester*.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- *Tilgjengelighet, kompetanse og sosial utjevning – framtidens tannhelsetjenester*, St.meld. nr 35 (2006–2007)
- *Tenner for livet – Helsefremmende og forebyggende arbeid*, veileder IS-2659

Kompetansenettverk legemidler til barn

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet ga i 2008 Barneklubben ved Haukeland sykehus i oppgave å etablere et nasjonalt kompetansenettverk for legemidler til barn, som et pilotprosjekt i 2008/2009. I 2010 ble det bevilget 5 mill. kroner til nettverket, og det bevilges 5 mill. kroner i 2011 til videre arbeid. Regionale representanter fra alle landets helseregioner har blitt tilknyttet nettverket. Det er opprettet utvalg for legemidler til barn ved alle landets sykehus med barneavdeling og sykehusapotek. Utvalgene er tverrfaglige og består av barnelege, sykepleier og farmasøyt.

Mer informasjon

- www.helse-bergen.no

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kunnskapsdepartementet

Forskrift for miljørettet helsevern for skoler og barnehager stiller som et overordnet krav at barnehager og skoler skal være helsemessig tilfredsstillende. Barnehager og skoler skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold og drives slik at skader og ulykker forebygges. Både barn og foresatte har rett til å få informasjon om miljø- og helseforhold på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø».

Mer informasjon

- *Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.*, www.lovdata.no
- *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, www.lovdata.no
- *Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*, veileder til forskrift, veileder IS-1154
- *Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn*, Nasjonale faglige retningslinjer IS-1235
- *Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene*, veileder IS-1405
- *Retningslinjer for skolemåltidet i grunnskole og videregående skole*, www.helsedirektoratet.no/ernaering

Forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer

Helse- og omsorgsdepartementet

I tilknytning til *Strategi for forebygging og behandling av astma og allergisykdommer* (2008–2012) har Helsedirektoratet opprettet en koordineringsgruppe som skal bidra til oppfølging av strategien, og som gjennom strategiperioden skal løfte fram og foreslå virkemidler i forebyggende og behandlingsrettet innsats. I 2010 har direktoratet intensivert arbeidet ved bl.a. å opprette arbeidsgrupper for områdene mat, inneklima og allergi. Disse gruppene skal gi faglige råd om prioritering av tiltak.

Mer informasjon

- *Strategi for forebygging og behandling av astma og allergisykdommer* (2008–2012), Handlingsplan I-1134

Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade

Helse- og omsorgsdepartementet

I 2009 ble det lagt fram en tverrsektoriell nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskader for perioden 2009–2014. Fram mot 2014 vil regjeringen arbeide for reduksjon av ulykker som medfører personskader og forbedre den tverrsektorielle skade- og ulykkesforebyggende innsatsen. Med ikrafttredelsen av Norsk pasientregisterforskriften 15. april 2009, er registeret blitt et sentralt personidentifiserbart helseregister regulert i forskrift.

Mer informasjon

- *Ulykker i Norge: Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade 2009–2014 B-1146*
- www.skafor.org (nasjonalt kunnskaps-, samarbeids- og formidlingsforum om ulykker)
- www.helsedirektoratet.no

Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen

Helse- og omsorgsdepartementet i samarbeid med 11 andre departementer

Hovedmålsettingene i *Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen* (2007–2011) er å endre kostholdet i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger og å redusere sosiale forskjeller i kosthold. Barn og unge er målgrupper som er løftet spesielt fram. Konkrete tiltak rettet mot barn og unge er samarbeidsprosjektet *fiskesprell*, en kokebok til alle elever på ungdomstrinnet i faget Mat og helse, nettbasert undervisningsopplegg, frukt- og grøntordning til elever i grunnskolen, nye retningslinjer og materiell om mat og måltid i barnehagen, ammekyndige helsestasjoner og landsdekkende tilbud om gratis vitamin D-tilskudd til spedbarn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Mer informasjon

- *Oppskrift for et sunnere kosthold*, handlingsplan I-1121 B
- www.fiskesprell.no
- www.matportalen.no
- www.helsedirektoratet.no/ernaering
- www.rikshospitalet.no/ammesenteret

Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen

Helse- og omsorgsdepartementet

Det er utgitt egne retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. Retningslinjene er et viktig verktøy i arbeidet med å sikre god kvalitet i barnehagen. Retningslinjene er basert på helsemyndighetenes gjeldende anbefalinger for ernæring, og retter seg mot barnehageeier, barnehagepersonell, foresatte og andre interesserte. Det er utviklet pedagogisk støttmateriell til retningslinjene og det tilbys faglig bistand til fylker som tar opp emnet på kurs for barnehagepersonell.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no/matibarnehagen

Skolefruktordningen

Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 711, post 74 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
17 289	17 825

Det er et mål å øke inntaket av frukt og grønt i befolkningen og spesielt blant barn og unge. Abonnementsordningen for skolefrukt er en foreldrebetalt ordning med subsidier fra staten på 1 krone per frukt per elev per dag. Den tilbys skoler med barnetrinn og finansieres over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Gratisordningen med frukt og grønt til skoler med ungdomstrinn er lovfestet i opplæringsloven og privatskoleloven. Midler er bevilget over kommunenes rammebudsjett. Gratistilbudet organiseres av den enkelte skoleeier og finansieres gjennom bevilgninger i rammen til kommunene. Gratisordningen er vist å bidra til å redusere sosiale forskjeller i kosthold.

Mer informasjon

- www.skolefrukt.no

Tobakksfrie barn og unge

Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen har en målsetning om å halvere andelen daglig-røykere i aldersgruppen 16–24 år. Mens andelen unge røykere har gått ned, har andelen unge som bruker snus økt dramatisk de siste årene. Bruk av snus har nå blitt vanligere enn røyking blant unge menn.

FRI er et tobakksskadeforebyggende undervisningsprogram rettet mot elever i ungdomsskolen. Programmet er en videreføring av programmet *VÆR røykFRI* som har dokumentert effekt. I klasser som deltok i programmet røykte eller snuste betydelig færre elever sammenlignet med elever som fikk annen tobakksundervisning.

Regjeringen har oppfordret alle fylkeskommunene til å innføre bestemmelser om tobakksfri skoletid ved videregående skoler, slik at både elever og ansatte avstår fra tobakksbruk i skoletiden. Lærere er viktige rollemodeller. Alderstrinnene for videregående skole er da de fleste unge begynner å røyke eller snuse.

FOREBYGGING AV UØNSKET SVANGERSKAP OG ABORT

Helse- og omsorgsdepartementet

kap. 762, post 73 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
28 512	29 896

Helsedirektoratet har utarbeidet ny handlingsplan for *Forebygging av uønsket svangerskap og abort* for perioden 2010–2015. Planens hovedmål er at abortraten i aldersgruppen 15–49 år skal reduseres. Strategiene omfatter lett tilgjengelig kunnskap om seksualitet og handlingskompetanse i seksuelle situasjoner og relasjoner. Målet er at tjenester med tilbud om rådgivning og veiledning, samt tjenester med tilbud om konsultasjon for prevensjon, abort og seksuelt overførbare infeksjoner (SOI)

og testing og behandling av SOI/klamydia skal være lett tilgjengelige. Helsestasjon for ungdom, som er en viktig aktør i arbeidet, fantes i 2009 i 72 % av landets kommuner. Landsdekkende informasjons- og rådgivningstiltak for ungdom videreføres.

Mer informasjon

- www.suss.no
- www.klara-klok.no
- *Innføring av fast bidragssats for dekning av utgifter til hormonell prevensjon til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år*, rundskriv I-1/2006
- *Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010–2015 – strategier for bedre seksuell helse* IS-1813

TRAFIKKSIKKERHET

Tilskudd til trafikksikkerhetsformål mv. Tilskudd til Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet
kap. 1300, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
21 400	27 000	23 700

Trafikksikkerhet er en viktig del av et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. Flere av de generelle trafikksikkerhetstiltakene på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg rettes mange tiltak særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet

Trygg Trafikk arbeider for å oppnå best mulig trafikksikkerhet for alle trafikantgrupper. Organisasjonen har et særlig fokus på barn og unge, og er et kompetansesenter for trafikkopplæring i barnehage, skole og i lærerutdanningen. Trygg Trafikk har hovedansvar for å utvikle materiell til trafikkopplæring i skoleverket. Trygg Trafikk er pådriver og veileder overfor barnehage- og skoleeiere, pedagoger og foreldre. Trygg Trafikk samarbeider tett med samferdsels-, helse- og utdanningsmyndighetene.

Mer informasjon

- www.tryggtrafikk.no

Skolevei

Samferdselsdepartementet

Forholdene må legges til rette for at barn og unge kan ferdes trygt på vei til skolen. Dette gir trafikktraining, samtidig som det har helse- og miljømessige fordeler. For å bedre fremkommelighet for myke trafikanter, bygger Statens vegvesen nye gang- og sykkelveier langs riksveiene, og forbedrer de eksisterende. Det er utarbeidet retningslinjer for fartsgrenser i byer og tettsteder, som innebærer økt bruk av fartsgrensene 30 og 40 km/t. Statens vegvesen og politiet gjennomfører

trafikkontroller langs skolevei og sykkelveisinspeksjoner langs riksveier.

Både foreldre og lokale myndigheter må informeres om hvilket ansvar de har og hvilke krav som bør stilles ved tilrettelegging av skolevegen og området rundt skolen. Vegdirektoratet har utarbeidet veilederen *Trafikkløsninger i skolens nærområde*, og Trygg Trafikk har utviklet en veileder for vurdering av skoleveien.

Mer informasjon

- www.statens-vegvesen.no
- www.vegdirektoratet.no
- www.tryggtrafikk.no

Ungdomsulykker i trafikken

Samferdselsdepartementet

Ungdom er sterkt overrepresentert i ulykkesstatistikken for vegtrafikkulykker, og regjeringen ønsker å styrke innsatsen for å redusere ungdomsulykkene. På oppdrag for Samferdselsdepartementet har Statens vegvesen sammen med politiet og Trygg Trafikk utarbeidet en plan for tiltak mot ungdomsulykker, som inngår i *Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet for perioden 2010–2013*.

Statens vegvesen har hovedansvar for gjennomføring av en rekke trafikksikkerhetstiltak rettet mot kjøreopplæring for ungdom. Arbeidet krever lokal tilpasning og nettverksbygging. Tiltakene skal nå ungdommen både på fritidsarenaer og i skolen. Bruk av nettsamfunn og nye kommunikasjonskanaler er i denne sammenheng en viktig faktor. Trygg Trafikk er opptatt av å se kompetansemålene i trafikk på ungdomstrinnet og trafikalt grunnkurs i sammenheng, for å bidra til økt trafikksikkerhetstenkning blant ungdom, lærere og foreldre.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

Trafikkopplæring i Kunnskapsløftet

Kunnskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet

Kunnskapsløftet har kompetansemål i trafikk etter 4., 7. og 10. trinn. Dette gir grunnlag for et løft i trafikkopplæringen og gode muligheter for kontinuerlig og god trafikkopplæring. Trygg Trafikk tilbyr nettressurser tilpasset kompetansemålene med eksempler på lokale læreplaner, undervisningsopplegg og innhold til foreldremøter. Organisasjonen driver også kursrettet virksomhet med formål om å motivere til trafikkopplæring og styrke trafikkkompetansen i lærerutdanning og skole.

Mer informasjon

- www.trafikkogskole.no
- www.utdanningsdirektoratet.no

Føreropplæring i tilknytning i videregående skole

Kommunal- og regionaldepartementet og Samferdselsdepartementet

I 2011 legger departementene opp til å gi støtte til fylkeskommuner til et prøveprosjekt som vil gi ungdom med stor avstand til kjøreskoler mulighet til førerkortopplæring. Midlene skal benyttes til å administrere ordningen og til økte utgifter til skoleskyss i forbindelse med opplæringen. Midlene skal ikke benyttes til undervisningskostnader. Prosjektet støttes med 2 mill. kr over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no

6.2 INNSATS OVERFOR UTSATTE BARN, UNGDOM OG FAMILIER

Å gi barn omsorg og trygge rammer for oppveksten er i første rekke foreldrenes ansvar. Ikke alle har foreldre som mestrer denne oppgaven godt nok. De mest utsatte barna trenger hjelp fra barnevernet og/eller andre hjelpeinstanser over kortere eller lengre perioder. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Samtidig må barnas og foreldrenes rettssikkerhet ivaretas. I 2011 bevilger regjeringen øremerkede midler for å styrke kapasiteten i det kommunale barnevernet. Regjeringen fortsetter i 2011 arbeidet med å styrke kunnskapen og kompetansen i det kommunale barnevernet. Blant de prioriterte områdene er å gjøre bruken av tiltak mer tilpasset barnas behov og å styrke samarbeidet mellom statlig og kommunalt barnevern.

Regjeringen vil videreutvikle arbeidet med å bedre tiltaksapparatet for ungdom med alvorlige atferdsvansker og barn som har rusmisbrukende og/eller psykisk syke foreldre og familier. Det samme gjelder innsatsen for å bekjempe ulike former for vold og overgrep mot både barn og voksne. Styrket tverretattlig samarbeid mellom barneverntjenesten og andre tjenester er en forutsetning for å bedre tilbudene til utsatte barn, unge og familier.

Alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldres økonomi, etnisitet, utdanning og geografisk tilhørighet. Det er viktig å unngå at økonomisk fattigdom skal ramme barn og ekskludere dem fra sosiale fellesskap. Viktige virkemidler er blant annet sosial boligpolitikk, aktiv arbeidsmarkedspolitikk, tilgang til ferie- og fritidsaktiviteter, gratis eller rimelige fellesgoder og en inntektssikring som gir mulighet til å leve et verdig liv.

STATLIG FORVALTNING AV BARNEVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 855 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
5 029 267	4 931 508	5 280 933

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er underlagt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Etaten er inndelt i en sentral enhet (Bufdir), fem regionale enheter, de statlige barneverninstitusjonene og familievernkontorene. Bufetat har blant annet ansvar for drift av barneverninstitusjoner, omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, fosterhjemstjenester og faglig bistand til kommunene ved bruk av hjelpetiltak og andre familiebaserte barneverntiltak og i vanskelige barnevernssaker.

Bufetat er ansvarlig for å sette i verk tiltakene som departementet legger opp til. Etatens hovedmål for den statlige for-

valtningen av barnevernet er at vern og omsorg skal bidra til at barn og unge mestrer sine liv og videreutvikler sine evner. Prioriterte oppgaver i 2011 er blant annet å gi individuelt tilpassede tilbud i hele landet og å bygge tiltakene på rettssikkerhet, kunnskap og brukermedvirkning. Bufetat skal også sørge for at det utvikles et godt tilbud til enslige mindreårige asylsøkere.

Barneverntjenesten skal ha tillit og legitimitet i befolkningen. Kommunikasjonsstrategien *Et åpent barnevern* (2008–2010) var et viktig virkemiddel i denne sammenhengen. Strategien vil bli evaluert i 2011. Videre oppfølging vil vurderes med utgangspunkt i denne evalueringen.

Mer informasjon

- www.bufetat.no

TILTAK I BARNE- OG UNGDOMSVERNET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

kap. 854 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
672 945	668 393	811 184

Kommunalt barnevern og tilsyn

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Det er viktig for barnevernet å komme tidlig inn med hjelp i familier som har det vanskelig, slik at foreldrenes omsorgsevne styrkes og unødvendige plassering av barn utenfor hjemmet og nærmiljøet kan unngås. Fylkesmennene har ansvaret for føre tilsyn med barn og unge i institusjoner og med kommunenes forvaltning av barnevernloven. Statens helsetilsyn (Helsetilsynet) har ansvaret for det overordnede faglige tilsynet med barnevernet.

Mer informasjon

- www.fylkesmannen.no
- www.helsetilsynet.no

Styrket kapasitet i kommunalt barnevern

Arbeidsmengden i kommunalt barnevernet har økt betydelig mer enn antallet ansatte det siste tiåret. Regjeringen vil derfor styrke det kommunale barnevernet i 2011 med en øremerket bevilgning på 240 millioner kroner. Mesteparten av denne satsingen skal brukes til å opprette nye stillinger. Kommunene skal også kunne søke midler til enkelte andre tiltak som styrker det lokale barnevernet. Fylkesmannsembetene kjenner kommunene godt, og vil derfor få som oppgavene å behandle søknadene fra kommunene.

Mer informasjon

- Rundskriv Q-31/2010 *Retningslinjer for satsing på kommunalt barnevern 2011*

Akuttberedskap

Mange av landets større kommuner er knyttet til en kommunal eller interkommunal barnevernvakt. Barnevernvaktene arbeider med akutte barnevernssaker utenom barneverntjenestens ordinær kontortid.

I juni 2009 ble det etablert en landsdekkende alarmtelefon for barn som et toårig pilotprosjekt. Det vil i første halvår 2011 bli tatt stilling til om alarmtelefonen skal videreføres. Telefonen er åpen alle dager i året utenom det kommunale barnevernets åpningstider på hverdager. Målgruppene for telefonen er i første rekke barn som utsettes for ulike former for omsorgssvikt, overgrep og vold.

Mer informasjon:

- www.barnevernvakt.no
- www.116111.no (alarmtelefonen)

Tiltak for ungdom over 18 år

I følge barnevernloven § 1–3 kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak inntil barnet har fylt 23 år, dersom den unge samtykker. Barneverntjenesten skal, i god tid før ungdommen fyller 18 år og i samarbeid med ungdommen, utarbeide en tiltaksplan for vedkommende. Ungdommene kan klage til fylkesmannen hvis de ikke får den hjelpen de ønsker. Kommunene har plikt til å gjøre oppmerksom på klageretten dersom det gis avslag på søknad om tiltak.

Den 1. juli 2009 ble barnevernloven § 1–3 endret, slik at det nå heter at opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak, og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste. Hensikten med endringen er å understreke at hovedregelen og utgangspunktet er at tiltak skal videreføres etter at ungdom fyller 18 år. Endringen skal sikre at det alltid gjøres en grundig vurdering av om en ungdom skal ha ettervern og hva dette eventuelt skal bestå av.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er i ferd med å følge opp lovendringen ved å revidere rundskrivet *Tiltak for ungdom over 18 år*.

BLD skal i samarbeid med fem berørte departementer lage en felles oversikt over forpliktelser ulike offentlige tjenester har overfor utsatte ungdomsgrupper, definert som ungdom i alderen ca. 15–25 år som står i fare for marginalisering og utestenging fra utdanning, arbeidsliv og boligmarked. Formålet med oversikten er å legge til rette for tilpasset innsats som forebygger marginalisering og styrker samordningen av innsatsen. Se også kapittel 5.1.

Mer informasjon

- *Tiltak for ungdom over 18 år*, rundskriv (11.11.2004) barnevernloven § 1–3
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q-1101
- DVD: *En verdig start på voksenlivet og Problembarna*, kan bestilles på www.vfb.no

Kommunale fosterhjem, statlige familiehjem og beredskapshjem og institusjoner

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Regjeringen vil styrke tilbudet for barn i private fosterhjem som plasseringsalternativ etter barnevernloven. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for rekruttering og formidling av private hjem, samt opplæring og generell veiledning av fosterforeldre. Kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av det enkelte barn i hjemmet. Det statlige regionale barnevernet skal bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede hjem ved behov. Etaten skal bistå kommunene i å legge til rette for tilsynsførere.

Bufdir har utarbeidet *Retningslinjer for statlig regional barnevernmyndighets ansvar for veiledning og opplæring av fosterforeldre etter plassering*. Der framgår det at alle fosterforeldre skal få tilbud om generell veiledning i form av veiledningsgrupper, og de skal tilbys PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education) videreopplæringskurs. I tillegg skal det finnes en vakttelefonordning for alle fosterforeldre som har behov for veiledning i en akutt krisesituasjon utenfor ordinær arbeidstid.

Bufetat skal sikre at institusjonene har høy kvalitet. Etaten skal følge opp kvalitetsutviklingsarbeidet knyttet til ulike målgrupper og metoder i barneverninstitusjonene. Det vil i 2011 bli lagt særlig vekt på arbeid med rusproblemer og rusbehandling.

Mer informasjon

- www.fosterhjem.no
- www.bufetat.no

Styrket kunnskaps- og kompetanseutvikling

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Et av de viktigste målene i barnevernet er å gi hjelp og støtte som så langt som mulig har virkninger som er dokumenterte gjennom forskning. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har i samarbeid med Bufdir utviklet en *lang-siktig forsknings- og utviklingsstrategi (2009–2012)* på barnevernområdet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet startet i 2007 en flerårig kunnskaps- og kompetansestyrking (2007–2012) for det kommunale barnevernet. Målet er å styrke den faglige utviklingen og kompetansen blant barnevernsansatte i kommunene.

Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret) arbeider for å utvikle, vedlikeholde og spre kunnskap, kompetanse og metoder for å forebygge og behandle atferdsproblemer. Senteret satser også på kompetansespredning til første- og andrelinjetjenesten.

Den statlige støtten til det som nå er de tre utviklingssentrene i barnevernet vil bli videreført. Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet arbeider med å slå sammen regionsentrene for barn og unges psykiske helse og utviklingssentrene i barnevernet. Formålet med endringen er å etablere mer helhetlige kompetansemiljøer tilknyttet barn og unges utvikling og behov for sammensatte tjenester. I region Nord vil et nytt felles senter bli opprettet fra og med årsskiftet 2010/2011. Det tas også sikte på å opprette et nytt felles senter i region Vest i løpet av første halvår 2011.

NOU 2009:22 Det du gjør, gjør det helt – bedre samordning av tjenester for barn og unge, inneholder mange forslag om hvordan tjenester for utsatte barn og unge kan samordnes bedre. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil i samarbeid med andre departementer vurdere forslagene til forbedringer i 2011.

Det er igangsatt en rekke prosjekter som det vil bli arbeidet videre med i 2011, blant annet:

Fosterhjem for barns behov: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gir fra 2010 støtte til et treårig program for forskning

om fosterhjem. Viktige forskningstemaer er for eksempel utilsiktede flyttinger, bedring av skoleresultater, og hvordan det går med fosterhjembarna på sikt. Forskningen gjennomføres av NOVA, Fafo og Uni Helse i Bergen, i samarbeid med blant annet forskere fra Danmark og Sverige.

Evalueringsav forvaltningsreformen i barnevernet: Evalueringen av forvaltningsreformen i barnevernet ble iverksatt i 2010. Forskingsdelen av evalueringen er konsentrert om fire områder: samhandling og gjensidig påvirkning mellom det statlige barnevernet og andre relevante aktører, institusjonstilbudet, faglig og økonomisk styring og oppgave- og finansieringsansvaret i statlig og kommunalt barnevern. Departementet vil få tilsendt rapporter om disse områdene høsten 2011. En oppsummering av rapportene med overordnede analyser vil bli levert våren 2012.

Styrking av kompetansen til nyutdannede i barnevernet: NOU 2009:8 *Kompetanseutvikling i barnevernet* har vurdert dagens utdanninger i lys av barnevernets nåværende og framtidige kunnskapsbehov. Forslagene har vært på høring. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vurderer i samarbeid med Kunnskapsdepartementet hvordan utvalgets anbefalinger skal følges opp.

Mentorordningen *Nattergalen* innebærer at studenter ved barnevern- og sosialfagutdanningene får tilbud om å være mentor for barn med minoritetsbakgrunn gjennom ett skoleår. Mentorene skal være positive rollemodeller for barna og stimulere barna til å delta aktivt i lokalmiljøet, få bedre norskerfardigheter og fullføre 13-årig skolegang. Mentorordningen er en prøveordning på tre år og evalueringsrapport skal være klar høsten 2011.

Sammen for barn og unge: Det ble i 2008, igangsatt et treårig kommuneprosjekt sammen med KS, med målsettinger om å få fram eksempler på godt koordinert tverrfaglig og tverretatlig samarbeid om utsatte barn og unge som har behov for hjelp fra flere instanser. Utvalgte kommuner gjennomfører forsøk med tverretatlig samarbeid der bruk av individuell plan inngår som et verktøy. En evalueringsrapport om prosjektet skal foreligge sommeren 2011.

Mer informasjon

• www.hibo.no/nattergalen • www.bufetat.no

Barnesakkyndig kommisjon

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

I januar 2010 ble det etablert en Barnesakkyndig kommisjon for å sikre en god faglig standard på rapporter fra sakkyndige i barnevernssaker. Barnesakkyndig kommisjon hjemles i ny § 2–5 i barnevernloven. Alle sakkyndige rapporter skal gjennomgås, enten de er bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, domstolene eller private parter. Hensikten med kommisjonen er å sikre barns og foreldres rettssikkerhet, samt å bidra til å styrke befolkningens tillit til barnevernet og barnevernets avgjørelser.

Mer informasjon

- www.justissekretariatene.no
- *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen*, Q–1158 B

Familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder for barn og ungdom

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder skal rettes mot utsatte familier for å bedre deres muligheter til å gi barn gode omsorgs- og oppvekstbetingelser. Det er et mål å komme tidlig inn, forebygge og behandle akutte kriser.

Home-Start Familiekontakten er en frivillig organisasjon som tilbyr hjelp i hverdagen til familier med barn under sju år. Tiltaket er et viktig bidrag for å forebygge utvikling av stress og belastninger hos utsatte småbarnsforeldre på et tidlig stadium og avverge at de kommer i krise. Home-Start har egen innsats rettet mot familier med kronisk syke og barn med nedsatt funksjonsevne. Mange av familiene som bruker tilbudet er minoritetsspråklige.

Foreldretrening (Parent Management Training- Oregon modellen, PMTO) for yngre barn, *Multisystemisk Terapi* (MST) og *Funksjonell Familierapi* (FFT) for ungdom er familie- og hjemmebaserte behandlingsmetoder som legger vekt på å ta i bruk ressurser i familie og nærmiljø. Målet med tilnærmingene er å gi støtte og effektiv behandling i forhold til atferdsendring og dermed unngå plassering utenfor hjemmet.

MultifunC – Multifunksjonell Behandling i Institusjon og Nærmiljø, er en kombinasjon av institusjonsbehandling og nærmiljøbaserte tiltak for unge med svært alvorlige atferdsproblemer. Fem MultifunC-institusjoner er opprettet, en i hver av Bufetats regioner.

Mer informasjon

- www.bufetat.no
- www.home-start-norge.no
- www.atferdssenteret.no

Rundskriv, rutinehåndbøker og veiledere til bruk i den kommunale barneverntjenesten:

- *Barnevernet og det forebyggende arbeidet blant barn og unge og deres familie*, rundskriv Q–25/2005
- *Forebyggende innsats for barn og unge*, rundskriv Q–16/2007
- *Barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær*, (veileder) Q–1121 B
- *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger*, Q–1094 B
- *Barnevernet – til barnets beste*, Q–0801 B
- *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten*, rundskriv Q–24/2005
- *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Q–1101
- *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem*, Q–1102
- *Tilsynsførere i fosterhjem*, veileder Q–1103
- *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten*, veileder Q–1104
- *Internkontroll i barneverntjenesten i kommunene*, veileder Q–1105
- *Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*, veileder Q–1162
- *Snakk med meg – om å snakke med barn i barnevernet*, veileder Q–1156
- *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon*, veileder Q–1157

INNSATS MOT BARNEFATTIGDOM

Handlingsplan mot fattigdom

Arbeidsdepartementet

Regjeringen vil bekjempe fattigdom og utjevne økonomiske og sosiale forskjeller gjennom universelle velferdsordninger, sterke fellesskapsløsninger og ved å gi flere anledning til å delta i arbeidslivet. Regjeringen kombinerer et bredt forebyggende perspektiv med tiltak for å redusere fattigdom og bedre levekårene for de vanskeligst stilte.

Regjeringen la sammen med forslaget til statsbudsjett for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen inngår i en samlet politikk for sosial utjevning, inkludering og fattigdomsbekjempelse. Hovedinnsatsområdene i planen er:

- tiltak for at alle skal gis mulighet til å komme i arbeid
- tiltak for at alle barn og unge skal kunne delta og utvikle seg
- tiltak for å bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Handlingsplanen mot fattigdom er fulgt opp i de årlige statsbudsjettene. Regjeringen vil fortsette å styrke barnehage og skole i 2011, og øke innsatsen for å hindre frafall i skolen.

Som et ledd i den særlige innsatsen mot fattigdom gis det tilskudd til kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn og barnefamilier. Formålet er å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge ved å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, styrke samarbeid og samhandling lokalt og sentralt, og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet. Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter tilskuddene. Blant tiltak som det gis tilskudd til er fritidsaktiviteter til barn og ungdom (tilskudd til dekning av kontin-

genter, fritidsutstyr, turer, turneringer i ulike lag/foreninger, aktivitetshelger for ungdom mv.), aktiviteter knyttet til skolegang (tilskudd til dekning av turer/arrangementer i skolens regi, leksehjelp, aktivitetstilbud etter skoletid og åpen skole i sommerferien) og tiltak som alternative aktiviteter til ungdom som dropper ut av videregående skole (praksisplasser, tett oppfølging). Tilskuddsmidlene videreføres i 2011.

Mer informasjon

- www.nav.no

Barn i familier som mottar sosialhjelp

Arbeidsdepartementet

Stønad til livsopphold etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (økonomisk sosialhjelp) skal sikre et forsvarlig livsopphold for personer som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, trygdeytelser eller andre måter.

Det er fra 1. november 2007 innført et kvalifiseringsprogram med en tilhørende kvalifiseringsstønad for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og med ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold i folketrygden. Dette handler i stor grad om personer som uten et slikt program ville vært avhengig av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder. Formålet med kvalifiseringsprogrammet er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Kvalifiseringsprogrammet er en lovpålagt oppgave for kommunene. Forvaltningen av programmet er lagt til NAV-kontoret. Ordningen ble landsdekkende fra 1. januar 2010.

Fylkesmannens tilsynsansvar er fra 1. januar 2010 utvidet til å omfatte tilsyn med økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram/kvalifiseringsstønad.

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

Mer informasjon

- *Handlingsplan mot fattigdom*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006–2007) Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- *Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats 2009*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008–2009) Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- *Lov av 18. desember 2009 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*
- *Økonomi og levkår for ulike lavinntektsgrupper 2009*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2010/3
- *Barn i husholdninger med lav inntekt. Omfang, utvikling, årsaker*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2001/9
- *Barn i lavinntektsfamilier 1996–2004*, Statistisk sentralbyrå, rapporter 2007/33
- *Aktivitet og deltakelse for fattige barn og unge*. En evaluering av to statlige tilskuddsordninger, Fafo-rapport 2009:50
- www.bufetat.no/fattigdomstiltak
- www.nav.no

Stønad til enslig mor eller far

Arbeidsdepartementet

kap. 2620 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
3 792 035	3 833 200	3 948 500

Formålet med stønadsordningene er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode, og hjelp til selvhjelp slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid. Det kan blant annet ytes overgangsstønad, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. Overgangsstønaden er inntektsprøvd, og kan gis inntil 2 G. Overgangsstønad kan som hovedregel gis fra opptil to måneder før fødselen og fram til det yngste barnet fyller åtte år, men ikke i mer enn sammenlagt tre år etter at det yngste barnet ble født. Når det yngste barnet er over tre år, stilles det krav om yrkesrettet aktivitet.

Mer informasjon

- www.nav.no

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

De store byene preges i større grad av fattigdomsproblemer og opphoping av levekårsulemp. Tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* omfatter 23 større bysamfunn (og 7 prioriterte bydeler i Oslo). Innenfor ordningen har det siden 2003 vært en særlig innsats rettet direkte mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Midlene benyttes til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer og til tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning. Det gis også tilskudd til mer langsiktige og samordnende tiltak som motvirker marginalisering av barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer. Tiltakene skal ta sikte på å utvikle arbeidsformer og metoder som bidrar til åpne og inkluderende sosiale arenaer for målgruppen. Satsingen videreføres i statsbudsjettet for 2011. Se også kap. 5.1.

Mer informasjon

- *Støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn – søknad om støtte for 2011*, rundskriv, Q–10/2010
- *Tiltak for fattige barn og unge. Evaluering av fattigdomstiltakene innenfor tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*, Fafo-rapport 2010:19
- *Fattigdom blant barn, unge og familier – et kunnskaps- og erfaringshefte*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2006
- *Ungdoms levkår*, Statistisk sentralbyrå, statistiske analyser 2007/93
- *Kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere barnefattigdom*, Fafo-notat 2009:21
- www.ssb.no
- www.bufetat.no/fattigdomstiltak

Tiltak for barn som pårørende

Helse- og omsorgsdepartementet kap. 781 post 79 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
20 000	21 000	21 000

I Soria-Moria erklæringen har regjeringen gitt løfte om oppfølging og hjelp til barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige foreldre. Helse- og omsorgsdepartementets bevilger 21 millioner kroner til arbeidet i 2011. I tillegg tildeler Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet midler blant annet til modell-kommuneprosjektet for å styrke kompetansen i barnevernet.

Helse- og omsorgsdepartementets satsning ble i 2009 utvidet til å omfatte barn som pårørende generelt. Endringer i helsepersonelloven og spesialisthelsetjenesteloven om oppfølging av barn som pårørende, jf. Ot.prp. nr. 84 (2008–2009) som trådte i kraft 1. januar 2010. Lovendringene har styrket barnas rettstilling og medvirker til at mindreårige barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige, alvorlig somatisk syke eller skadde pasienter får bedre oppfølging når foreldrene mottar helsehjelp. Helsedirektoratet har i 2010 utarbeidet et rundskriv til lovendringene om barn som pårørende og informasjonsbrosjyre for barn.

Sørlandet sykehus HF leder *Barns Beste* – Nasjonalt kompetansenettverk for forebygging og behandling av problemer hos barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige foreldre.

Helse Nord-Trøndelag HF og Vestre Viken HF har etablert flerårige forsøk med lavterskeltilbud for langsiktig oppfølging av gravide mødre/foreldre med rus og/eller psykiske problemer og barnet fra fødsel til skolealder.

Helsedirektoratet har i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet publisert en oversikt på Helsebibliotekets nettsider over screening- og utredningsverktøy til bruk overfor barn og unge i risikogruppen.

I budsjettet for 2011 ble det vedtatt å utvide de siste 4 års satsning på tiltak rettet mot barn som pårørende gjennom forskning. Det opprettes et nytt strategisk forskningsområde under Norges forskningsråd. Det avsettes 5 mill. kroner til forskning om barn som pårørende i 2011.

Mer informasjon

- www.barnsbeste.no

Individuelle planer for barn med behov for langvarige helse- og sosialtjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn som har behov for koordinerte helse- og sosialtjenester over lang tid, og alle barn innen det psykiske helsevernet, har rett til å få utarbeidet en individuell plan. En individuell plan skal være en helhetlig plan for å sikre brukermedvirkning og at de ulike tjenestene samordnes. Både kommunen og spesialisthelsetjenesten har plikt til å sørge for at individuell plan utarbeides. Erfaring viser at bruk av individuell plan styrker samarbeid mellom deler av hjelpeapparatet.

Forskrift om habilitering og rehabilitering slår fast at kommunen skal ha generell oversikt over behov for habilitering i kommunen. Funksjonshemmede barn og kronisk syke barn trenger ofte et bredt og langsiktig habiliteringstilbud.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no
- *Forskrift om individuell plan og forskrift om habilitering og rehabilitering* (www.lovdata.no)
- *Veileder til individuell plan*, IS-1253
- *Individuell plan*, Brosjyre, IS-1292 (finnes på flere språk)
- *Gjør det så enkelt som mulig – tipshefte om individuell plan*, IS-1544

MINDREÅRIGE ASYLSØKERE OG FLYKTNINGBARN

Barn og ungdom i asylmottak

Justis- og politidepartementet

I 2010 trådte en ny utlendingslov i kraft. Barns rettsposisjon er styrket gjennom det nye regelverket. Flere bestemmelser presiserer nå det sentrale prinsippet i barnekonvensjonen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Per 1. oktober 2010 bodde det 4 807 barn og unge i norske asylmottak. Mottakene skal være tilrettelagt etter barnas behov og livssituasjon. Barn som kommer alene får en annen type oppfølging enn barn som kommer sammen med foresatte. Alle barn fra to år og til grunnskolealder som bor i mottak får et tilbud i ordinære barnehager eller i barnebase på mottaket. Dette skal gi alle barn under skolepliktig alder et daglig aktivitetstilbud. Fra 2011 vil tilskudd til barnehagetilbud til barn av asylsøkere inngå som en del av vertskommune-tilskuddet for statlige asylmottak, som Justis- og politidepartementet forvalter. Utlendingsdirektoratet forvalter allerede foreldrebetalingen for plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire til fem år.

Barn i skolepliktig alder har rett og plikt til grunnskoleundervisning når de skal være i Norge i tre måneder eller lenger. Det er ikke boplikt i mottak for asylsøkere. Dette stiller særlige krav til statlige og kommunale myndigheter i form av skole- og aktivitetstilbud.

Beboere i mottak har generelt svak økonomi. Dette medfører at barn som bor i asylmottak ofte ikke får muligheten til å delta i aktiviteter utenfor mottaket. I 2011 vil regjeringen særlig prioritere tiltak for lengeværende barn i mottak.

Justis- og politidepartementet er i gang med å skrive en melding til Stortinget om barn på flukt. Målet med denne er å få en bred og samlet gjennomgang av sentrale problemstillinger knyttet til barn på flukt. Meldingen vil legges fram i løpet av 2011.

Mer informasjon

- www.udi.no

Enslige mindreårige asylsøkere

Justis- og politidepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Enslige mindreårige asylsøkere er en fellesbetegnelse på asylsøkere under 18 år som kommer til landet uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Dette inkluderer asylsøkende barn som kommer til landet i følge med andre voksne som kan være eldre – søsken, tante, onkel eller lignende. Ved utgangen av november 2010 hadde ca. 800 søkere oppgitt å være enslige mindreårige ved ankomst. Dette er ca. 66 prosent færre på samme tid i fjor. Den største gruppen kommer fortsatt fra Afghanistan, deretter Somalia.

Mens asylsøknaden er under behandling i Utlendingsdirektoratet, bor enslige mindreårige asylsøkere under 15 år i omsorgssentre under det statlige barnevernet. Omsorgsansvaret for denne gruppen er hjemlet i barnevernloven. Utlendingsforvaltningen har ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Disse tilbys innkvartering i asylmottak, og den daglige omsorgen delegeres til det enkelte mottak hvor ungdommene bor. Regjeringen ønsker i større grad å målrette mottakstilbudet til denne gruppen for bedre ivareta ungdommenes spesielle behov.

Det er innført et eget kommunalt tilskudd for avlønning av verger for enslige mindreårige asylsøkere mens de er i transittfasen. Det dekker også overformynderienes arbeid med å oppnevne og følge opp vergene.

I 2010 ble det bevilget 29 mill. kroner for å inngå tilbaketakelsesavtaler, migrasjonspartnerskap med opprinnelses- og transittland i samarbeid med EU, og til finansiering av omsorgs- og utdanningstilbud for enslige mindreårige asylsøkere i deres opprinnelsesland. Dette videreføres i 2011.

Det har til nå kommet langt flere enslige mindreårige enn prognosene tilsa da omsorgsreformen ble iverksatt i 2008. Før barnevernet overtok omsorgen for de under 15 år, ble en prognose på 30 barn årlig lagt til grunn for arbeidet. I 2009

oppgå totalt 263 å være enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. I 2010 er ankomsttallene kraftig redusert. Tross nedgangen i ankomster, er det et etterslep i bosettingsarbeidet. Fortsatt sitter barn med positivt vedtak i omsorgssentrene i påvente av kommuneplass lengre enn ønskelig.

Mer informasjon

- www.udi.no
- www.bufetat.no/barnevern/ema/
- Rundskriv Q-06/2010 *Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner*

Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger og statsrefusjon av kommunenes utgifter til barneverntiltak

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kap. 821, post 61 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011*:
147 871	185 752	258 504

* Tidligere under kap. 854, post 64

kap. 854, post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
289 032	372 762	457 400

Målet med de to økonomiske ordningene er å bidra til at enslige mindreårige kan bosettes så raskt som mulig i gode og individuelt tilpassede bo- og omsorgstilbud.

Bevilgningen under post 61 (tidligere år under kap. 854, post 64) skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommuner som bosetter enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet utbetaler tilskuddet etter fullmakt fra departementet. Post 65 omfatter bevilgningen statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Andre grupper barn som omfattes av de to økonomiske ordningene er:

- Barn som blir etterlatt i Norge av sine foreldre etter endelig avslag på søknad om asyl
- Barn som kommer til Norge som turister og hvor foreldrene reiser fra Norge uten å ta med seg barna
- Barn av enslig forelder som søker asyl, dersom forelder dør i Norge før asylsøknaden er avklart
- Barn som kan være ofre for menneskehandel
- Barn som har fått oppholdstillatelse, men hvor foreldrene ikke har fått oppholdstillatelse

BLD vil i 2011 gi ut en håndbok til kommunene om bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Mer informasjon

- www.imdi.no
- www.bufetat.no
- Rundskriv 03/2011 *Særskilt kommunalt tilskudd for enslige mindreårige flyktninger 2011*

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 22:

FLYKTNINGBARN

Barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

6.3 ARBEID MOT VOLD, OVERGREP OG UTNYTTING AV BARN OG UNGE

Å arbeide mot vold og overgrep har vært og er et prioritert område for regjeringen. Vi må jobbe målrettet for å forebygge at det skjer, og sørge for best mulig hjelp til dem som likevel blir utsatt. Barn og unge er særlig sårbare. Noe av det viktigste regjeringen har gjort for barn er å etablere et landsdekkende tilbud med Barnehus. I løpet av 2011 vil Justis- og politidepartementet legge frem en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Denne vil inneholde flere tiltak for å hjelpe og beskytte barn som er utsatt for vold i nære relasjoner. I tillegg videreføres innsatsen mot Internettrelaterte overgrep mot barn og mot menneskehandel.

Familievernkontorene møter daglig familier som søker hjelp og hvor vold er en del av familiesamspillet. Familievernets spesialkompetanse er først og fremst relasjonskonflikter, og ikke dyperegående behandling av voldsproblematikk som sådan. Deres rolle i arbeidet med vold i nære relasjoner har imidlertid vært i utvikling de senere årene. Avdekking av vold er en sentral oppgave. Ellers varierer familievernkontorenes tilbud til familier med voldsproblematikk, og omfatter ulike former som sinnemestringskurs, gruppetilbud til voldsutsatte barn og voksne, parterapi tilpasset par hvor det forekommer vold mv. Familievernkontorene er også en viktig samarbeidspartner for andre tjenester.

Voldsoffererstatning

Justis- og politidepartementet

Voldsoffererstatningsloven har en bestemmelse om at barn som har vært vitne til vold mot en nærstående person, har rett til voldsoffererstatning. Det at barn er vitne til vold, vil innebære at de også er ofre for vold. Å se at en av ens nærmeste er utsatt for vold kan gi følelser og reaksjoner av samme art

som når barnet selv utsettes for vold. Samtidig ble det innført en særskilt foreldelsesregel for barn og unge om at det alltid skal være tilstrekkelig at søknaden om voldsoffererstatning fremsettes før skadelidte fyller 21 år.

Mer informasjon

- www.voldsoffererstatning.no

Voldsutsatte barn

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Å bedre livssituasjonen til og oppfølgingen av barn og ungdom som utsettes for vold, overgrep og utnytting, inklusive barn som er vitner til vold i nære relasjoner er et viktig mål for regjeringen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har satt ned en arbeidsgruppe som skal. Gruppas mandat er å utrede om det er behov for lovendringer for å sikre at barnets beste blir ivaretatt der barn blir utsatt for vold eller overgrep fra bosteds- eller samværsforelder. Arbeidet ferdigstilles våren 2011.

Det er etablert fem regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Fire av sentrene er administrativt lagt under de regionale helseforetakene, og ett under Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør. Sentrene har blant annet fått som oppgave å veilede hjelpeapparatet direkte og å etablere nettverk mellom relevante samarbeidsparter innenfor hver region.

Mer informasjon

- ung.no
- www.rvts.no
- www.nkvts.no
- www.buudir.no

Krisesentertilbud og støttesentre mot incest

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og politidepartementet

I 2009 bodde mer enn 1700 barn på et av landets 50 krisesentre. Over halvparten av disse barna var under skolealder. Gjennom lov om kommunale krisesentertilbud (Krisesenterlova), som trådte i kraft 1. januar 2010, er krisesentertilbudet for barn styrket. I loven presiseres det at barn er egne brukere av krisesentertilbudet. Loven skal sikre barn, kvinner og menn som er ofre for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, et godt og helhetlig krisesentertilbud over hele landet.

Landets 20 støttesentre mot incest og seksuelle overgrep gir råd, støtte og veiledning til personer som tidligere har vært utsatt for incest eller seksuelle overgrep og pårørende til

utsatte barn. Sentrene tilbyr blant annet deltakelse i selvhjelpsgrupper og er et viktig supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Sentrene er lavterskeltilbud uten krav til henvisning.

Mer informasjon

- www.buudir.no
- www.krisesenter.com
- www.norskkrisesenterforbund.no
- www.fmso.no
- *Retningslinjer for statstilskudd til incestsentre og voldtektssentre, rundskriv Q-22/2010*

Etablering av barnehus

Justis- og politidepartementet

Regjeringen vil sørge for en bedre koordinering av hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitne til slikt. Derfor besluttet regjeringen at tilbud om barnehus skulle gis i hver helseregion. Barnehuset er et tilbud som skal gi helhetlig hjelp og omsorg til barn som har vært utsatt for overgrep som nevnt ovenfor. Huset skal være utstyrt for gjennomføring av dommeravhør og medisinske undersøkelser av barna som har vært utsatt for overgrep og rom for samtale/terapi. Barnehusene er også viktige for å styrke kompetansen til dem som arbeider med barn og bedre samarbeidet mellom etater i forbindelse med overgrepssaker, samt gi råd og veiledning til foreldre og andre pårørende. Barnehus finner vi i byene Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Oslo og Stavanger.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.barnehuset.com

Bedre beskyttelse av barn som bruker Internett

Justis- og politidepartementet

Justis- og politidepartementet har på nordisk plan tatt initiativ til å styrke vernet av barn og unge med sikte på å hindre at de utsettes for internettrelaterte overgrep. Det nordiske politisamarbeidet er styrket ved at Danmark, Finland, Norge og Sverige har gjennomført en felles nordisk aksjon, rettet mot personer som via Internett deler bilder og film som viser seksuelle overgrep mot barn. Spaning på nettet skal utvikles.

Det å gjøre politiet synlig på nettet, samt å undervise moderatorene, har bidratt til at overgriperne synes å ha valgt andre arenaer enn Internett. På nordisk plan skal det etableres tekniske løsninger og ordninger som gjør det mulig for brukerne å gi tips om overgrep mot barn direkte fra Internett («Rød knapp»).

Politipatruljering på nett: Satsingen for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn blir videreført også i 2011. Nettet skal ikke være noe «lovløst» område. Som et ledd i dette arbeidet «patruljerer» politiet på nettet (også kalt «politistasjon på nett») og kartlegger og følger opp lovbrudd som relaterer seg til seksuelle overgrep.

Interpols billedatabase over misbrukte barn: Regjeringen har tidligere bidratt økonomisk til Interpols arbeid for å forebygge

og bekjempe seksuelle overgrep mot barn, samt bidra til å identifisere barn som har vært utsatt for slike overgrep, med sikte på at de kan få hjelp. Dette har gitt norsk politi tilgang til en database som inneholder store mengder bilder av ofre for overgrep, noe som gjør politiets arbeid enklere.

Tipslinje ved Kripos: Kripos har en tipslinje der det kan gis opplysninger om seksuelle overgrep og bilder som viser slike overgrep mot barn. Kripos behandler tips og vurderer om de strider mot bestemmelsene i straffeloven.

Mer informasjon

- www.politi.no
- www.tips.kripos.no
- Tipstelefon: 09989

HANDLINGSPLANEN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

Justis- og politidepartementet

Vold mot kvinner og barn i nære relasjoner er svært alvorlig kriminalitet, og er et stort og omfattende samfunnsproblem. I regjeringens politiske plattform for perioden 2009–2013 (Soria Moria II) fastholder regjeringen at den vil fortsette å forbedre innsatsen mot vold mot kvinner og barn og «sørge for en bedre koordinering av hjelpeapparatet slik at mennesker som blir berørt av alvorlig kriminalitet lettere kan få den hjelpen de trenger». Videre fremgår det at «arbeidet med å beskytte barn skal gis høy prioritet, dette gjelder også når barn er vitner til vold og overgrep».

Justis- og politidepartementet utarbeidet i 2007 i samarbeid med berørte departement en handlingsplan for å bekjempe

vold i nære relasjoner. Den gjelder for perioden 2008 til 2011. Som et tiltak i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner har Bufdir fått i oppdrag å utvikle et prøveprosjekt for videregående skole med særlig fokus på familierelasjoner, kommunikasjon og konflikthåndtering. Prosjektet utvikles som et samarbeid mellom familievern og skole, og skal tilbys videregående skoler.

Mer informasjon

- *Vendepunkt, mot vold i nære relasjoner (2008–2011), handlingsplan G-0398*
- www.bufdir.no

FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER
Artikkel 34:

SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSLEMLESTELSE

Innsats mot tvangsekteskap

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008–2011) inneholder 40 tiltak mot tvangsekteskap. Tiltakene rettes både inn mot forebygging og beskyttelse av de som utsettes for slike overgrep. Regjeringen vil videreføre bruken av over 70 millioner kroner til tiltak mot tvangsekteskap i 2011.

Det er blant annet etablert en ordning med 30 minoritetsrådgivere som arbeider forebyggende mot tvangsekteskap i videregående skole og 5 integreringsrådgivere som arbeider forebyggende mot tvangsekteskap ved utenriksstasjoner i områder som har betydelig utvandring til Norge, og hvor tvangsekteskap forekommer. Minoritets- og integreringsrådgiverne er ansatt i Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Kompetanseteamet mot tvangsekteskap videreføres også som rådgivningsinstans for førstelinjetjenesten. IMDi har det administrative og koordinerende ansvaret for teamet.

Frivillige organisasjoner har lenge vært viktige i kampen mot tvangsekteskap. Fra 2008 er det opprettet et nytt tilskudd for å mobilisere frivillig sektor og trekke veksler på deres erfaringer, jf omtale i kapittel 4 under støtte til innvandrersamfunnsorganisasjoner og frivillig virksomhet.

Det statlige barnevernet skal etablere et tilpasset boligtilbud for unge under 18 år i hver region. Dette arbeidet skal bli

fullført innen 2011. Videre skal det etableres trygghetsklarte og kvalitetssikrede fosterhjem som skal prioritere unge som blir utsatt for vold og tvangsekteskap. Det statlige barnevernet skal også opprette forsterkede fosterhjem i hver av de fem regionene for denne gruppen innen 2011.

Mer informasjon

- www.tvangsekteskap.no
- www.imdi.no
- www.bufetat.no

Innsats mot kjønnslemlestelse

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Kjønnslemlestelse av jenter er et alvorlig overgrep som strider mot grunnleggende menneskerettigheter som ikke-diskriminering, retten til privatliv og retten til helse. Intensjonen med lov mot kjønnslemlestelse av kvinner er å gi en klar markering av norske myndigheters avstandtagen til kjønnslemlestelse av kvinner og jenter. I 2004 kom et tillegg i loven som gir navngitte yrkesgrupper plikt til å avverge en kjønnslemlestelse. Regjeringen lanserte 5. februar 2008 en ny handlingsplan mot kjønnslemlestelse.

Mer informasjon

- *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008–2011*, Q–1138

TILTAK MOT MENNESKEHANDEL

Justis- og politidepartementet

Regjeringens mål er å bekjempe alle former for menneskehandel. Barn som er ofre for menneskehandel har særskilte behov for beskyttelse og bistand, og de skal sikres tilrettelagt oppfølging. I regjeringens handlingsplan *Stopp menneskehandelen* (2006–2009), var det lagt særlig vekt på innsats rettet mot barn.

En ny handlingsplan for perioden 2011–2014 er under utvikling. Planen vil videreføre innsatsen for å forebygge at barn utsettes for menneskehandel, og styrke vår bistand til mindreårige ofre. For nærmere beskrivelse av tiltakene i den nye handlingsplanen, se regjeringens hjemmesider.

Mer informasjon

- www.politi.no

6.4 STYRKING AV PSYKISK HELSEARBEID

Opptappingsplanen for psykisk helse 1998–2008 hadde som formål å utvikle en kvalitativ og kvantitativ bedre tjeneste for mennesker med psykiske lidelser. Planen ble avsluttet i 2008, men regjeringen har i sitt budsjett for 2011 lagt opp til en videreføring av satsingen på psykisk helsearbeid i kommunene. Ett av målene i opptappingsplanen for psykisk helse var å styrke psykisk helsevern for barn og unge. Om lag 5 % av barn og unge i Norge får behandling i det psykiske helsevesenet for barn og unge (BUP).

Hjelp til barn og unge med psykiske lidelser skal primært gis fra poliklinikker og gjennom ambulant virksomhet. Hjelpen kan bestå av utredning, behandling og tilrettelegging av støttetiltak i barnets eget miljø. Samarbeid med viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig.

KOMMUNALE TJENESTER

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptappingsplanen for psykisk helse forutsatte en omfattende utbygging, kapasitetsøkning og effektivisering av spesialisthelsetjenesten, psykisk helsevern. For barn og unge innebærer dette en helhetlig tenkning og et bredt spekter av tiltak på tvers av sektorgrenser og forvaltningsnivåer. Målet med tjenestetilbudet er å fremme uavhengighet, selvstendighet og evne til å mestre eget liv. Regjeringen har i sitt budsjett for 2011 lagt opp til en videreføring av satsingen på psykisk helsearbeid i kommunene. I tillegg vil en rekke tjenesteutviklings tiltak i kommunal sektor fortsatt følges opp gjennom statlige stimuleringstilskudd.

Fylkesmennenes rådgivere innen kommunalt psykisk helsearbeid vil videreføre sitt arbeid med å følge opp sektoren også i 2011. Arbeidet med kommunalt arbeid for barn og unges psykiske helse skal bygge på intensjonene i St.meld. nr. 47 (2008–2009) *Samhandlingsreformen* med fokus på det kommunale ansvaret for forebygging.

Ordningen med lønnstilskudd til kommunene for å stimulere høyskoleutdannet personell til å ta tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge er viktig både for psykisk helse- og rusarbeidet. For å styrke kompetansen på barn og unges psykiske helse i kommunal sektor videreføres ordningen i 2011.

**FNs KONVENSJON OM
BARNETS RETTIGHETER**
Artikkel 35:

BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

TILTAK FOR KOMPETANSEHEVING OM PSYKISK HELSE

Helse- og omsorgsdepartementet

Det er igangsatt tiltak for økt kompetanse om barn og unge med psykiske lidelser, spesielt gjennom opprettelsen av regionsentre for barn og unges psykiske helse (RBUP) i alle helseregionene. Hovedoppgaver for regionsentrene er forskning, utviklingsarbeid, veiledning og undervisning. Samarbeid med barnevernets utviklingssentre (BUS) samt andre kompetansemiljøer som arbeider med barn vektlegges. Sentrene er rettet mot både kommunale tjenesteområder og spesialisthelsetjenesten, og står for en betydelig forskning og utdanningskapasitet som er av stor betydning for utviklingen av det psykiske helsetilbudet for barn og unge.

Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samarbeider om sammenslåing av Regionsentre for barn og unges psykiske helse og Barnevernets utviklingssentre. Bakgrunnen for sammenslåingen er å styrke den tverrfaglige kompetansen i tjenestene, samt bedre det tverrsektorielle samarbeidet. Departementene tar sikte på å gi de nye sentrene felles oppdragsbrev i 2011.

Mer informasjon

- www.rbup.no

Ventetidsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet

Helse- og omsorgsdepartementet

Ventetidsgaranti i spesialisthelsetjenesten for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet innebærer at ingen skal vente mer enn 10 virkedager på vurdering av rett til nødvendig helsehjelp. Dersom slik rett blir gitt, skal ingen vente mer enn maksimalt 90 dager (65 virkedager) før behandling senest blir iverksatt.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Psykisk helsevern for barn og unge – veileder for poliklinikker

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet har utarbeidet en veileder for poliklinikker i psykisk helsevern for barn og unge. I veilederen klargjøres muligheten til å beholde behandler i psykisk helsevern for barn og unge også etter fylte 18 år. De regionale helseforetakene skal legge til rette for at unge med tilbud innenfor psykisk helsevern for barn og unge kan beholde sin behandler inntil fylte 23 år.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

INNSATS MOT SELVMORD

Helse- og omsorgsdepartementet

Det registreres årlig om lag 550 selvmord i Norge. I tillegg kommer et ukjent antall selvmordsforsøk. Selvmordsraten har holdt seg relativt stabil de senere årene. Det overordnede målet for arbeidet er å redusere antall selvmord og selvmordsforsøk, og å bedre livskvalitet og omsorg for alle som blir berørt av selvmordsatferd.

Strategien *Satsingsområder og tiltak innen selvmordsforebygging 2009–2012* danner grunnlaget for det nasjonale selvmordsforebyggende arbeidet i perioden og vektlegger tiltak for å bedre nasjonal statistikk, identifisering og vurdering av tiltak mot spesielle risikogrupper, intervensjonstiltak med effektvurdering og hjelp til etterlatte etter selvmord.

Helsedirektoratet ga i 2008 ut Nasjonale retningslinjer for forebygging av selvmord i psykisk helsevern. For kommunal sektor er det særlig viktig å styrke den generelle kunnskapen og kompetansen hos ansatte i kommunen, som fastlege, psykologer, lærere, ansatte ved helsestasjons-, skolehelse- og omsorgstjenestene. Helsedirektoratet vil i samarbeid med Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging og i samarbeid med andre relevante aktører utarbeide veiledende materiell om selvmordsforebygging til kommunale tjenester og veileder for etterlatte etter selvmord.

Mer informasjon

- www.selvmondsforebygging.no
- www.helsedirektoratet.no
- www.fhi.no

6.5 BARN OG UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Målet med *Strategiplan for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne* er å gi en oversikt over strategier og tiltak som skal bedre barnas og familienes totale situasjon. Bedre koordinering av tjenester er et sentralt mål i planen. Planen er nå til revidering.

UNIVERSELL UTFORMING OG ØKT TILGJENGELIGHET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Norge universelt utformet 2025 – regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009–2013 skal støtte gjennomføring av nytt lovverk på området og stimulere til nytenkning i utforming av produkter, tjenester, byggverk og uteområder slik at alle, uten hensyn til funksjonsevne kan benytte dem på en likestilt måte. Prioriterte innsatsområder er uteområder/planlegging, bygninger, transport og IKT. Ulike forvaltningsnivå, organisasjoner, offentlige og private instanser er målgruppe for planen. Tiltak i handlingsplanen er blant annet rettet mot å bedre barn og unges muligheter

innenfor utdanning og i dagliglivet. Totalt ble det i 2010 bevilget 18,5 millioner kroner til stimulerings tiltak. For 2011 er det bevilget 20,5 millioner kroner.

Mer informasjon

- *Norge universelt utformet 2025 – regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet (2009–2013) Q–1159*
- www.ldo.no
- www.ungefunksjonshemmede.no

Tiltak for å bedre situasjonen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Gjennom TaKT-programmet har alle kommuner fått kurs- og opplæringstilbud for å forbedre de kommunale tjenestene til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Pilotprosjektet *Familieveiviser* utvikler modeller som sikrer at barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier får individuelt tilpasset, koordinert og helhetlig tjenestetilbud. Prosjektet ble avsluttet i 2010. Det er foretatt en underveis-evaluering, og en sluttrapport skal utarbeides innen april 2011.

Det er etablert lærings- og mestringssentre ved en rekke sykehus. Ved flere av sentrene er det etablert tilbud til familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fra 2010 overtatt driften av nettstedet familienettet.no. Kurstilbudet *Hva med oss?* er et landsdekkende tiltak for samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne.

Mer informasjon

- www.mestring.no
- www.familienettet.no
- www.helsedir.no/takt
- www.bufetat.no

Opplæring i tegnspråk for foreldre og sterkt tunghørte barn

Kunnskapsdepartementet

Barns rettigheter til opplæring i tegnspråk er nedfelt i opplæringsloven. Opplæringsprogrammet *Se mitt språk!* er et 40-ukers modulbasert tegnspråkopplæringsprogram for foresatte som har barn med hørselshemming. Opplæringen gis fra barnet er 0–16 år. Målet for undervisningen er at de foresatte skal;

- lære å kommunisere mest mulig uanstrengt og flytende med sine barn
- få innsikt i og forståelse for sitt barns tospråklighet
- få innsikt i døves kultur og historie
- få kunnskap om de rettigheter barnet med hørselshemming og familien har med hensyn til det offentlige hjelpeapparatet og skolesystemet

I forbindelse med foreldrenes tegnspråkopplæring gis et pedagogisk tilbud ved senteret for det hørselshemmede barnet og søsken. Tilbudet gjelder for søsken i førskolealder. Tegnspråkopplæring for foresatte er gratis. Senteret tilbyr også gratis kost og losji for deltakere som har lang reisevei.

Mer informasjon

- www.statped.no
- www.lovdato.no

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom

Arbeidsdepartementet

kap. 2650, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
513 052	510 000	555 000

Arbeidstakere som må være hjemme fra arbeidet på grunn av omsorg for sykt barn har rett til omsorgspenger i opptil 10 dager i året. Omsorgspenger ytes til og med det året barnet fyller 12 år og beregnes som sykepenge. Hvis man har mer enn to barn, ytes omsorgspenger i opptil 15 dager per år. Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til omsorgspenger til og med det året barnet fyller 18 år og utvides med 10 dager for hvert barn hvor dette medfører markert høyere risiko for fravær. Enslige forsørgere har rett til dobbelt antall dager.

Yrkesaktive foreldre med omsorg for barn under 18 år som har en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade kan motta pleiepenger. Pleiepenger kan også ytes når barnet er innlagt eller har vært innlagt i helseinstitusjon. Bortsett fra i startfasen av sykdommen eller i ustabile perioder, ytes ikke pleiepenger ved varig sykdom hos barnet. Dersom varig sykdom hos barnet fører til særlig tyngende omsorgsoppgaver, kan foreldrene kreve at kommunen treffer vedtak etter bestemmelse i sosialtjenesteloven, om at det settes i verk tiltak for å lette omsorgsbyrden. Ved pleie av barn med svært alvorlig fremadskridende sykdom kan foreldrene ha en kontinuerlig rett til pleiepenger fram til barnet fyller 18 år.

Mer informasjon

- www.nav.no

Tilskudd til ferie- og velferdstilbud for personer med nedsatt funksjonsevne

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Bevilgningen for 2011 på 9,5 millioner kroner tas over kap. 0847, post 70, og går til sommerleire for barn med særskilt store hjelpebehov som arrangeres av funksjonshemmedes

organisasjoner. 4,75 millioner rettes mot leire og idretts- og kulturarrangementer i regi av andre frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

● www.bufdir.no

GRUNN- OG HJELPESTØNAD, HJELPEMIDLER

Grunnstønad

Arbeidsdepartementet

kap. 2661, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 639 450	1 670 000	1 730 000

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2661, post 70 Grunnstønad som går til barn og unge under 18 år. I beregningene av regnskapstall og budsjett nedenfor for post 70, er det forutsatt at antall mottakere under 18 år som andel av samlet antall mottakere, samsvarer med utbetalingene til aldersgruppen som andel av samlede utbetalinger på posten. Med denne beregningen til grunn er det budsjettert med 215 mill. kroner til kap. 2661, post 70 i 2011.

Hjelpestønad

Arbeidsdepartementet

kap. 2661, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 712 593	1 715 000	1 790 000

Det foreligger ikke regnskapstall for hvor mye av utgiftene over kap. 2261, post 71 Hjelpestønad som går til barn og unge under 18 år. Det er stort sett bare personer i aldersgruppen under 18 år som kan motta forhøyet sats. Dette innebærer at hjelpestønadsutbetalingene til barn og unge er større enn deres andel av mottakerne av hjelpestønad skulle tilsi. Med en slik beregning lagt til grunn er det budsjettert med 1 022 mill. kroner til kap. 2661, post 71 i 2011.

FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER Artikkel 23:

FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

Grunnstønad kan gis til ekstraavgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett. Hjelpetønad gis kun når det foreligger et privat pleieforhold. Forhøyet hjelpetønad kan gis til barn under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpetønad.

Mer informasjon

- www.nav.no

Hjelpemidler – bedring av funksjonsevnen

Arbeidsdepartementet

Personer som på grunn av sykdom, skade, eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne, kan ha rett til stønad. Til personer under 26 år kan det ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også ytes til spesial- eller ekstrapstyr i forbindelse med lek eller sportsaktiviteter.

Arbeids- og velferdsetaten har tre landsdekkende kompetansesentre på hjelpemiddelområdene IKT og bil. Disse gir blant annet støtte til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Enhetene gir veiledning til familier og hjelpeapparatet der barnet har kommunikasjons- og bevegelsesvansker på grunn av hjerneskade eller kombinerte syns- og hørselshemninger.

Barn og unges deltakelse på ulike arenaer er viktig for oppvekst, lek og læring. Det gjelder ikke minst for barn med funksjonsnedsettelse som kan ha behov for hjelpemidler og tilrettelegging for å finne seg til rette både hjemme, i barnehage, skole og fritid.

Habilitering

Helse- og omsorgsdepartementet

Habilitering skal bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne får muligheter til deltagelse i samfunnet på egne premisser. Kommunen har et primæransvar for rehabiliterings- og habiliteringstilbudet til den enkelte. Spesialisthelsetjenesten skal fungere som et supplement, i tillegg til å yte spesialiserte tjenester.

Handlingsplan for habilitering av barn og unge skal bidra til å styrke helse- og omsorgstjenestens innsats overfor barn, unge og unge voksne med funksjonsnedsettelse. Likeverdighet i tilbudet skal stå sentralt, og både kommunen og spesialisthelsetjenesten er omfattet av handlingsplanen.

Mer informasjon

- *Forskrift om habilitering og rehabilitering* (www.lovdata.no)
- *Habilitering av barn og unge*, handlingsplan IS-1692
- *Veileder i habilitering av barn og unge*, IS-2614
- *Knutepunkt for koordinering – koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering i fem kommuner*, IS-1841 (www.helsedirektoratet.no)
- www.helsedirektoratet.no

Individuell plan

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til individuell plan. Det vises til nærmere omtale under kap. 6.2.

Kommunale tjenester

Helse- og omsorgsdepartementet

Praktisk bistand – herunder brukerstyrt personlig assistanse, støttekontakt og avlastning er en del av kommunenes hjelpe-tilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Familieveiviserprosjektet ble avsluttet i 2010. Erfaringer og ressurser vil bli videreført og sett i sammenheng med Kompetanseløftet 2010 under Omsorgsplan 2015 og Samhandlingsreformen.

Det er oppnevnt et offentlig utvalg som skal se på ytelser for pårørende som yter omsorg som erstatter kommunale tjenester.

Mer informasjon

- www.helsedirektoratet.no

Kapittel 7

ETABLERING, BOLIG OG ARBEID

Etableringsfasen er viktig for hvordan ungdom klarer seg senere i livet, både på bolig- og arbeidsmarkedet. De fleste ungdommer greier disse overgangene godt, men det er nødvendig at samfunnet tilrettelegger støtte, oppfølging og hjelp til de som har behov for det.

Regjeringen prioriterer vanskeligstilte unge innenfor Husbankens låne- og tilskuddsordninger. I 2011 er lånerammen i Husbanken 15 mrd. kroner og startlån har førsteprioritet.

Regjeringens visjon er at alle skal ha muligheten til å delta i arbeidslivet, og at ungdom ikke skal bli stående lenge utenfor arbeid eller utdanning. Regjeringen prioriterer arbeidsledig ungdom gjennom videreføring av *ungdomsgarantien* for ungdom under 20 år, og gjennom *oppfølgingsgarantien* for arbeidssøkere i alderen 20–24 år. Hovedfokuset i *oppfølgingsgarantien* er aktiv jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. I tillegg innførte regjeringen fra 2009 en *tiltaksgaranti* som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for aldersgruppen 20–24 år. I 2011 vil Arbeidsdepartementet og Kunnskapsdepartementet arbeide for et styrket samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten og NAV i oppfølgingen av ungdom i alderen 16–21 år, for i større grad å hindre at ungdom faller ut av utdanning og arbeidsliv.

Gjennom satsingen på ungdom og entreprenørskap ønsker regjeringen at ungdom selv skal kunne skape sin egen arbeidsplass, i tilknytning til lokalt næringsmiljø. En viktig del av satsingen på unge etablerere er entreprenørskap i utdanningen.

ENTREPRENØRSKAP OG ETABLERING

Ungt Entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet

Bevilgningen til Ungt Entreprenørskap skal bidra til entreprenørskap i opplæring og undervisning. Aktivitetene som tilbys av UE skal stimulere til entreprenørskap gjennom utvikling av personlige egenskaper og bidra til kunnskap om hvordan en bedrift kan etableres. Gjennom opplæring i entreprenørskap skal UE gi barn og ungdom forståelse for betydningen av verdiskaping i næringslivet. Det er utviklet en rekke programmer for alle klassetrinn i grunnopplæringen. De som er mest utbredt i skolen er konseptene Elevbedrift for grunnskolen og Ungdomsbedrift for videregående skole.

Ungt entreprenørskap på matområdet: Landbruks- og matdepartementet har samarbeidsavtale med organisasjonen Ungt Entreprenørskap. Avtalen omfatter planlegging, drifting og avvikling av ungdomsbedrifter på matområdet i regi av utvalgte videregående skoler i alle fylker. Det er lagt til grunn at det skal brukes lokale råvarer, lokal matkultur og at en samarbeider med de regionale kokke-laugene, med virkemiddelapparatet samt bøndernes egne organisasjoner. Opplegget resulterer i NM i ungdomsbedrifter, hvor Gastronomiprisen tildeles Åres Ungdomsbedrift på matområdet.

Mer informasjon

- www.ungdomsbedrift.no
- www.norge.no
- www.ue.no

Ung Gründer (inkludert mentorordning for unge)

Kommunal- og regionaldepartementet

Saldert budsjett 2010	Saldert budsjett 2011
12 mill. kr	17. mill. kr
+ 4 mill. kr til Nord-Norge	+ 4 mill. kr til Nord-Norge

Innovasjon Norge (IN) administrerer ordningen. Målgruppen er unge mellom 18 og 35 år. Det er en todeling i tilbudet fra IN:

- Kultur- og infrastrukturtiltak rettet mot unge mennesker. Dette er i 2010 en satsing på entreprenørskap blant studenter i høyere utdanning. 13 høyskoler har fått midler til infrastrukturtiltak, som Gründerpub, idékonkurranser, veiledning av gründere og arbeid med innovasjonsprosjekt sammen med næringsliv.
- Realisering av unge etablereres vekstpotensial. I 2010 ble det lansert en mentorordning for unge, med mål om at den i løpet av noen år skal bli landsdekkende.

I tillegg vil Ung gründer gjennomføre og støtte enkelte nasjonale arrangementer som bidrar til å sette entreprenørskap på dagsorden blant unge. IN jobber også å gjøre tjenester og programmer mer tilgjengelige for unge.

Praktikantordningen i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Innenfor rammen til bygdeutviklingsmidler i fylkene kan fylkesmannen sette av midler til en praktikantordning. Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering, slik at man når landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Hovedmålgruppen er ungdom som ellers ville ha hatt vansker med å skaffe seg praksis for videre arbeid eller utdanning innen landbruket. Nedre aldersgrense er 16 år.

Rekruttering til utdanning og yrke i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1150, post 50 (i 1000 kroner):

Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
24 500	20 000

Landbruks- og matdepartementet jobber for å fremme rekrutteringen til landbruket. Kunnskap og kompetanse er en nøkkelfaktor for landbrukets framtidige konkurranseevne, og det er behov for å bedre rekrutteringen til mange yrker innen grønn sektor. Den samlede satsingen for å fremme rekruttering til landbruket inneholder følgende elementer:

- økt tilskudd til generasjonsskifte til personer under 35 år,
- igangsetting av et treårig prosjekt på til sammen 4,5 mill kroner (budsjett 2010) for å styrke rekrutteringen til landbruksutdanning,
- fylkeskommunenes ansvar for rekruttering, kompetanseheving, likestilling og etterutdanning i landbruket videreføres med 20 mill. kroner i 2011,
- ungdom prioriteres ved kjøp av nyetableringskvote for melk.

Mer informasjon

- Prop. 133 S (2009–2010) *Om jordbruksoppgjøret 2010*

Bygdebygger

Landbruks- og matdepartementet

Formålet med prosjektet er å styrke bygdene gjennom unge idérike næringsutviklere, en enklere gjennomføring fra idé til næring, og sette bygder og bygdebyggere på den nasjonale dagsorden.

Prosjektet er styrt av Innovasjon Norge, og Landbruks- og matdepartementet bidrar til prosjektet med øremerkede midler fra de sentrale bygdeutviklingsmidlene. Prosjektet skal tilrettelegge for at bygdeungdom med skaperkraft, engasjement og tiltakslust skal få en enklere gjennomføring fra idé til næring, og øke antall unge næringsetablerere. Prosjektet oppfordrer kommuner over hele landet til å utnevne lokale bygdebyggere. Kommuner med under 10 000 innbyggere, og som har hatt en negativ folketilvekst, er spesielt inviterte.

Mer informasjon

- www.innovasjonnorge.no

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

kap. 1138, post 70:

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
250 000	250 000	250 000

Slipp oss til – ungdom inn i landbruket er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Natur og Ungdom og Norges Bygdeungdomslag. Prosjektet arbeider for å skape økt bosetting på bygdene med utgangspunkt i ledige gårdsbruk og småbruk. Dette gjør de gjennom å få ledige bruk ut på salg, og ved å drifte nettsiden www.gardsbruk.no. Landbruks- og matdepartementet støtter prosjektet gjennom organisasjonsstøtte for 2011.

Mer informasjon

- www.gardsbruk.no

BOLIGETABLERING

Studentboliger

Kunnskapsdepartementet

kap. 270, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
243 057	227 882	234 946

Tilskudd til studentboligbygging skal sikre at det bygges studentboliger og sikre en rimelig boligsituasjon for studenter. Studentboliger skal være et supplement til det private boligmarkedet. Husbanken forvalter tilskuddsordningen på vegne av departementet, samt gir samskipnadene råd og veiledning i forhold til studentboligprosjektene. Kunnskapsdepartementet legger opp til å fordele tilsagn om tilskudd til omlag 1 000 hybelenheter i 2011.

Mer informasjon

- www.husbanken.no

Startlån

Kommunal- og regionaldepartementet

Startlån skal tildeles kommuner for videre utlån, og skal bidra til å skaffe og sikre egnede boliger for unge og vanskeligstilte på boligmarkedet. Lånet skal være et finansieringstilbud for boligtiltak som vanligvis ikke gis lån i ordinære kredittinstitusjoner.

Startlån skal gå til personer som har problemer med å etablere seg i egen bolig eller som har problemer med å bli boende i boligen. Det er kommunene som tildeler lånet. Retningslinjer og praksis kan variere noe fra kommune til kommune. Startlån gis til kjøp, utbedring, oppføring og refinansiering av bolig. Lånet kan finansiere hele boligkjøpet eller være topplån der andre gir grunnfinansieringen. Søknad om startlån sendes til den kommunen som lånesøker ønsker å bosette seg i.

Kommunene utbetalte 7 868 startlån i 2009, det er 1 321 flere enn året før. Om lag 60 % av lånene gjaldt unge førstegangs bolig-

etablerere. Om lag 61 % av dem som mottok startlån i 2009 var enslige med og uten barn.

Mer informasjon

- www.husbanken.no
- www.startlan.no

Tilskudd til utleieboliger

Kommunal- og regionaldepartementet

kap. 581, post 76*

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
-	-	428 800

* Tilskuddsordningen er skilt ut fra post 75 Boligtilskudd til etablering, tilpasning og utleieboliger.

Boligtilskuddet skal bidra til å skaffe og sikre egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. En betydelig del av tiltaket er viktig da svært mange av boligene er til familier med barn. Tilskudd til utleieboliger gis til prosjekter som kan vare over flere år, og posten har et budsjetteringssystem med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning.

Innsats mot bostedsløshet blant unge

Kommunal- og regionaldepartementet

Bostedsløse defineres som personer som mangler tak over hodet kommende natt (uteliggere), eller som er henvist til akutt eller midlertidig boalternativ (inkludert hos venner, kjente eller slektninger) eller som er i institusjon eller under kriminalomsorgen og skal utskrives/løslates innen to måneder og ikke har egen eid eller leid bolig.

Bostedsløshet er en situasjon som ofte krever bistand fra ulike offentlige instanser for å kunne løses. Samordning og forankring av tiltak er derfor viktig i arbeidet med å bekjempe bostedsløshet. Husbanken har det statlige koordineringsansvaret.

En kartlegging fra Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) viser at antall bostedsløse har økt fra 5 500 i 2005 til 6 100 i 2008, jf. (NIBR-rapport 2009:17). Det har vært en økning av unge bostedsløse under 24 år. Unge bostedsløse står ofte uten utdanning og arbeid, og mange har psykiske problemer og rusproblemer.

Ungdom i overgang fra barnevernstiltak og andre vanskeligstilte ungdommer skal få hjelp til å skaffe seg boliger med nødvendig oppfølging. Husbanken skal prioritere denne

målgruppen i sitt videre arbeid og har allerede satt i gang en egen ungdomssatsing sammen med en rekke andre statlige etater og direktorater. Flere av virkemidlene som Husbanken forvalter er viktige i arbeidet med å forebygge og bekjempe bostedsløshet. Blant annet kan boligtilskudd til utleieboliger bidra til å skaffe flere utleieboliger, og bostøtten fungerer som sikkerhetsnett for å beholde boligen. Det boligsosiale kompetansetilskuddet er viktig for å finne gode løsninger i dette arbeidet.

ALLE SKAL GIS MULIGHET TIL Å KOMME I ARBEID

Unge i aldersgruppen 20–24 år hadde ved utgangen av oktober 2010 en ledighet på 4,7 prosent. Dette er en økning på 3 prosent i forhold til samme tid året før. 20–24 åringer har høyere ledighet enn andre aldersgrupper, men har ikke opplevd en sterkere økning enn andre det siste året. Ledigheten for personer under 20 år har også steget noe, men er fortsatt betydelig lavere enn for den øvrige befolkningen. Ved utgangen av oktober 2010, var den registrerte ledigheten på 2,7 prosent for arbeidsstyrken i alt.

Arbeids- og velferdsetatens garantier og tilbud

Arbeidsdepartementet

Hovedtilbudet til ungdom under 20 år er videregående opplæring i fylkeskommunal regi. Arbeids- og velferdsetatens rolle overfor ungdom er å få til en rask overgang til arbeidslivet, ved å bistå i overgangen mellom skole og arbeid. *Ungdomsgarantien*, som sikrer ungdom under 20 år uten skoleplass eller arbeid tilbud om arbeidsmarkedstiltak, videreføres også i 2011.

I statsbudsjettet for 2011 videreføres også en *oppfølgingsgaranti* overfor unge arbeidssøkere i alderen 20–24 år, som har vært

helt ledige de siste tre månedene eller lenger. Hovedfokuset i oppfølgingsgarantien er aktiv jobbsøking, egenaktivitet og motivasjon. Oppfølgingen skal tilpasses den enkeltes forutsetninger og behov, med sikte på raskest mulig overgang til arbeid eller utdanning. I tillegg videreføres *tiltaksgarantien* som skal sikre tilbud om arbeidsmarkedstiltak for 20–24 åringer som har vært sammenhengende ledige i seks måneder eller mer.

Samarbeidet med den fylkeskommunale oppfølgingstjenesten er viktig for Arbeids- og velferdsetatens tilbud til ungdom. Oppfølgingstjenesten koordinerer tiltak for å få ungdom som av ulike grunner faller ut av videregående skole, tilbake i opplæring. Ungdom som har droppet ut av skolen og oppsøker Arbeids- og velferdsetaten, får vanligvis først informasjon om arbeidsmarkedet, veiledning og avklaring av interesser og forutsetninger, samt formidlingsbistand. Hvis utsiktene til arbeid er små, vurderes tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Arbeids- og velferdsetatens tilbud om tiltak og tjenester er basert på den enkeltes behov. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv, eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten eller opplæringsmyndighetene. I størst mulig grad skal ungdom tilbys kombinerte opplegg med arbeidspraksis og videregående opplæring.

I 2011 vil Arbeidsdepartementet og Kunnskapsdepartementet arbeide for et styrket samarbeid mellom Oppfølgingstjenesten og NAV i oppfølgingen av ungdom i alderen 16–21 år, for i større grad å hindre at ungdom faller ut av utdanning og arbeidsliv.

Arbeidsrettede tiltak

Arbeidsdepartementet

Arbeidsrettede tiltak nyttes for å fremme overgang til sysselsetting, redusere ledigheten og motvirke utstøting gjennom å styrke deltakernes kompetanse, arbeidsevne og mulighet for ordinært arbeid. Arbeids- og velferdsetaten har et bredt spekter av arbeidsrettede tiltak som skal bidra til å styrke den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. Nedenfor følger en oversikt over de tiltakene som er mest brukt overfor ungdom:

Avklaring: Tiltaket avklaring kan gis til personer med eller uten et eksisterende arbeidsforhold, som har behov for mer omfattende avklaringsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøker kan få veiledning og bistand til å kartlegge hvilke muligheter den enkelte har til å skaffe seg et passende arbeid, samt bistand til å prøve ut sin arbeidsevne. Avklaring kan foregå hos tiltaksarrangører NAV har avtale med, eller på en ordinær arbeidsplass med bistand fra en tiltaksarrangør.

Arbeidspraksis: Tiltaket skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å prøve ut den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet, og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Det skal utarbeides en plan for den enkelte deltaker. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Opplæring-AMO: Opplæring organisert som arbeidsmarkeds-kurs skal bidra til å kvalifisere arbeidssøkere til ledige jobber. Målgruppen er arbeidssøkere med lave formelle kvalifikasjoner. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år. AMO-kurs kan også nyttes i mer praksisnær retning, med sikte på å gi bedre læringsmuligheter for unge og andre med betydelige arbeidshindre.

Lønnstilskudd: Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Dette skal oppnås ved å gi arbeidsgivere kompensasjon i form av tidsbegrenset lønnstilskudd dersom de ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår, med sikte på et varig arbeidsforhold. Tiltaksdeltakerne skal utføre ordinære oppgaver i en offentlig eller privat virksomhet. Det pågår også et forsøk med tidsubestemt lønnstilskudd for personer med varig og vesentlig nedsatt arbeidsevne. Ordningen skal bidra til å forebygge uførepensjonering.

Oppfølging: Tiltaket oppfølging kan gis til personer med eller uten et eksisterende arbeidsforhold, som har behov for mer omfattende formidlings- og oppfølgingsbistand enn det NAV kan tilby. Arbeidssøker kan få praktisk bistand og oppfølging både i jobbsøkningsfasen og i startfasen av ordinært arbeid, og om nødvendig få hjelp med tilrettelegging av arbeidssituasjonen.

Tiltak for ungdom med nedsatt arbeidsevne: Personer med nedsatt arbeidsevne som har behov for arbeidsrettet bistand, har i prinsippet tilgang til alle arbeidsrettede tiltak. Tiltakene *arbeid med bistand* og *arbeidspraksis i skjermet virksomhet* er aktuelle tiltak for ungdom med stort behov for personlig oppfølging.

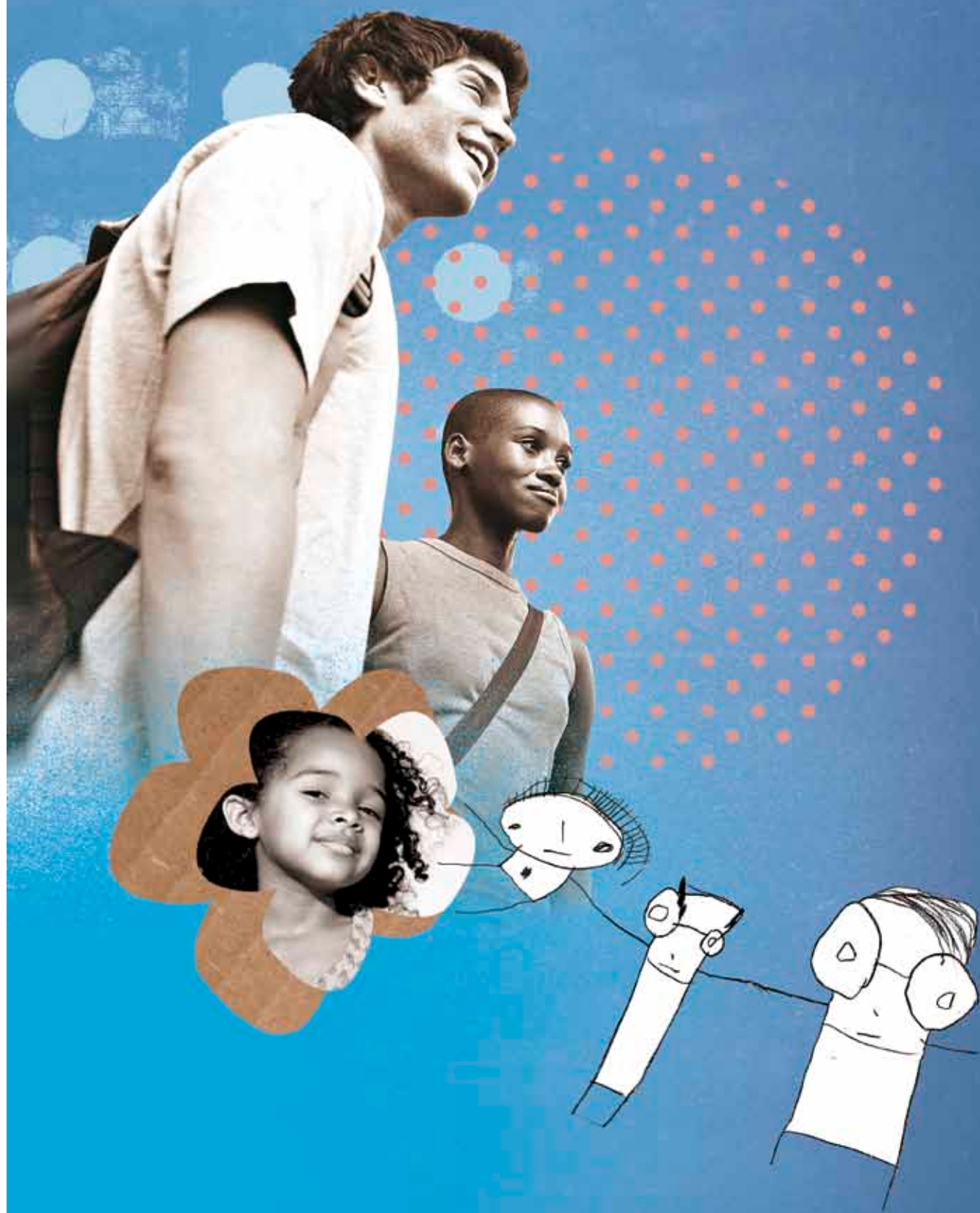
Jobbskappingsprosjekter: Tilskudd til jobbskappingsprosjekter skal bidra til etablering av egen virksomhet og bedre sysselsettingsmulighetene for arbeidsledige og yrkeshemmede. Unge mellom 20 og 24 år er en prioritert målgruppe ved utlysning av jobbskappingsmidler.

Yrkesprøving: Yrkesprøving er en metode for vurdering og dokumentering av realkompetanse. Registrerte arbeidssøkere og nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra henholdsvis Arbeids- og velferdsetaten, eller kommunen. Blant målgruppen er også ungdom som har yrkeskompetanse som ikke er dokumentert gjennom fullført utdanning.

Mer informasjon

● www.nav.no

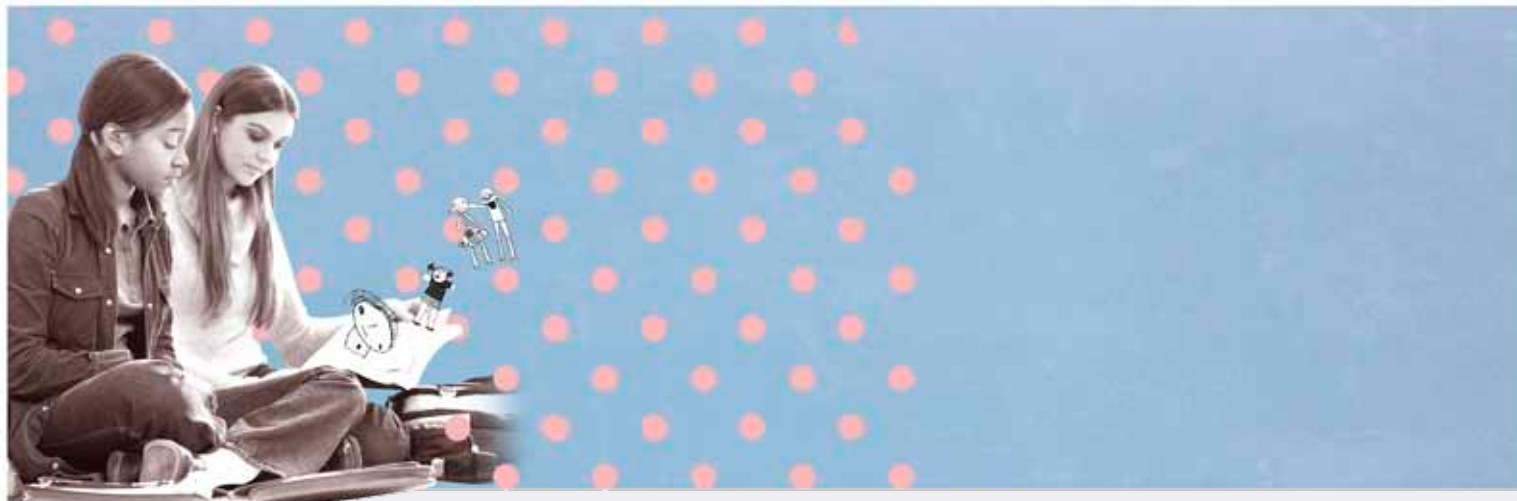
Kapittel 8

INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND

Globaliseringen stiller oss overfor utfordringer som for eksempel spredning av sykdommer, menneskehandel, narkotika, katastrofer, terrorisme og klimaendringer. Verden er mer enn noen gang knyttet sammen informasjons- og kommunikasjonsmessig, noe ikke minst de unge påvirkes av. Dette betyr at barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg langt utover det lokale og nasjonale.

Vårt internasjonale engasjement vil komme til kort hvis vi ikke kan gi barn og unge muligheter til å bygge en bedre morgendag. De kan ikke bare være mottakere i programmer, de må være aktive deltakere i arbeidet med å definere og utføre det som skal gjøres. For å lykkes med dette, må de ha kunnskap om situasjonen i andre land, og selv vinne erfaringer fra samarbeid med barn og ungdom fra andre kulturer og miljøer.

Regjeringen arbeider aktivt for å nå FNs tusenårsmål om innen 2015 å halvere ekstrem fattigdom, tilby alle barn grunnutdanning og redusere barnedødeligheten. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår, og regjeringen har valgt å ta et særskilt ansvar for oppfyllelsen av de helserelaterte målene. I 2011 vil det bli lagt vekt på å styrke arbeidet for barns rettigheter og beskyttelse i prosesser knyttet til oppfølging av viktige FN-vedtak og anbefalinger.

8.1 INTERNASJONALT BARNE- OG UNGDOMSSAMARBEID

Det er viktig at barn og ungdom får erfaring fra internasjonalt samarbeid. Kunnskap og erfaringer fra forhold i andre land er nødvendig for å forstå og delta aktivt i et moderne samfunnsliv. Derfor er det nødvendig å legge til rette for at barn og ungdom får anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får styrket sin forståelse for andre lands sosiale og økonomiske forhold, språk, kultur og tradisjoner. Ulike former for utvekslinger over landegrenser og andre former for internasjonalt samarbeid for barn og unge er viktige virkemidler for å oppnå disse målene. Barn og ungdom må være aktive deltakere i arbeidet med å definere og gjennomføre tiltakene på dette området.

SAMARBEID I NORDEN OG NÆROMRÅDENE

Nordisk samarbeid

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Nordisk Ministerråds strategi for barn og unge i Norden fra 2010 er retningsgivende for den samlede aktiviteten. Ministerrådet driver overfor barn og unge. Nordisk barne- og ungdomskomite (NORDBUK) er et rådgivende og koordinerende organ i alle barne- og ungdomsspørsmål i Nordisk Ministerråd, og er satt sammen av myndighetsrepresentanter og ungdomsrepresentanter fra de nordiske landene og de selvstyrte områdene. NORDBUK arbeider i hovedsak med å legge til rette for unges egen organisering, stimulere til nye metoder for unges deltakelse og innvirkning i demokratiske prosesser. NORDBUK har en støtteordning på ca. 3 millioner DKK årlig til ungdomsarbeid rettet mot organisasjoner og ungdomsmiljøer. Målet med denne ordningen er å styrke barn og unges deltakelse i aktiviteter som dreier seg om kulturelle, politiske og sosiale spørsmål i Norden.

Ministerrådet for helse og sosiale spørsmål har et ansvar for at barn og unge synliggjøres i det nordiske samarbeidet på helse- og sosialområdet. I det nordiske samarbeidet har Embetsmannskomiteen for sosiale spørsmål et spesielt ansvar for temaer og spørsmål knyttet til utsatte barn og unge i Norden og i Nordens nærområder.

Mer informasjon

- www.norden.org

Østersjøregionen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Østersjørådet (CBSS) har 11 medlemsland: Den Russiske Føderasjonen, Polen, Tyskland, Litauen, Latvia, Estland, Finland, Sverige, Danmark, Island og Norge. Norge innehar formannskapet i denne gruppen fra 1.07.10. En ny handlingsplan for perioden 2009–2011 er undertegnet. Det er utarbeidet et eget formannskapsprogram med tre hovedprioriteringer; menneskehandel i et barneperspektiv er ett av dem.

BLD deltar i en ekspertgruppe for ungdomspolitisk samarbeid under Østersjørådet. Formålet er å utvikle det ungdomspolitiske samarbeidet i regionen og sikre informasjon og utveksling av kunnskap om ungdoms situasjon. Arbeidet i Østersjøregionen omfatter også et særlig samarbeid i forhold til utsatte barn og unge. Gjennom Expert Group for Cooperation on Children at Risk (EGCC) deler medlemslandene erfaringer og kunnskap.

Mer informasjon

- www.balticsea-youth.org
- www.childcentre.info

Nordområdestrategien

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Samarbeidet i Barentsrådet utgjør Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets viktigste bidrag til oppfølgingen av regjeringens nordområdestrategi. Norge vil ha formannskapet i Barentsrådet fra oktober 2011 og 2 år framover.

Barentsrådets arbeidsgruppe på det ungdomspolitiske området har blant annet etablert et kontor for informasjon og veiledning (Barents Youth Coordination Office – BYCO) i Murmansk. Kontorets hovedoppgave er å formidle kontakt mellom organisasjoner og ungdomsgrupper i regionen, informere om mulighetene til å finansiere felles prosjekter, aktiviteter og

utvekslinger mellom landene, være behjelpelig med gjennomføring av prosjekter og aktiviteter, spesielt med hensyn til visumsøknader.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er også medlem i Barentsrådets arbeidsgruppe for helse og sosiale spørsmål hvor Children and Youth at Risk in the Barents region (CYAR) er et delprogram under Barents helseprogram.

Mer informasjon

- www.barents.no

SAMARBEID I EU/EØS-OMRÅDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

EUs framtidige ungdomspolitikk

I rammeverket for EUs ungdomspolitikk (2010–2018) legges det større vekt på en tverrsektoriell tilnærming til ungdomspolitikken. Det er lagt vekt på at ungdomspolitikken i EU og medlemslandene skal være kunnskapsbasert. Gjennomføringen av forslaget skal bygge på den åpne samordningsmetoden. Norge vil, innenfor rammen av EØS-avtalen, bidra til oppfølging av EU nye ungdomspolitikk.

EU/EØS finansielle ordninger

Ordningen med finansiell stønad til de nye medlemslandene, som EFTA/EØS landene og Norge gir ble fornyet i desember 2009 og gjelder for en periode på 5 år. Avtalene med de enkelte mottakerlandene om gjennomføringen av ordningen vil være ferdige i begynnelsen av 2011. Departementet vil arbeide for at prosjekt og tiltak som bidrar til en bedring av levekårene til barn og ungdom, og som bidrar til en styrking av det sivile samfunnet får tilskudd fra ordningen.

EUs ungdomsprogram 2007–2013, Aktiv ungdom

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge i EUs ungdomsprogram, Aktiv Ungdom. Programmet blir gjennomført i perioden 2007–2013 og omfatter barn og unge i alderen 13–30 år. Alle landene som deltar i programmet har et nasjonalt kontor som informerer om programmet og behandler søknader om midler. I Norge er det nasjonale kontoret knyttet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Aktiv Ungdom har følgende hovedmålsettinger:

- Fremme unge menneskers aktive medborgerskap generelt og deres europeiske medborgerskap spesielt.
- Utvikle solidaritet og toleranse blant ungdom, gjennom å vektlegge styrking av sosial samhörighet i Europa.
- Fostre gjensidig forståelse mellom ungdom fra forskjellige land.
- Bidra til å fremme kvaliteten i organisering av ungdomsaktiviteter og dyktiggjøre sivile samfunnsorganisasjoner på ungdomsområdet.
- Fremme europeisk samarbeid på ungdomsområdet.

Mer informasjon

- www.aktivungdom.eu

Andre EU programmer

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har også ansvaret for Norges deltakelse i EU-programmet *DAAPHNE III*, som et ledd i arbeidet mot vold og seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner. Norge deltar også i EU-programmet *Beskyttelse av barn ved bruk av Internett* og andre kommunikasjons-teknologier.

Samarbeid gjennom Europarådet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Europarådet er et viktig samarbeidsforum på det barne- og ungdomspolitiske området. Programmet *Et Europa for og med barn* er det sentrale virkemidlet i arbeidet. Det er utarbeidet en strategi for arbeidet for perioden 2009–2011.

Særlig viktige instrumenter for utviklingen av ungdomspolitik i europeiske land er Europarådets to ungdomssentre, i Strasbourg og Budapest. De benyttes til kurs, konferanser og ledertrening for nasjonale og internasjonale frivillige ungdomsorganisasjoner. Det europeiske ungdomsfondet gir tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjonenes samarbeid. Europarådet har inngått et «partnerskap» med Europakommisjonen om enkelte forhold innenfor ungdomspolitikken. Det er særlig lagt vekt på å utvikle bedre kunnskap om ungdom og samarbeid om lederutvikling. Et annet viktig tiltak er etableringen av *European Knowledge centre*, en kunnskapsdatabase som omfatter de fleste landene som er medlem av Europarådet.

Mer informasjon

- www.coe.int

INTERNASJONALT ORGANISASJONS- OG SOLIDARITETSARBEID

Operasjon dagsverk

Kunnskapsdepartementet

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD) arrangeres av Elevorganisasjonen. Hensikten med OD er å fremme global forståelse og solidaritet samt bidra til å heve kunnskapene om nord/sør problematikk. Hvert år jobber norske elever inn nærmere 30 millioner kroner for å gi ungdom i sør muligheten til utdanning. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst en Internasjonal uke. Internasjonal uke setter søkelyset på barn og ungdoms oppvekstvilkår i andre deler av verden, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål.

Mer informasjon

- www.od.no

Fredskorpset – Fredskorpset Ung

Utenriksdepartementet

kap. 160, post 77 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
135 000	135 000	135 000

Fredskorpset er et statlig forvaltningsorgan underlagt Utenriksdepartementet og finansieres over statsbudsjettet. Fredskorpset legger til rette for gjensidig personellutveksling mellom virksomheter i Norge og Afrika, Asia og Latin-Amerika. Fredskorpset rekrutterer ikke selv deltakere, men utvekslingen av deltakere foregår i et partnerskap mellom to eller flere virksomheter, som har fått støtte av Fredskorpset med den hensikt å overføre kunnskap, erfaringer og ferdigheter til hverandre. Fredskorpset har en klar ungdomsprofil ved at deltagerne hovedsakelig skal være mellom 18–35 år. Det er en egen programlinje, Fredskorpset Ung, som er særskilt lagt til rette for ungdom i aldersgruppen 18–25 år.

Mer informasjon

- www.fredskorpset.no

8.2 UTDANNINGSSAMARBEID

Internasjonalt og nasjonalt er kunnskapsutvikling viktig for å sikre fremtidig velferd og livskvalitet. Sammenhengen mellom utdanning, forskning og utvikling er i mange tilfeller synonymt med samfunnsutvikling generelt. I Stortingsmelding nr. 14 (2008–2009) *Internasjonalisering av utdanning* defineres internasjonalisering av utdanning ikke bare «som et mål i seg selv, men også som et virkemiddel til å fremme økt kvalitet og relevans i norsk utdanning» Internasjonalt utdanningssamarbeid på alle nivåer er derfor viktig; det skal både gi høyere faglig kvalitet og økt relevans for elever og studenter til å møte utfordringer i et flerkulturelt og internasjonalt orientert samfunns- og næringsliv.

Både på grunnskolens øverste trinn og i videregående opplæring finnes det ordninger gjennom utvekslingsorganisasjoner for enkeltelever og hele klasser. I tillegg har norske elever mulighet til å søke utvekslingsopphold gjennom EU og også gjennom andre nasjonale og nordiske aktører. Det er et uttalt mål at alle universitets- og høyskolestudenter som ønsker det, skal få anledning til å ta et studieopphold i utlandet som del av sin norske gradsutdanning.

NORDISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Avtalen om nordisk utdanningsfellesskap på videregående skolenivå sikrer ungdom i de nordiske land adgang til videregående opplæring i hele Norden. Den nordiske avtalen om adgang til høyere utdanning sikrer at statsborgere i nordiske land behandles som det enkelte lands egne borgere ved søknad om opptak til høyere utdanning.

Nordisk skolenett, som administreres av Myndigheten för skoleutveckling i Stockholm, er en tjeneste fra Nordisk Ministerråd med hovedformål å stimulere til samarbeid mellom nordiske skoler, elever og lærere.

Mer informasjon

- www.norden.org

Nordplus

Kunnskapsdepartementet

Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram, Nordplus, er et viktig politisk instrument for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifellesskapet. Nordplus Junior skal stimulere barn og unges interesse for og kunnskap om de nordiske lands kultur, språk og livsvilkår. Programmet omfatter også de baltiske landene, som deltar på like fot med de nordiske landene.

Mer informasjon

- www.norden.org

EUROPEISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Europarådet

Europarådet har siden 1997 hatt et samarbeid med medlemslandene om prosjektet *Demokrati og medborgerskap i grunnopplæringen* (Education for Democratic Citizenship and Human Rights). Det retter seg mot kunnskaper, holdninger og ferdigheter som setter ungdom i stand til å bli aktive og engasjerte samfunnsborgere.

Samarbeidet i Europarådet setter også søkelyset på den europeiske dimensjonen i historieundervisningen i medlemslandene, som grunnlag for å motvirke etnosentrismen og intoleranse, og på språkopplæring. Innenfor språkopplæring er det utarbeidet et europeisk rammeverk for språkundervisning, *Common European Framework of Reference for Language Learning and Assessment*.

Europarådssamarbeidet innen høyere utdanning er rettet mot å sikre studentrettigheter og institusjonell autonomi. Et annet viktig felt er godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning gjennom å følge opp Lisboa-konvensjonen som er felles for Europarådet og UNESCO. Ordningen skal gjøre det lettere å få høyere utdanning fra Norge godkjent i andre land og legge bedre til rette for godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner i Norge.

Mer informasjon

- www.europaportalen.no
- www.coe.int
- www.norway-coe.org
- www.nokut.no
- www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna

Handlingsprogrammet for livslang læring

Kunnskapsdepartementet

EUs handlingsprogram for livslang læring omfatter fire sektorprogrammer: *Comenius*, *Erasmus*, *Grundtvig* og *Leonardo da Vinci*, og forvaltes av Senter for internasjonalisering av høgre utdanning (SIU). Det overordnede ansvaret for hele programmet og tilskuddsforvaltningen ligger i Kunnskapsdepartementet.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.europass.no
- www.etwinning.net

Erasmus Mundus

Kunnskapsdepartementet

Erasmus Mundus er et samarbeidsprogram som støtter konsortier av universiteter og høyskoler som tilbyr felles master- og doktorgrader, stipendprogram for studenter og lærere utenfor EU/EØS-området og tiltak som fremmer det europeiske høyere utdanningsområdet.

Mer informasjon

- www.siu.no

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike og Norge – Tyskland

Kunnskapsdepartementet

Nesten alle norske institusjoner innen høyere utdanning har utvekslingsavtaler med universiteter og høyskoler i Frankrike, oftest som ledd i LLP-Erasmus-samarbeidet. I tillegg finnes det tilrettelagte kurs ved studiesenteret i Caen og egne avtaler for tilrettelegging av studier i økonomi- og ingeniørfag i Toulouse. De sistnevnte forvaltes av Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU).

Tyskland er ett av de mest populære landene for norske Erasmusstudenter. Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) tilbyr hver sommer gratis intensivkurs i tysk for innreisende Erasmusstudenter. Norge er ett av de landene som skal prioriteres. Utdanningsdirektoratet og Fremmedspråksenteret samarbeider om en bilateral utveksling av elever mellom Norge og Tyskland.

Mer informasjon

- www.siu.no
- www.fivai.no
- www.daad.de
- www.utdanningsdirektoratet.no
- www.fremmedspraksenteret.no

INTERNASJONALT UTDANNINGSSAMARBEID GJENNOM FN

UNESCO og Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet

Utdanning for alle er UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet, og organisasjonen arbeider for å fremme utdanning som en grunnleggende rettighet. Andre viktige mål er å bidra til en kvalitetsforbedring av opplæringens innhold og å stimulere til innovasjon og policy-dialog.

Det siste tiåret viser en forbedring i utdanningssituasjonen i utviklingslandene. Når det gjelder barn har det vært stor fremgang siden 2000. Gjennom UNESCO støtter Norge grunnutdanningsprogrammer, blant annet rettet mot jenter på landsbygda i utviklingsland og for integrering av barn med nedsatt funksjonsevne i vanlig skole.

UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet), gir norske skoler mulighet til samarbeid og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder for internasjonalisering i skolen er utvikling for fred, FNs rolle i

verden, menneskerettigheter, demokrati og toleranse, interkulturell dialog, samt utdanning for bærekraftig utvikling og forbruk. Utdanningsdirektoratet koordinerer UNESCOs skolenettverk i Norge.

FNs generalforsamling har gitt UNESCO ansvar for FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (2005–2014). Utdanningsdirektoratet følger opp tiåret gjennom kampanjer og gjennom utvikling av en plan for utdanning for bærekraftig utvikling.

Mer informasjon

- www.unesco.no
- www.unesco.org
- www.utdanningsdirektoratet.org

8.3 BISTAND TIL BARN I NORSK UTVIKLINGSSAMARBEID

Norsk utenrikspolitikk har som mål å ivareta norske interesser og verdier i en verden i rask forandring. Samtidig skal Norge bidra til å fremme internasjonale fellesgoder og bygge en bedre organisert verdensorden, hvor FN spiller en viktig rolle. Arbeidet for fred og forsoning, for menneskerettigheter, likestilling og den humanitære innsatsen utgjør viktige hovedområder. Norge øker dessuten den utenrikspolitiske innsatsen knyttet til miljø og klima.

Barn og unges rettigheter, helse og velferd har alltid stått sentralt i norsk utviklingssamarbeid. Det gjelder ikke minst satsinger innen utdanning og helse, men satsingen på barn og unge går langt utover dette. Overordnede utenrikspolitiske og utviklingspolitiske mål inkluderer økt innsats for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, både globalt og regionalt. Regjeringens støtte til ambisjonene i FNs tusenårsmål om å halvere ekstrem fattigdom innen 2015 er av overordnet betydning.

Bilateralt samarbeid

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet har ansvaret for det langsiktige samarbeidet med land i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midt-Østen. Norad forvalter støtten til det langsiktige samarbeidet med partnere i det sivile samfunn og i det lokale næringsliv i disse landene. Gjennom samarbeidslandenes myndigheter, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger og kultur- og forskningsmiljøer arbeides det for en bedring av levekårene for barn og unge. Å bidra til oppnåelse av FNs tusenårsmål er en sentral målsetting for dette samarbeidet.

Mer informasjon

- www.norad.no

Tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

Det legges stor vekt på bistand til barn innenfor regjeringens satsingsområder og særlig i arbeidet med Tusenårsmålene. Denne satsningen understreker verdien av å bidra til internasjonale fellesløft innen utdanning og helse, samt vern av fattige mødre og barn fra de negative virkningene av klima- og finanskrisen.

Følgende målsettinger fram mot 2015 fra FNs Tusenårstoppmøte ligger til grunn for prioriteringer av norsk bistand:

- Grunnutdanning for alle
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner
- Reduksjon av barnedødelighet med $\frac{2}{3}$
- Reduksjon av mødredødeligheten med $\frac{3}{4}$
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter

BARN OG UNGDOMS RETTIGHETER

Utenriksdepartementet

Strategien for barn og unge i Sør er et referansedokument for den norske innsatsen fram mot 2015 og samarbeidet med aktører nasjonalt og internasjonalt. Den har som mål å fremme barn og ungdoms rettigheter og levekår i fattige land gjennom norsk utviklingssamarbeid, og fremhever en satsing på barn og ungdom som et sentralt virkemiddel i kampen mot fattigdom og for menneskelig utvikling.

Strategien legger særlig vekt på følgende hovedområder:

- Støttetilpassede utdanningstilbud til barn og unge i flyktningssituasjoner, inkludert internt fordrevne, samt støtte til reintegreringsprogrammer for barn som har vært assosierte med militære styrker
- Bekjempelse av vold mot barn, herunder handel med barn
- Sikring av barn og unges deltakelse
- Støtte til nettverk som arbeider for barn og unges deltakelse, institusjoner for barns rettigheter og menneskerettighetsopplæring

FNs barnefond – UNICEF

Utenriksdepartementet, UNICEF kjernebidrag

kap. 170, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
400 000	450 000	450 000

Utenriksdepartementet, Tilleggsmidler til FN-systemet, andel til UNICEF

kap. 170, post 76 (i 1000 kroner):

Regnskap 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
520 000	580 000	572 000

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i væpnet konflikt, og barn som lever i ekstrem fattigdom og nød. UNICEF er aktive i 190 land over hele verden.

UNICEFs strategiske plan for 2006–2013 fastslår at UNICEF har fem fokusområder. Dette er områder hvor UNICEF har et klart mandat og komparativ styrke:

- Barns overlevelse og utvikling (inkludert vaksineringsarbeid)
- Grunnutdanning og likestilling
- Hiv/aids og barn
- Beskyttelse av barn mot vold, utnyttning, misbruk og diskriminering
- Påvirkning og styrking av partnerskap for barns rettigheter og likestilling

UNICEF spiller en svært betydningsfull rolle som talerør for barns rettigheter, ikke minst overfor nasjonale myndigheter. Kjernebidragene fra Norge går til gjennomføring av UNICEFs strategiske plan, og er ikke øremerket. I tillegg har Norge gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke UNICEFs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning.

UNICEF er også en viktig samarbeidspartner for Norge med hensyn til vaksineringsarbeid, beskyttelse av barn mot vold og overgrep, tiltak og omsorg rettet mot barn som er rammet av aidsepidemien, samt tiltak for barns tilgang til rent vann.

Mer informasjon

- www.unicef.org
- www.unicef.no

UTDANNING

Nær 90 % av alle barn i utviklingsland begynner på skole. De siste ti årene er antallet som står uten et grunnskoletilbud redusert fra 106 til 69 millioner. Halvparten av de som står utenfor bor i områder preget av konflikt og krig. Til tross for rask framgang, spesielt i Afrika, er det ikke sannsynlig at målsetningen om å sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 vil nås uten en ekstra innsats. At så mange barn aldri får noen utdanning er spesielt problematisk fordi dette vil ha en vedvarende negativ effekt også på en rekke andre målsetninger. Foreldre med utdanning har for eksempel sjeldnere underernærte barn.

Hovedvekten av den norske utdanningsbistanden er rettet mot grunnutdanning. Norge har satset spesielt på å nå fram til grupper som ofte faller utenfor: jenter og barn i konfliktområder. I tillegg til å flere barn inn i skolen, er det et stort behov for å heve kvaliteten på den utdanningen som tilbys.

Norge har lagt vekt på å styrke multilaterale aktører innen utdanning. Unicef er en viktig partner. Likeledes er Norge en stor bidragsyter til Verdensbankens Fast Track Initiative. Utdanningsstøtte gis også i form av stat-til-stat-bistand direkte til mottakerlandets myndigheter, gjennom prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

BARNE-, MØDRE- OG KVINNEHELSE

De helserelaterte tusenårsmålene, og da spesielt barne- og mødredødelighet, er de av FNs tusenårsmål som fortsatt er lengst fra måloppnåelse. På verdensbasis dør det hvert år 8 millioner barn under fem år. Nye rapporter anslår at 350 000 kvinner dør av komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel. Situasjonen er spesielt alvorlig i Afrika, sør for Sahara, og Sør-Asia. De fleste dør av sykdommer eller komplikasjoner som kan forebygges eller behandles med enkle midler.

Norges arbeid med å konkretisere de ulike initiativene tilknyttet de helserelaterte tusenårsmålene, har tatt form og er videreutviklet etter lanseringen av *Den globale kampanjen for FNs helserelaterte tusenårsmål*, som ble lansert av statsminister Jens Stoltenberg i tilknytning til FNs generalforsamling i september 2007. Statsministerens initiativ for å bedre barne- og mødrehelse inngår som ett av flere helseinitiativ lansert over de siste par år i denne kampanjen.

Mer informasjon

- www.norad.no

Global kampanje for de helserelaterte tusenårsmålene

Utenriksdepartementet

kap. 169, post 70 (i 1000 kroner) (til globale tiltak):

Saldert budsjett 2009:	Saldert budsjett 2010:	Saldert budsjett 2011:
1 370 000	1 560 000	1 595 000

Den Globale kampanjen for FNs helserelaterte tusenårsmål skal bidra til fleksibel og økt støtte som tillater nasjonale og lokale forvaltere å angripe flaskehalser som hindrer oppnåelsen av resultater. *Network of Global Leaders* er initiert av Norge og ledes av statsministeren for å bidra til politisk støtte og dragkraft for de helserelaterte tusenårsmålene. Målet er å mobilisere stats- og regjeringssjefer i andre land i et politisk nettverk for økt forpliktelse og klarere politisk ledelse for mødre- og barnehelseinnsatser. Kvinner og barn har få organisasjoner som taler deres sak, og det er behov for å fremme organisasjoner og sterke talspersoner for å bedre tilgangen til helse og styrke kvinner og barns rettigheter.

Norge har bidratt aktiv til å utvikle generalsekretær Ban-ki Moons *Global Strategy For Women's and Children's Health*, som ble lansert i New York i forbindelse med toppmøtet om Tusenårsmålene høsten 2010. Strategien har som mål å redusere mødredødelighet med $\frac{3}{4}$ og barnedødelighet med $\frac{2}{3}$ innen 2015.

I 2011 vil Norge i samarbeid med andre givere og internasjonale organisasjoner følge opp Generalsekretærens strategi med mål om å bidra til å utvikle robuste, langsiktige nasjonale finansieringssystemer for de helserelaterte tusenårsmålene, med særlig vekt på utprøving av resultatbaserte elementer innen barne- og mødrehelse.

Mer informasjon

- www.norad.no

BESKYTTELSE AV BARN

Barn i krig og væpnet konflikt

Utenriksdepartementet

FNs Sikkerhetsråd har et sterkt fokus på å stanse væpnede gruppers rekruttering og bruk av barnesoldater, samt overgrep og alvorlige brudd på barns rettigheter i situasjoner med væpnet konflikt. Norge støttet aktivt opp om Sikkerhetsrådets i resolusjon 1882 fra august 2009 som åpner for listeføring av parter i konflikt som begår drap, lemlestelse eller seksuell vold mot barn. Fra tidligere åpner resolusjon 1612 for å liste-føre parter som benytter barnesoldater. Oppfølging av Sikkerhetsrådets resolusjoner 1612 og 1882, samt Barnekonvensjonens tilleggsprotokoll om barn i væpnet konflikt, står sentralt i det videre arbeidet for beskyttelse av barn i væpnet konflikt.

Barn og barns rettigheter vil også inngå i oppfølgingen av den humanitære strategien som ble fremlagt høsten 2008. Gjennom Norges engasjement i fredsprosesser legges det vekt på å følge FNs anbefalinger i spørsmål som berører barn, særlig med hensyn til rekruttering av barnesoldater. Videre legges det vekt på aspekter som økt deltakelse og bevissthet blant barn om deres rettigheter, og behovet for rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre militær mobilisering. Norge var sammen med flere andre land aktive i kjernegruppen da FNs Generalforsamling i juli 2010 vedtok resolusjon 64/290 om rett til utdanning i kriser.

Mer informasjon

- www.un.org/children/conflict

FNs studie om vold mot barn

Utenriksdepartementet

FNs Generalsekretærs rapport om vold mot barn, ble lansert høsten 2006. Dens anbefalinger og konklusjoner er et resultat av en prosess med bred deltakelse der også barn og unge har vært direkte involvert på en unik måte. Et hovedbudskap i rapporten er at ingen vold kan rettferdiggjøres, og at all vold kan forebygges. Volden skjer i alle land uavhengig av kultur, inntekt og status og utøves ofte av dem som står barn og unge nærmest. Norge har fra starten av støttet prosessen og vil medvirke til at anbefalingene fra FNs Generalforsamling også

følges opp gjennom multilateralt og bilateralt samarbeid. Som ledd i oppfølgingen av rapportens anbefalinger bidrar Norge med 4 millioner kroner til å finansiere et kontor for FNs Generalsekretærs spesialrepresentant for å bekjempe vold mot barn.

Mer informasjon

- www.crin.org
- www.violencestudy.org

Barn og migrasjon

Utenriksdepartementet

Migrasjon berører svært mange barn på flere måter, og barn påvirker også i stor grad migrasjonsbildet. Mange av migrantene er barn – enten ved at de følger med sine foreldre, blir født «underveis» eller i mottakerlandet, eller er selvstendige migranter som reiser på egen hånd. Mange barn blir igjen i opprinnelseslandet etter at en eller begge av deres foreldre migrerer. Enda flere lever i omgivelser som er sterkt preget av migrasjon – dette gjelder ikke minst barn på landsbygda i mange av utviklingslandene.

Fra norsk side vil det bli arbeidet for å kartlegge både de positive og de negative effekter av migrasjon for barn. Målet må være å utvikle politikk som beskytter barn fra negative effekter, som barnearbeid, trafficking, vold, kriminalitet, manglende statsborgerskap eller formell identitet og tidlig ekteskap, og ikke fra migrasjon i seg selv. Barnekonvensjonens tilnærming, med vekt på ikke-diskriminering, hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt, vil tillegges stor vekt i videre politikktutvikling fra norsk side.

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse av jenter

Utenriksdepartementet

Regjeringens handlingsplan for Norges internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter fokuserer på tre innsatsområder:

- Forebygging av og bidrag til sosial mobilisering mot kjønnslemlestelse
- Behandling og rehabilitering av jenter og kvinner

som har gjennomgått inngrepet

- Styrking av kompetansen på alle nivåer i arbeidet mot kjønnslemlestelse

Etiopia er valgt ut som pilotland i Norges arbeid. Norge støtter også arbeid mot kjønnslemlestelse i Eritrea, Egypt, Kenya, Mali, Mauritania, Somalia, Sudan og Tanzania. Norge støtter et fond i regi av FNs befolkningsfond (UNFPA) og FNs barnefond (UNICEF) for bekjempelse av kjønnslemlestelse.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland

Utenriksdepartementet

Norsk utviklingsstrategi for barn og ungdom i sør, *Tre milliarder grunner*, prioriterer innsats for kritisk sårbare og risikoutsatte grupper. Arbeidet med å forebygge handel med barn fokuserer på å redusere rekruttering gjennom å styrke barns stilling generelt, og å gi barn som er ofre beskyttelse og bistand til å komme ut av en livssituasjon preget av utnyttelse og tvang.

Gjennom langsiktig fattigdomsbekjempelse, tiltak i konflikt- og postkonfliktsituasjoner, rettighetsarbeid og likestillingsfremmende tiltak i opprinnelsesland bidrar Norge til å gjøre barn mindre sårbare for rekruttering til menneskehandel. Tilrettelegging for at alle barn får skolegang er særlig viktig. Det gjennomføres også informasjonskampanjer i skolen om faren for menneskehandel.

Humanitær bistand

Norge er en stor finansiell og politisk aktør i det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. Beskyttelse og fokus på barn og unge er en viktig del av norsk humanitær politikk. I St.meld.nr. 40 (2008–2009) *Norsk humanitær politikk* står det at «Regjeringen vil... bidra til økt og innovativ innsats for å møte barn og unges særskilte behov og rettigheter i humanitære krisesituasjoner...» (se regjeringens nettsider).

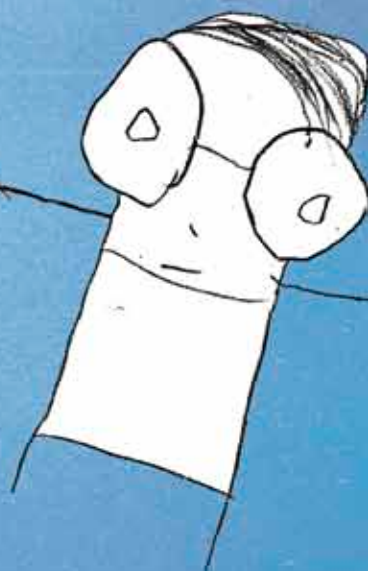
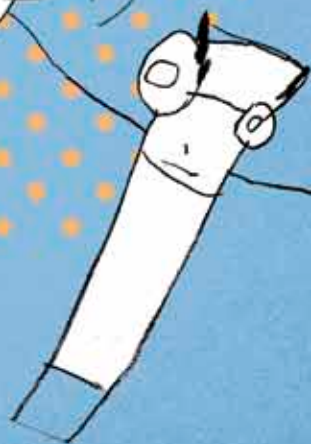
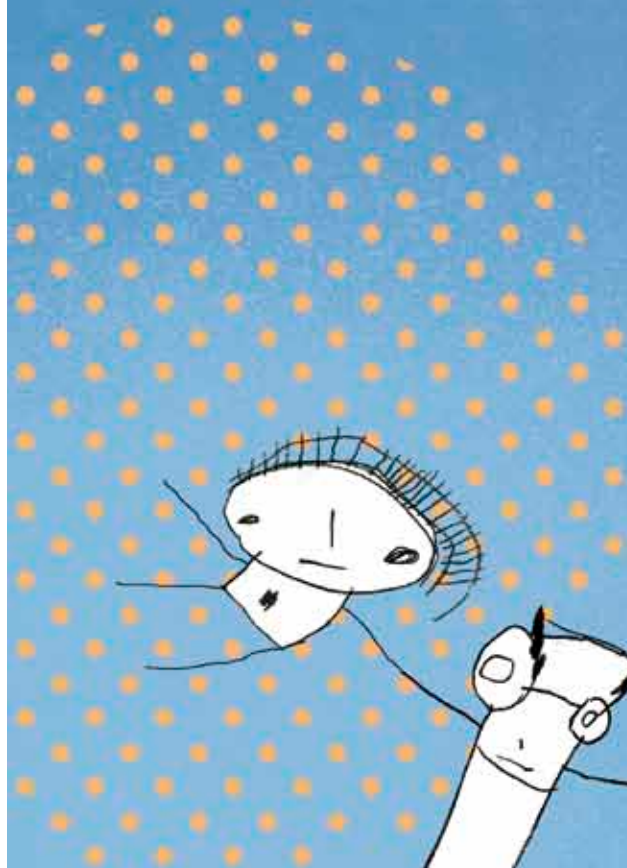
Flere organisasjoner med barns behov som hovedfokus er store mottakere av norsk humanitær støtte. Dette inkluderer blant annet FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), FNs barnefond (UNICEF), Redd barna, Norsk folkehjelp, Leger uten grenser og Flyktninghjelpen. UNICEFs humanitære arbeid bygger på internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, inkludert FNs barnekonvensjon, og internasjonal humanitærrett i land i konflikt. Som nest største giver til UNICEF bidrar Norge til at organisasjonen får gjennomført sitt viktige arbeid med å beskytte barn. Totalbidraget til UNICEFs humanitære arbeid i 2009 lå på 87,9 millioner kroner.

I tillegg til den tradisjonelle humanitære støtten anser Norge det som viktig å sikre rask tilgang til utdanning, blant annet for å forhindre militær mobilisering. Norge var sammen med flere andre land aktive i kjernegruppen da FNs Generalforsamling i juli 2010 vedtok resolusjon 64/290 om rett til utdanning i kriser.

Norsk innsats for humanitær nedrustning er en viktig del av den forebyggende innsatsen for beskyttelse av barn. I tillegg til den forebyggende effekten av forbud mot slike våpen støtter Norge arbeid for ryddig av miner og andre eksplosiver og gir støtte til rehabilitering av ofre.

Mer informasjon

- www.norad.no

Vedlegg

KORTVERSJON AV FNs KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

1 • ALDER 18 ÅR

Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.

2 • INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

3 • TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

4 • STATENS ANSVAR

Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.

5 • FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

6 • RETT TIL LIV

Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.

7 • NAVN OG STATSBORGERSKAP

Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.

8 • IDENTITET

Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt en slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenopprettelse.

9 • HOLDE FAMILIEN SAMMEN

Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

10 • GJENFORENE FAMILIEN

Søknader om familiegjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.

11 • ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD

Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.

12 • Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

13 • FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

14 • TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRIHET

Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.

15 • ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

16 • RETT TIL PRIVATLIV

Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i familien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

17 • MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, og til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

18 • FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også tatt hensyn til utearbeidende foreldre.

19 • BESKYTTELSE MOT MISBRUK

Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 • BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN

Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

21 • ADOPSJON

Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighetene. Adopsjon utenlands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk fortjeneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.

22 • FLYKTNINGEBARN

Barn som søker flyktningestatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

23 • FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilit, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

24 • HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25 • BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG

Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på periodisk vurdering av behandlingen og oppholdet der.

26 • SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

27 • LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.

28 • UTDANNING

Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, samt sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

29 • MÅLET MED UTDANNING

Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.

30 • MINORITETER OG URBEFOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

31 • LEK OG FRITID

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

32 • BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

33 • NARKOTIKA

Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

34 • SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

35 • BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

36 • ANNEN UTNYTTING

Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel.

37 • FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR

Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes atskilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågrepelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen egnet bistand og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.

38 • BARN I KRIG

Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.

39 • REHABILITERING OG REINTEGRERING

Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

40 • BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

41 • NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE

Hvis annen nasjonal lovgivning eller folkeretten sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.

42 • KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES

Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

Trondheim

– årets barne- og ungdomskommune 2010

Trondheim kommune kjennetegnes av langsiktig planlegging, godt samspill mellom tjenester, tett dialog med barne- og ungdomsmiljøet og nytenkning innen kommunens oppvekstmiljø. Trondheim kommune tar barn og unge på alvor i alle ledd – uansett sak eller omfang.

Årets barne- og ungdomskommune er en storby med de utfordringer det medfører. Kommunens størrelse gir i seg selv mulighet til å være en kommune med et variert kultur- og fritidstilbud. Juryen mener at kommunen i vesentlig grad har bidratt til å styrke oppvekstmiljøet. Kommunen har et aktivt og velfungerende innflytelsesorgan for ungdom, som etter eget utsagn har utviklet seg fra å være en høringsinstans til å bli en premissleverandør. Ungdommens bystyre trekkes inn før sakene kommer til politikerne og ved behandling i bystyret. Skolene har også utviklet en lokal læreplan for 1.–10. trinn i elevrådsarbeid og demokratiopplæring.

Kommunen har over flere år arbeidet systematisk for å bedre livssituasjonen til barnefamilier i risiko eller med sammensatte behov. Gjennom en tverrfaglig barne- og familietjeneste med utgangspunkt i helsestasjonene arbeides det med forebyggende og tidlig innsats. Det bor 148 ulike nasjonaliteter i kommunen. Et mål for barne- og ungdomskulturen er at flere

Fra venstre ser vi juryformann Bjarne Dæhlie, Maren Malvik og Mona Krogstad fra Ungdommens Bystyre i Trondheim, kommunalråd Aase Sætran og statsråd Audun Lysbakken.

skal delta i lag og organisasjoner eller i aktivitetene knyttet til 8 velutstyrte fritidsklubber i bydelene og det selvstyrte ungdomshuset i sentrum. Trondheim kommunale musikk-skole har en av de største dekningsgrader blant storbyene i Norge og bidrar til sosial utjevning og bred deltagelse.

Nominasjonen til prisen er det Ungdommens bystyre selv som har tatt initiativ til. I følge Ungdommens bystyre tar kommunen barn og unge på alvor i alle ledd, uansett sak og omfang. I nominasjonen skriver de at «Vi samarbeider og vi har noe å si!». Juryen sier seg enig og vil berømme ansatte og folkevalgte i Trondheim kommune for å ha vist både vilje og evne til å ta barn og unges medvirkning og oppvekstmiljø på alvor.

Mer informasjon

● www.trondheim.kommune.no

Årets barne- og ungdomskommune

Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren sender hver vår en invitasjon til alle landets kommuner til nominering av *Årets barne- og ungdomskommune*. Ungdomsråd og andre innflytelsesorgan for barn og ungdom oppfordres også til å komme med forslag. En jury nedsatt av departementet står for utvelgelsen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ønsker gjennom ordningen å stimulere flere kommuner til å utvikle god barne- og ungdomspolitik. Kommunen må være god på samspill lokalt; mellom ulike etater og tjenester, og mellom offentlig og frivillig sektor. Kommunens arbeid for å gi barn og ungdom reell innflytelse er særskilt viktig.

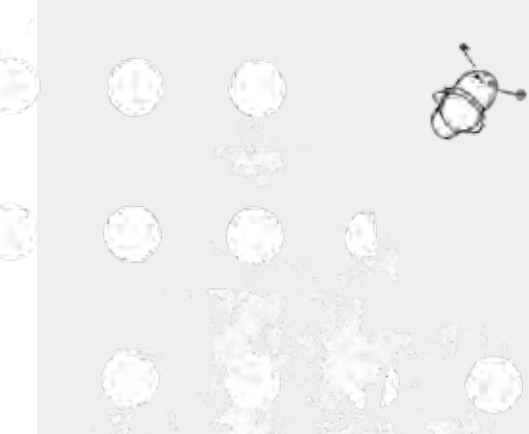
Årets barne- og ungdomskommune kåres på departementets årlige Barne- og ungdomskonferanse.

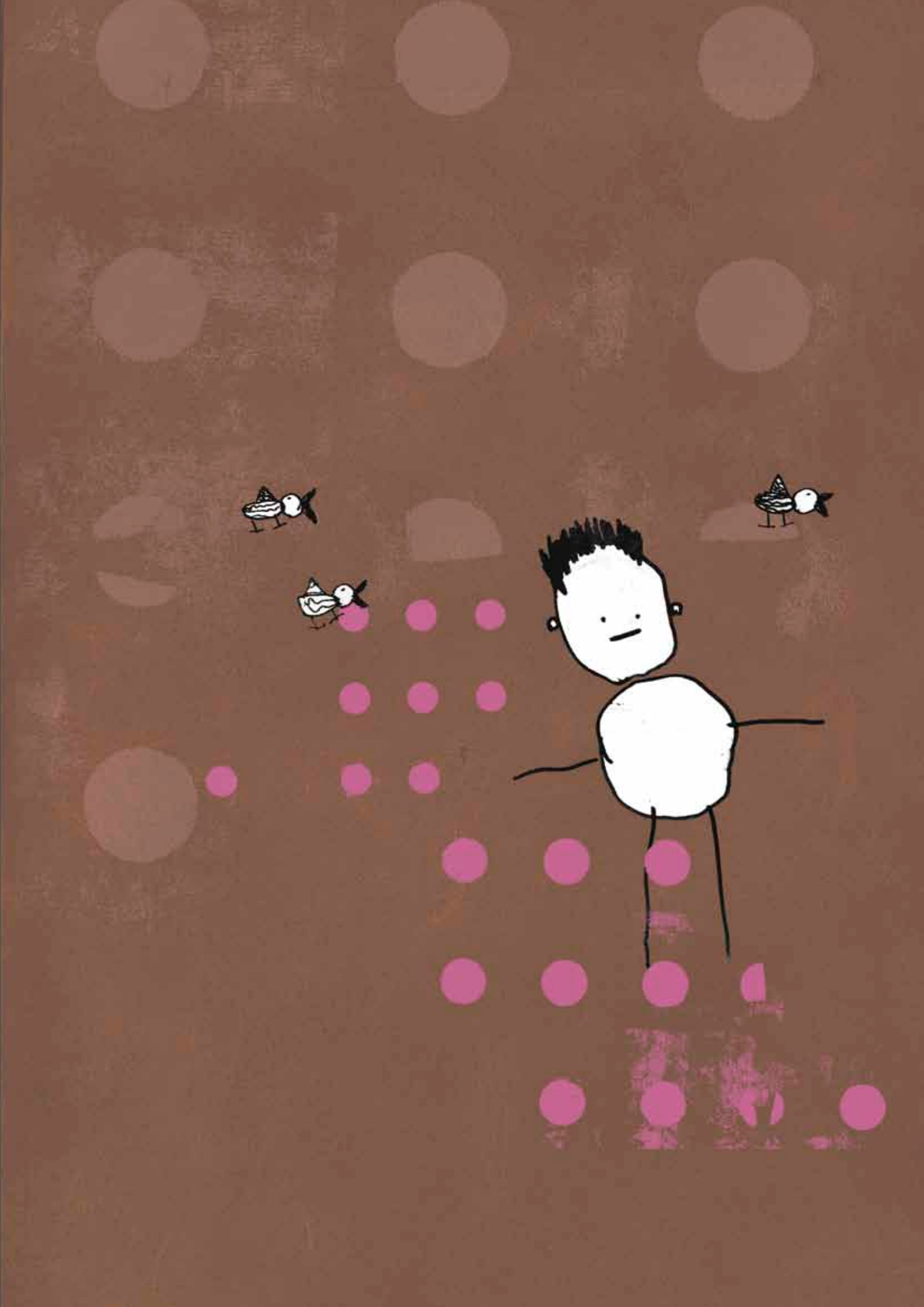
Mer informasjon:

● www.regjeringen.no/bld

Tidligere vinnere:

2010: Trondheim
2009: Lørenskog
2008: Skien
2007: Kristiansand
2006: Vågå
2005: Ski
2004: Bjugn
2003: Eidskog

Utgitt av:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: Q-1181 B
Design/illustrasjon:
Grafisk Form AS, Kathinka Kvalstad Eckhoff
Trykk: Andvord Grafisk AS
01/2011 – opplag 7 500

